

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ

ΤΟΥ

ΚΟΥΛΙΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: Γκίνογλου Δημήτριος

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στη Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Νοέμβριος 2016

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο κλάδος της εστίασης αποτελεί σήμερα τον μεγαλύτερο εργοδότη της Ελλάδος απασχολώντας εκατοντάδες χιλιάδες προσωπικού, παρουσιάζοντας ωστόσο κρούσματα φοροδιαφυγής στους κόλπους του. Τα τελευταία χρόνια συγκεντρώνει την προτίμηση των περισσότερων επίδοξων επιχειρηματιών, αφού μία στις δύο επιχειρήσεις που ξεκινούν τη λειτουργία τους ανήκει στον συγκεκριμένο κλάδο. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει, η ποικιλομορφία των επιχειρήσεων και οι παγκόσμιες συνθήκες της οικονομίας για τα προβλήματα της φοροδιαφυγής καθιστούν τη μελέτη του εξαιρετικά ενδιαφέρονσα.

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπούς της την καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης σχετικά με τη φοροδιαφυγή στον κλάδο της εστίασης, την ανάδειξη των παθογενειών που την ευνοούν και την πρόταση τρόπων αντιμετώπισης της. Για την ολοκλήρωση της πραγματοποιήθηκε επισκόπηση της διεθνούς αλλά και εγχώριας βιβλιογραφίας.

Λέξεις κλειδιά: *εστίαση, φοροδιαφυγή, ηλεκτρονική διακυβέρνηση*

ABSTRACT

The Food and Beverage industry is the largest employer in Greece, employing hundreds of thousands of staff, presenting however tax evasion outbreaks . In recent years it gathers the preference of most aspiring entrepreneurs, since one in two companies starting their business belongs to the B&F industry. Its characteristics and the global financial circumstances of the tax evasion's proble render its study extremely interesting.

This work's purpose is the record of the current situation concerning tax evasion in the B&F industry, the record of the problem's causes and the proposition of ways to adress it. It's completion achieved through the overview of the international and domestic literature.

Key-words: *Food & Beverage, tax evasion, eGovernment*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1. Σημαντικότητα του θέματος.....	1
1.2 Αντικειμενικός σκοπός.....	1
1.3 Μεθοδολογία.....	2
1.4 Δομή της εργασίας.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	6
3.1 Ορισμός του φόρου.....	6
3.2 Χαρακτηριστικά φόρων.....	8
3.3 Διάκριση φόρων.....	8
3.4 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα άμεσων και έμμεσων φόρων.....	8
3.5. Βασικές φορολογικές αρχές.....	9
3.6 Φορολογητέα βάση.....	10
3.7 Ορισμός φοροδιαφυγής.....	10
3.8 Συνέπειες φοροδιαφυγής.....	11
3.9 Αιτίες και παράγοντες της φοροδιαφυγής.....	12
3.10 Μέθοδοι φοροδιαφυγής.....	14
3.11 Φοροαποφυγή.....	17
3.12 Παραοικονομία.....	18
3.13 Παράγοντες - αιτίες της Παραοικονομίας.....	20
3.14 Επιπτώσεις παραοικονομίας.....	21
3.15 Μέγεθος παραοικονομίας - φοροδιαφυγής.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	24
4.1 Η νομοθεσία για τις επισιτιστικές επιχειρήσεις.....	24
4.1.1 Γνωστοποίηση έναρξης λειτουργίας Κ. Υ.Ε.....	26
4.1.2 Δειγματοληπτικοί έλεγχοι.....	28
4.2 Τέλος ακαθάριστων εσόδων καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος.....	31
4.3 Ορισμός της φοροδιαφυγής για φορολογικούς λόγους.....	31
4.4 Παραστατικά πωλήσεων.....	34
4.4.1 Τιμολόγιο πώλησης.....	34
4.4.2 Περιεχόμενο τιμολογίου.....	35
4.4.3 Χρόνος έκδοσης τιμολογίου.....	36
4.4.4 Εκδιδόμενα στοιχεία για λιανική πώληση.....	37
4.4.5 Έκδοση στοιχείων λιανικής πώλησης από σύστημα παραγγελιοληψίας.....	39
4.5 Φορολογικοί Ηλεκτρονικοί Μηχανισμοί.....	40
4.6 Φορολογικοί συντελεστές.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΣΤΙΑΣΗ.....	44
5.1 Ορισμός.....	44
5.2 Συμβολή στο ΑΕΠ.....	44
5.3 Ιδιαιτερότητες του κλάδου.....	45

5.4 Μέθοδοι φοροδιαφυγής.....	48
5.4.1 Μη έκδοση παραστατικού.....	48
5.4.2 Παραπλανητικά παραστατικά.....	50
5.4.3 Έκδοση απόδειξης από αδήλωτο Φ.Η.Μ.....	51
5.4.4 Παραποιημένο λογισμικό Φ.Η.Μ.....	51
5.4.5 Υποτιμολόγηση και υπερτιμολόγηση.....	52
5.4.6 Εικονικά τιμολόγια.....	53
5.5 Αιτίες φοροδιαφυγής.....	54
5.5.1 Υψηλή φορολογία.....	54
5.5.2 Γραφειοκρατία.....	54
5.5.3 Πολυνομία.....	55
5.5.4 Αργή απονομή δικαιοσύνης.....	56
5.5.5 Κακοδιαχείριση δημοσίου χρήματος.....	57
5.5.6 Μη διασυνδεδεμένες υπηρεσίες.....	58
5.5.7 Έλλειψεις φορολογικοί έλεγχοι.....	58
5.5.8 Εισφορές υπέρ τρίτων.....	59
5.5.9 Έλλειψη φορολογικής συνείδησης.....	59
5.6 Φαύλος κύκλος.....	60

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ.....

6.1 Εξορθολόγηση φορολογικών συντελεστών.....	62
6.2 Περιορισμός της γραφειοκρατίας.....	62
6.3 Ένας νόμος.....	63
6.4 Σταθερό φορολογικό περιβάλλον.....	63
6.5 Ηλεκτρονική διακυβέρνηση.....	64
6.6 Χρήση πλαστικού χρήματος.....	65
6.7 Βελτίωση απόδοσης των φορολογικών ελέγχων.....	66
6.8 Γρήγορη απονομή δικαιοσύνης.....	66
6.9 Κατάργηση παράλογων εισφορών υπέρ τρίτων.....	67
6.10 Μείωση τελών ακαθάριστων εσόδων Κ.Υ.Ε.....	67
6.11 Ηλεκτρονική διασύνδεση όλων των δημόσιων υπηρεσιών.....	67
6.12 Έλεγχος περιουσιακής εξέλιξης φυσικών προσώπων.....	68
6.13 Κατάργηση Φ.Π.Α. μεταξύ επιχειρήσεων.....	69
6.14 Ανάπτυξη φορολογικής συνείδησης.....	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	73
I. Ελληνική.....	73
II. Ξενόγλωσση.....	74
III. Νόμοι - Αποφάσεις.....	75
IV Ηλεκτρονική.....	76

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 - Κατηγοριοποίηση Τύπων Δραστηριοτήτων Παραοικονομίας.....	19
Πίνακας 2 - Το μέγεθος της παραοικονομίας σε βιομηχανικές χώρες.....	22
Πίνακας 3 - Προσφορά και ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών παραοικονομίας.....	23
Πίνακας 4 - Φορολογικοί συντελεστές εταιρειών όπως αυτοί ισχύουν το 2016.....	42
Πίνακας 5 - Φορολογική κλίμακα μισθωτών όπως αυτή ισχύει το 2016.....	43
Πίνακας 6 - Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης.....	46
Πίνακας 7 - Ισοζύγιο προσλήψεων Ιουλίου 2016.....	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Σημαντικότητα του θέματος

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το θέμα της φοροδιαφυγής στον κλάδο της εστίασης. Το κράτος στερείται ετησίως δισεκατομύρια κρατικών εσόδων από το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, έσοδα αναγκαία για τη λειτουργία του και την αποπληρωμή του εξωτερικού του χρέους. Αν δε, συνυπολογιστεί το γεγονός πως από το 2008 μαιίνεται η παγκόσμια κρίση, γίνεται ευκόλως κατανοητή η αξία που αποκτά κάθε νομισματική μονάδα που λείπει από τον προϋπολογισμό του.

Σε αρκετές μελέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη φοροδιαφυγή η Ελλάδα βρίσκεται στις πρώτες θέσεις, αποσπώντας αρνητικά σχόλια και σκληρή κριτική από τους εταίρους της.

Η επιλογή μελέτης του φαινομένου στον κλάδο της εστίασης έγινε με βάση τη δυναμικότητα και των ιδιαιτεροτήτων που τον χαρακτηρίζουν. Στα χρόνια της κρίσης η προτίμηση των επιχειρηματιών στην εστίαση είναι σαφέστατη αφού μία στις δύο νέες επιχειρήσεις είναι επισιτιστική ενώ ταυτόχρονα ο κλάδος κατέχει τα πρωτεία στο θετικό ισοζύγιο προσλήψεων με μεγάλη διαφορά από τον δεύτερο. Παρουσιάζει όμως και ποσοστά φοροδιαφυγής, όπως και οι υπόλοιποι κλάδοι της οικονομίας. Οι αντιδιαμετρικές πρωτιές καθιστούν τη μελέτη της φοροδιαφυγής στον συγκεκριμένο κλάδο τουλάχιστον ενδιαφέρουσα.

1.2 Σκοπός

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι η καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης στον κλάδο και η πρόταση τρόπων αντιμετώπισης της. Σαν επιπλέον στόχος θα μπορούσε να θεωρηθεί η συμβολή στη μελέτη του φαινομένου της φοροδιαφυγής στον κλάδο της εστίασης, μιας και οι περισσότερες έρευνες που πραγματεύονται το συγκεκριμένο θέμα εκπονήθηκαν από

στατιστικούς φορείς ή αναλύουν το φαινόμενο συνολικά και όχι κλαδικά. Τα ερωτήματα που απαρτίζουν τον σκοπό της έρευνας είναι τα εξής:

1. Τι ορίζεται ως φοροδιαφυγή και πως επιδρά στην οικονομία;
2. Ποιες είναι οι αιτίες της φοροδιαφυγής στον κλάδο της εστίασης;
3. Ποιο είναι το μέγεθος και το επίπεδο φοροδιαφυγής στον κλάδο της εστίασης;
4. Ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν για την εξάλειψη ή τον περιορισμό του φαινομένου;

1.3 Μεθοδολογία

Για την πραγματοποίηση της εργασίας έγινε επισκοπική βιβλιογραφική έρευνα προς αναζήτηση στοιχείων σχετικά με τη φοροδιαφυγή, σε εγχώρια και διεθνή βιβλιογραφία, αντλήθηκαν στατιστικά δεδομένα για τον κλάδο της εστίασης από επίσημους στατιστικούς ιστοτόπους, μελετήθηκαν οι νόμοι, οι αποφάσεις και οι εγκύκλιοι που συνθέτουν το νομικό και θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των υπό εξέταση επιχειρήσεων και χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από αξιόπιστες πηγές στο διαδίκτυο.

1.4 Δομή της εργασίας

Η διπλωματική εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται οι λόγοι επιλογής του συγκεκριμένου θέματος, παρατίθενται τα ερωτήματα τα οποία προσπαθεί να απαντήσει η παρούσα έρευνα και παρουσιάζονται η μεθοδολογία και η δομή της εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται βιβλιογραφική επισκόπηση των ερευνών που χρησιμοποιήθηκαν ως πηγές.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η εννοιολογική οριοθέτηση της φοροδιαφυγής, της συγγενούς φοροαποφυγής και της παραοικονομίας σύμφωνα με τη διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφία. Παρουσιάζονται περιληπτικά οι μέθοδοι φοροδιαφυγής σε όλα τα στάδια της οικονομικής δραστηριότητας και αναλύονται εκείνοι οι παράγοντες που τη δημιουργούν.

Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται το νομικό και θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις επιχειρήσεις του κλάδου της εστίασης.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται οι μέθοδοι φοροδιαφυγής που εφαρμόζουν οι επιχειρηματίες του κλάδου, οι αιτίες που τους οδηγούν σε αυτήν τη πράξη και επισημαίνονται η δημιουργία και διατήρηση του φαύλου κύκλου της φοροδιαφυγής, τόσο με οικονομικές όσο και με κοινωνικές προεκτάσεις.

Στο έκτο κεφάλαιο προτείνονται τρόποι και μέθοδοι αντιμετώπισης του φαινομένου ενώ στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο καταγράφονται τα συμπεράσματα και οι περιορισμοί της έργασίας καθώς και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Η φοροδιαφυγή είναι ένα χρόνιο φαινόμενο το οποίο απαντάται ακόμη και στα αρχαία χρόνια. Το πρόβλημα της φορολογικής συμμόρφωσης είναι τόσο παλιό όσο και οι φόροι καθαυτοί (Antreoni et al.,1998). Κατά τον τρίτο αιώνα, πολλοί πλούσιοι Ρωμαίοι έθαψαν τα κοσμήματα ή τα χρυσά τους νομίσματα για να αποφύγουν τον φόρο πολυτελείας ενώ τον 18ο αιώνα στην Αγγλία πολλοί ιδιοκτήτες “έκτισαν” προσωρινά το τζάκι τους προκειμένου να μην λάβουν ειδοποίηση από τον φοροεισπράκτορα για τον φόρο τζακιού (Webber and Wildavsky, 1986).

Αν και το ακριβές μέγεθος της φοροδιαφυγής δεν μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια ούτε με τα σημερινά διαθέσιμα μέσα λόγω των πολλών αστάθμητων παραγόντων, προηγήθηκαν αρκετές μελέτες και προσπάθειες, κυρίως στις δεκαετίες του 1960 και 1970, οπότε και δημιουργήθηκε η ανάγκη να υπολογιστεί σε αριθμούς το ποσό των διαφυγόντων εσόδων εξαιτίας της φοροδιαφυγής. Μια από τις πρώτες προσπάθειες στον ευρωπαϊκό χώρο αποτελεί η έρευνα του M. Rey (1965) ο οποίος αφού μελέτησε στοιχεία του ιταλικού γενικού φόρου πωλήσεων (Italian General Sales Tax) κατέληξε στο συμπέρασμα πως από το σύνολο των εσόδων εισπράχθηκε μόνο το 52,46%. Στην Αμερική, μόλις το 1979 (Slemrod,2007) ξεκίνησε η καταγραφή του κενού των φορολογικών εσόδων (tax gap) από την Υπηρεσία Εσωτερικών Εσόδων (I.R.S.), βασιζόμενο σε ένα πρόγραμμα μέτρησης συμμόρφωσης των φορολογούμενων (Taxpayer Compliance Measurement Program) το οποίο λειτουργούσε από το 1963 και κατέγραφε στοιχεία επιστροφών φόρου εισοδήματος κάθε τρία χρόνια, κατατεθειμένα από πολίτες ύστερα από τυχαία επιλογή τους (Willies,1997).

Ο Becker (1968) διατύπωσε τη θεωρία του σχετικά με τα οικονομικά του εγκλήματος υποστηρίζοντας πως το έγκλημα τις περισσότερες φορές δεν είναι αποτέλεσμα πάθους ή ανορθολογισμού αλλά το αποτέλεσμα μιας ανάλυσης κόστους - οφέλους. Ο υποψήφιος εγκληματίας υπολογίζει το αναμενόμενο κόστος (expected cost) και το συγκρίνει με το αναμενόμενο όφελος (expected benefit) του εγκλήματος πριν αποφασίσει να το διαπράξει. Εάν το καθαρό αναμενόμενο όφελος (net expected benefit) είναι αρκετά υψηλό, ώστε το έγκλημα να αποτελεί την καλύτερη εναλλακτική επιλογή από τις διαθέσιμες, θα το διαπράξει (Χατζής,2010).

Οι Allingham και Sandmo (1972) ήταν οι πρώτοι οι οποίοι μοντολεποίησαν τη φοροδιαφυγή υποστηρίζοντας πως το επίπεδο φοροδιαφυγής του φόρου εισοδήματος συνδέεται άμεσα με το ύψος των ποινών που προβλέπονται από τη νομοθεσία. Μερικά χρόνια αργότερα ο Yitzhaki (1974) υποστήριξε πως όταν η ποινή επιβάλλεται στο προϊόν φοροδιαφυγής, όπως γίνεται στους περισσότερους νόμους, δεν έχει την ίδια ισχύ που θα είχε αν επιβαλλόταν στο αδήλωτο εισόδημα. Οι έρευνες συνεχίστηκαν από αρκετούς ερευνητές όπως οι Gutmann (1977), Feige (1979), Tanzi (1980) και Clotfelter (1983).

Η καθυστέρηση του ενδιαφέροντος για την μελέτη του φαινομένου στην Ελληνική οικονομία οφείλεται αφ'ενός στο γεγονός ότι λόγω των δομών της Ελληνικής οικονομίας οι ασκούντες την οικονομική πολιτική αντιμετωπίζουν με ανοχή το φαινόμενο της παραοικονομίας προκειμένου να αποφευχθούν τα προβλήματα ιδιαίτερα των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (Βαβούρας και Καραβίτης, 1997). Μελέτες σχετικά με τη φοροδιαφυγή εκπονήθηκαν από την Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Σπουδών (1994) και από το ΚΕΠΕ (Κανελλόπουλος, Κουσουλάκος και Ράπανος, 1995), το οποίο συγκρίνοντας τη φορολογική βάση (ύψος και διάρθρωση) τη εγχώριας ιδιωτικής κατανάλωσης, όπως προκύπτει από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών και τους Εθνικούς Λογαριασμούς) με τα αντίστοιχα πραγματοποιηθέντα έσοδα από το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α), έκανε θεμελιωμένη εκτίμηση της φοροδιαφυγής στον ΦΠΑ για το 1988, την οποία εκτιμά για το σύνολο των κλάδων στο 38% των πραγματικών φορολογικών εσόδων του αντίστοιχου έτους, ενώ διαπιστώνονται σημαντικές διαφορές ως προς τη φοροδιαφυγή μεταξύ των κλάδων. Στην ίδια μελέτη γίνεται επισκόπηση των ολιγάριθμων παλαιότερων προσπαθειών για εκτίμηση του μεγέθους της φοροδιαφυγής. Μια από αυτές είναι η μελέτη που έγινε στο Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών από πολυπληθή μελετητική ομάδα (Καλυβιανάκης κ.ά., 1993) και παρουσιάζει εκτιμήσεις της φοροδιαφυγής για ένα σχετικά μεγάλο αριθμό φόρων. Ειδικότερα για τον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων, με βάση τα στοιχεία φορολογικών δηλώσεων και Εθνικών Λογαριασμών, εκτιμούν για το 1986 τη φοροδιαφυγή στο 87% των φορολογικών εσόδων το έτος αυτό, ενώ για τους έμμεσους φόρους οι εκτιμήσεις τους είναι κατά κανόνα υψηλότερες (Κανελλόπουλος, 2002). Τέλος, άξιες αναφοράς είναι οι έρευνες των Παυλόπουλου (1987), Βαβουρα (1990), Μανεσιώτη (1990) και Τάτσου (2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

3.1 Ορισμός του φόρου

Κατά τον επικρατούντα στη νομική επιστήμη ορισμό του Γάλλου οικονομολόγου Gaston Zeze *ο φόρος αποτελεί αναγκαστική εισφορά που καταβάλλεται από τον πολίτη προς το κράτος, χωρίς ειδική αντιπαροχή και το κράτος τον εισπράττει για να αντιμετωπίσει τις δημόσιες δαπάνες του* (Γκίνου, 2004). Τα κύρια γνωρίσματα της έννοιας του φόρου είναι τα εξής (Φλώρος Α., 2010):

- Η αναγκαστική εισφορά του πολίτη προς το Δημόσιο ή νομικά πρόσωπα
- Η καταβολή του φόρου χωρίς ειδικό αντάλλαγμα
- Το μέσο άσκησης του κράτους της κοινωνικής και οικονομικής του πολιτικής
- Η πραγματοποίηση των κρατικών σκοπών.

Ο φόρος λοιπόν αποτελεί αναγκαστική εισφορά και γι' αυτό επιβάλλεται μόνο με ψηφισμένο, από την βουλή, νόμο. Η επιβολή φορολογίας προβλέπεται από το άρθρο 78 του συντάγματος: *Κανένας φόρος δεν επιβάλλεται ούτε εισπράττεται χωρίς τυπικό νόμο που καθορίζει το υποκείμενο της φορολογίας και το εισόδημα, το είδος της περιουσίας, τις δαπάνες και τις συναλλαγές ή τις κατηγορίες τους, στις οποίες αναφέρεται ο φόρος.*

Μια άλλη διάσταση της φορολογίας είναι και αυτή της φορολογικής ισότητας. Στο άρθρο 4 παρ. 5 του Συντάγματος αναφέρεται πως: *Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους.* Η απόφαση 2113/1963 του Συμβουλίου της Επικρατείας περιέχει μια πραγματική γενική θεωρία της αρχής της φορολογικής ισότητας. Κύρια σημεία της εν λόγω απόφασης είναι τα ακόλουθα (Σαρμάς, 1990):

- α) Τη φορολογική επιβάρυνση δεν πρέπει να επωμίζεται μία συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών αλλά πρέπει να βαρύνει όλους του Έλληνες.
- β) Η επιβολή των φόρων πρέπει να γίνεται με βάση την φοροδοτική ικανότητα των υποκειμένων.
- γ) Η ανεύρεση της φοροδοτικής ικανότητας του υποκειμένου πρέπει να διενεργείται με προσδιορισμό κατά τρόπο συγκεκριμένο και αντικειμενικό των οικονομικών δυνατοτήτων του.
- δ) Ο προσδιορισμός των φορολογικών δυνατοτήτων των φορολογουμένων είναι αλληλεξάρτητος

με τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης.

Ο όρος ειδική αντιπαροχή μπορεί να δεχθεί σωρεία ερμηνειών ανάλογα με την σκοπιά του εξεταστή. Είναι προφανές πως ο φόρος δεν καταβάλλεται για κάποια συγκεκριμένη παροχή υπηρεσιών όπως γίνεται για παράδειγμα με το τίμημα για τις λογιστικές υπηρεσίες που προσφέρει ένα λογιστικό γραφείο. Σε αυτή την περίπτωση υπάρχει μια παροχή υπηρεσιών οι όροι της οποίας (είδος, χρόνος, αντίτιμο) είναι ξεκάθαροι εν αντιθέσει με τις κρατικές υπηρεσίες των οποίων οι όροι- πέραν της κοινωνιολογικής σκοπιάς- δεν μπορούν να προσδιοριστούν.

Το εάν ένα οικονομικό βάρος αποτελεί φόρο ή ανταποδοτικό τέλος δεν κρίνεται από τον χαρακτηρισμό που του προσδίδει η σχετική διάταξη αλλά από τη φύση και το σκοπό που υπηρετεί. Κύριο στοιχείο που διακρίνει τις δύο έννοιες είναι το κατά πόσο η παροχή του πολίτη υπέχει το χαρακτήρα ανταλλάγματος για κάποια παραχθείσα προς αυτόν υπηρεσία. Η διάκριση φόρο-ανταποδοτικού τέλους είναι ιδιαίτερα σημαντική (Φινοκαλιώτη, 1999).

Φορολογία λοιπόν είναι το σύνολο εκείνων των νομικών διατάξεων συνοδευόμενο από την διαδικασία επιβολής και είσπραξης των φόρων, διαδικασία που είναι υπέρ του κράτους και άλλων νομικών προσώπων, επιβαλλόμενη με νόμο εισφορά μέρους εισοδήματος των φυσικών και των νομικών προσώπων (Σταματόπουλος, Καραβοκύρης, 2009).

Σήμερα γίνεται αποδεκτή η θεωρία του καθήκοντος ή της θυσίας. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή ο φόρος αποτελεί ουσιώδες κοινωνικό καθήκον, «θυσία» των πολιτών για την κάλυψη των αναγκών του Κράτους. Με τη μεταβίβαση τμήματος του εισοδήματος του πολίτη στο Κράτος καθίσταται δυνατή η κάλυψη των αναγκών του κράτους (Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης Παντείου Πανεπιστημίου, 2014)

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό η φορολογία αποτελεί το κύριο, αν όχι το μοναδικό, έσοδο του κράτους και οποιοδήποτε ποσοστό απώλειάς του μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές στρεβλώσεις οι οποίες μπορούν οδηγήσουν ακόμη και σε χρεοκοπία.

Οι φόροι εισπράττονται από τους κρατικούς φορολογικούς μηχανισμούς και αποδίδονται σε ειδικούς λογαριασμούς των κρατικών ταμείων από τα οποία και αντλούνται για την κάλυψη των δημοσίων δαπανών. Ενδεικτικά χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση δημοσίων έργων, την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών του δημοσίου τομέα μεταξύ των οποίων και η μισθολογική δαπάνη των δημοσίων υπαλλήλων, την αποπληρωμή τοκοχρεολυσίων και κεφαλαίου των συναφθέντων δανείων και την προσφορά έκτακτων χρηματοδοτήσεων σε ασφαλιστικά ταμεία και άλλους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

3.2 Χαρακτηριστικά φόρων

Οι φόροι έχουν δύο βασικά γνωρίσματα (Γεωργακόπουλος και Πάσχος, 2003):

1. Αποτελούν αναγκαστικό μέσο μετάθεσης πόρων από τον ιδιωτικό στο δημόσιο τομέα.
2. Αποτελούν μονομερές μέσο, δηλαδή συνεπάγονται μόνο παροχή από τους ιδιωτικούς φορείς προς τους δημόσιους φορείς χωρίς αντίστοιχα ειδική αντιπαροχή των τελευταίων προς τους πρώτους

3.3 Διάκριση φόρων

Οι φόροι διακρίνονται σε:

- έμμεσους, όπου θεωρούνται αυτοί που επιβάλλονται στην εγχώρια κατανάλωση αγαθών/υπηρεσιών και στις εισαγωγές (Φ.Π.Α., δασμοί, τέλη χαρτοσήμου)
- άμεσους, όπου θεωρούνται αυτοί που επιβάλλονται στο εισόδημα (φυσικών/νομικών προσώπων) και στην περιουσία (ακίνητη, κληρονομιών, δωρεών)

Η διάκριση αυτή έγινε με κριτήριο ότι οι άμεσοι φόροι δεν μετακυλίσονται, σε αντίθεση με τους έμμεσους φόρους που μετακυλίσονται.

Η σχέση που υπάρχει μεταξύ άμεσων και έμμεσων φόρων είναι δείκτης δίκαιης κατανομής του φορολογικού βάρους σε μία οικονομία και δείχνει και την ανάπτυξη ή όχι ενός κράτους. Συνήθως μεγαλύτεροι άμεσοι φόροι δείχνουν ανεπτυγμένα κράτη, ενώ το αντίθετο συμβαίνει σε αναπτυσσόμενα και υποανάπτυκτα κράτη.

3.4 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα άμεσων και έμμεσων φόρων

Το σπουδαιότερο πρόβλημα της φορολογικής πολιτικής είναι να κατορθώσει να ρυθμίσει την συνύπαρξη των άμεσων και έμμεσων φόρων στο φορολογικό σύστημα που θα εφαρμόσει ώστε να μην υπάρχουν φορολογικές αδικίες. Για το λόγο αυτό πρέπει να μελετήσει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των άμεσων και έμμεσων φόρων (Γκίνογλου, 2014).

Κυριότερα πλεονεκτήματα άμεσων φόρων:

- Είναι δικαιότεροι
- Έχουν μεγαλύτερη σταθερότητα απόδοσης
- Έχουν μικρό κόστος είσπραξης
- Οι φορολογούμενοι γνωρίζουν ακριβώς τι θα επιβαρυνθούν.

Κυριότερα μειονεκτήματα άμεσων φόρων:

- Δεν έχουν άμεση απόδοση όπως οι έμμεσοι
- Ευνοούν τη φοροδιαφυγή
- Δυσκολότερη διαδικασία είσπραξης.

Κυριότερα πλεονεκτήματα έμμεσων φόρων:

- Εύκολη είσπραξη
- Δυσκολότερη φοροδιαφυγή
- Μεγαλύτερη και άμεση απόδοση.

Κυριότερα μειονεκτήματα έμμεσων φόρων:

- Αβέβαιη είσπραξη σε περιόδους οικονομικών κρίσεων λόγω μείωσης της κατανάλωσης.
- Καθυστέρηση ή μη απόδοσή τους στο Δημόσιο από τους ενδιάμεσους που τους εισπράττουν.

3.5. Βασικές φορολογικές αρχές

Οι βασικές φορολογικές αρχές πηγάζουν από το Σύνταγμα της Ελλάδος και ειδικότερα από τα άρθρα 4 (παρ. 1 και 5), 20 (παρ.1), 36 (παρ.2), 73 (παρ.5), 76 (παρ.7) και 78. Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα άρθρα οι φόροι πρέπει να ακολουθούν τις κάτω νομικές αρχές:

1. Την αρχή νομιμότητας του φόρου
2. Την αρχή της ετήσιας συγκατάθεσης της βουλής για την βεβαίωση και είσπραξη του φόρου
3. Την αρχή της βεβαιότητας του φόρου
4. Την αρχή της ισότητας του φόρου

5. Την αρχή της καθολικότητας του φόρου
6. Την αρχή της μη αναδρομικότητας του φόρου
7. Αρχές που πηγάζουν από διατάξεις των ατομικών δικαιωμάτων

3.6 Φορολογητέα βάση

Φορολογική βάση καλείται το μέγεθος με βάση το οποίο υπολογίζεται η φορολογική υποχρέωση, δηλαδή, το ποσό φόρου που πρέπει να καταβάλλει ο φορολογούμενος.

Σήμερα ως φορολογική βάση χρησιμοποιούνται συνήθως διάφορα οικονομικά χαρακτηριστικά του φορολογούμενου και ιδιαίτερα το εισόδημα, η περιουσία και η δαπάνη, ειδικότερα μάλιστα η καταναλωτική δαπάνη (Γεωργακόπουλος και Πάσχος, 2003).

3.7 Ορισμός φοροδιαφυγής

Ο ορισμός της φοροδιαφυγής δεν είναι καθόλου εύκολος. Ο μεγάλος αριθμός φόρων και οι ιδιαιτερότητες του κάθε φόρου σε σχέση με τις δυνατότητες και τους τρόπους φοροδιαφυγής, καθώς και η επαγγελματική ιδιότητα και οι ιδιαίτερες συνθήκες του κάθε φορολογούμενου προσφέρουν διαφορετικές ευκαιρίες φοροδιαφυγής και καθιστούν προβληματική τη διατύπωση ενός ενιαίου ορισμού. Εάν προστεθούν και οι δυσκολίες ουσιαστικής διάκρισης μεταξύ φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, τότε γίνεται αντιληπτή η έκταση και το μέγεθος των δυσκολιών που υπάρχουν στη διατύπωση ενός ορισμού (Καλυβιανάκης, 1993)

Ένας ορισμός που θεωρείται ικανοποιητικός είναι ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί:

- «Το τμήμα εκείνο του φόρου εισοδήματος, το οποίο αντιστοιχεί σε εισόδημα που θα έπρεπε, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, να δηλώνεται οικειοθελώς από τους φορολογούμενους στις αρμόδιες αρχές, αλλά για οποιοδήποτε λόγο δε δηλώνεται» (Department of the Treasury, 1983)
- «Οι τόκοι που αντιστοιχούν στο τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση και μετά τη λήξη του οικείου δημοσιονομικού έτους, συνήθως μετά από κάποια ρύθμιση.» (Τάτσος, 2001)

3.8 Συνέπειες φοροδιαφυγής

Όπως είναι λογικό όταν από το συνολικά προϋπολογισθέντα έσοδα χάνεται ένα μεγάλο μέρος αυτών, δημιουργούνται οικονομικά αλλά και κοινωνικά προβλήματα τα οποία τείνουν να γιγαντώνονται όσο δεν αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά η φοροδιαφυγή. Τα κυριότερα κοινωνικά προβλήματα είναι τα εξής:

- Παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας καθώς άτομα με την ίδια φοροδοτική ικανότητα καλούνται να πληρώσουν διαφορετικά ποσά φόρου. Με άλλα λόγια οι συνεπείς φορολογούμενοι καλούνται να πληρώσουν - πέρα από το μερίδιο που τους αναλογεί- και το μερίδιο εκείνων που απέκρυψαν τα πραγματικά εισοδήματά τους και ως εκ τούτου δεν φορολογήθηκαν για αυτά. Αυτό γίνεται μέσω των σταθερά υψηλών συντελεστών ή μέσω της διεύρυνσης της φορολογικής βάσης.
- Ενισχύεται το αίσθημα της αδικίας με αποτέλεσμα να αυξάνεται το ποσοστό φοροδιαφυγής. Η συνεχής μετακύλιση του φορολογικού βάρους στα ίδια άτομα έχει ως αποτέλεσμα την αγανάκτηση τους και την μεταστροφή τους σε πρακτικές φοροδιαφυγής. Το συγκεκριμένο αίσθημα ενισχύεται ακόμη περισσότερο με την εξαιρετικά αργή απόδοση δικαιοσύνης και τις μικρές ποινές που ισχύουν σήμερα. Ακόμη και αν είναι εξοντωτικές οι ποινές, καθίσταται εξαιρετικά αμφίβολο αν θα εισπραχθούν και πότε.
- Δεν καλλιεργείται η φορολογική συνείδηση η οποία είναι απαραίτητο συστατικό για την οικονομική σταθερότητα σε κάθε αναπτυγμένο κράτος. Το πρόβλημα ξεκινάει από την σχολική ηλικία και συνεχίζει αυξανόμενο μέχρι την είσοδο στην αγορά εργασίας.
- Επηρεάζεται η δομή της κοινωνίας καθώς υπάρχουν ανακατανομές του διαθέσιμου εισοδήματος.

Εκτός των σοβαρών κοινωνικών συνεπειών υπάρχουν ακόμη σοβαρότερα οικονομικά προβλήματα:

- Παρατηρούνται σημαντικές στρεβλώσεις στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, καθώς εκείνες που συστηματικά φοροδιαφεύγουν αποκτούν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών τους.
- Εισπράττονται λιγότερα, από τα αναμενόμενα, έσοδα με αμέτρητες συνέπειες καθώς τα έσοδα του κράτους αποτελούν κινητήριο μοχλό για πολλές δραστηριότητες. Περιορίζεται η

κρατική δαπάνη η οποία μπορεί να αποβεί σωτήρια σε περιόδους οικονομικής κρίσης και έλλειψης επενδύσεων. Δημιουργούνται δυσκολίες στην αποπληρωμή των κρατικών δαπανών εκ των οποίων μερικές (μισθοί δημοσίων υπαλλήλων, συντάξεις) οδηγούν και σε μειωμένο εισόδημα για τους πολίτες μέσω απολύσεων ή περικοπών. Καθυστερούν έργα μεγάλης δημόσιας σημασίας λόγω των δυσκολιών εξόφλησής τους.

- Διογκώνεται το εξωτερικό χρέος καθώς το κράτος θα αναγκαστεί να αναζητήσει τα χαμένα έσοδα στις ξένες αγορές. Αδυναμία αποπληρωμής αυτού του χρέους συνεπάγεται πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα με περαιτέρω μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος για τους πολίτες.
- Θεσπίζονται νέα μέτρα φορολόγησης προκειμένου να καλυφθούν τα απολεσθέντα έσοδα. Τα μέτρα αυτά έχουν συνήθως χαμηλό επίπεδο εισπραξιμότητας και συντελούν στην συσσώρευση των μη εξυπηρετούμενων υποχρεώσεων των πολιτών.
- Καταργούνται φορολογικά κίνητρα για τις ελικρινείς επιχειρήσεις αλλά και τους ελικρινείς φορολογούμενους. Η έλλειψη κινήτρων μπορεί να οδηγήσει στην απόκρυψη του πραγματικού εισοδήματος ή σε ανακριβείς δηλώσεις με αποτέλεσμα την χαμηλότερη φορολόγηση.
- Επηρεάζονται πολλοί παράγοντες της πραγματικής οικονομίας όπως η προσφορά και η ζήτηση σε διάφορους κλάδους, οι τιμές, η αύξηση των εισαγόμενων προϊόντων, η απόφαση για επενδύσεις ή αποταμίευση και η φυγή κεφαλαίων σε εξωτερικές αγορές

3.9 Αιτίες και παράγοντες της φοροδιαφυγής

Το επίπεδο φοροδιαφυγής διαφέρει τόσο από χώρα σε χώρα όσο και από περιφέρεια σε περιφέρεια στην ίδια χώρα. Στην «εξίσωση» της φοροδιαφυγής υπεισέρχονται πολλοί προσδιοριστικοί παράγοντες: προσωπικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί, διεθνείς κ.α.

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά οι κυριότεροι:

- Έλλειψη φορολογικής συνείδησης: Εξαρτάται άμεσα από το μορφωτικό επίπεδο της υπό εξέτασης χώρας καθώς και από τις κρατικές προσπάθειες για την εξάλειψή της. Πολλοί πολίτες δεν κατανοούν πως η καταβολή των φόρων που τους αναλογεί είναι εκείνη που επιτρέπει στο κράτος να συνεχίσει να προσφέρει τις δημόσιες υπηρεσίες του, καθώς και να επενδύει σε έργα τα οποία θα βελτιώσουν το επίπεδο ζωής τους. Από την άλλη, η κρατική μέριμνα για ανάπτυξη φορολογικής κουλτούρας είναι τουλάχιστον υποτυπώδης - αν όχι

ανύπαρκτη. Σημειώσιμη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στα οικονομικά μαθήματα που διδάσκονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αφού αποτελούν την πρώτη γνωριμία των μαθητών με την οικονομική θεωρία.

- Μέγεθος φορολογικής επιβάρυνσης: Αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα αύξησης του μεγέθους της φοροδιαφυγής. Η φοροδιαφυγή σαν πράξη είναι βέβαιο πως δεν γίνεται να εξαλειφθεί ολοκληρωτικά αφού ενέχει και προσωπικά στοιχεία (μορφωτικό επίπεδο, περιουσιακή κατάσταση, τάση για παρανομία), αλλά μπορεί να περιοριστεί στον επιθυμητό βαθμό όταν υπάρχει σοβαρός φορολογικός σχεδιασμός. Η θέσπιση υψηλών φορολογικών συντελεστών δύναται να διογκώσει το πρόβλημα, αφού σε αυτή την περίπτωση το όφελος από την παράνομη πράξη της φοροδιαφυγής είναι μεγάλο. Σε αυτή την περίπτωση, όχι μόνο αυξάνεται το ποσοστό των πολιτών και επιχειρήσεων που φοροδιαφεύγουν, αλλά χάνονται και έσοδα που με διαφορετικούς συντελεστές θα είχαν εισπραχθεί.
- Άνιση κατανομή φορολογικού βάρους: Η ανισότητα στην κατανομή του συνολικού φορολογικού βάρους, είτε αυτή είναι πραγματική (π.χ. προνόμια κλάδων, φοροαπαλλαγές), είτε είναι ψυχολογική (αίσθημα αδικίας) ενισχύει τις σκέψεις για φοροδιαφυγή. Το φορολογικό βάρος πρέπει να κατανέμεται ισοβαρώς και σύμφωνα πάντα με τις δυνατότητες του καθενός.
- Διασπάθιση δημοσίου χρήματος: Λειτουργεί ακριβώς όπως η προαναφερθείσα περίπτωση. Η διασπάθιση μπορεί να είναι πραγματική (καταδίκες, σκάνδαλα, καταγγελίες) ή ψυχολογική (ο πολίτης πιστεύει πως τα έσοδα του κράτους χρησιμοποιούνται για λάθους λόγους) και προσφέρει ένα ψυχολογικό άλλοθι στην πράξη της φοροδιαφυγής.
- Διάρθρωση φορολογικού μηχανισμού: Οι ελλείψεις σε άρθρα εκπαιδευμένο προσωπικό στις ελεγκτικές υπηρεσίες, η έλλειψη των αναγκαίων πόρων για ελέγχους, η πολυνομία, η αργή απονομή δικαιοσύνης, η μη διασύνδεση των εφαρμογών και των δεδομένων των κρατικών υπηρεσιών και οι μικρές ποινές στους παραβάτες συγκροτούν ένα πλαίσιο το οποίο ευνοεί τη φοροδιαφυγή.
- Διάρθρωση φορολογικού συστήματος: Σημαντικό στοιχείο στην απόφαση για φοροδιαφυγή παίζει και το είδος της φορολόγησης. Όταν, για παράδειγμα, επιβάλλεται ένας φόρος κατανάλωσης στο λιανικό εμπόριο, τότε δημιουργούνται οι συνθήκες φοροδιαφυγής καθώς υπάρχει πλέον όφελος για τον πολίτη και τον έμπορο. Αντίθετα, αν ο φόρος επιβληθεί σε προηγούμενα στάδια (μεταποίησης, βιομηχανοποίησης) τότε τα περιθώρια για φοροδιαφυγή

στενεύουν αφού οι επιχειρήσεις του πρωτογενούς τομέα είναι σαφώς λιγότερες. Σε κάθε περίπτωση όμως επηρεάζεται άμεσα από το ύψος του φορολογικού συντελεστή.

- Οργάνωση αγοράς: Η αγορά μπορεί να οργανωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνει εξαιρετικά δύσκολη η διενέργεια της φοροδιαφυγής. Τα κράτη στα οποία χρησιμοποιείται ευρύτατα το «πλαστικό» χρήμα παρουσιάζουν μικρό ποσοστό φοροδιαφυγής έναντι των κρατών στα οποία δεσπόζουν τα μετρητά. Η ηλεκτρονική καταγραφή της κίνησης του χρήματος προσφέρει πολύτιμα στοιχεία στις ελεγκτικές υπηρεσίες επιτρέποντας τους να αναλύσουν σε βάθος ετών τις οικονομικές δραστηριότητες τόσο του αποστολέα, όσο και του λήπτη.

3.10 Μέθοδοι φοροδιαφυγής

Οι τρόποι επίτευξης της φοροδιαφυγής στη χώρα μας ποικίλουν και περιλαμβάνονται σε μία ευρεία γκάμα η οποία δεν κολακεύει καθόλου τις φορολογικές αρχές που αδυνατούν να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο. Παρακάτω παρουσιάζονται οι σημαντικότερες (Βασιλοπούλου, 2014):

■ Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων

Ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι φόρος στον οποίο παρατηρούνται τα περισσότερα φαινόμενα φοροδιαφυγής. Αυτό οφείλεται στον άμεσο χαρακτήρα του φόρου ο οποίος, σε αντίθεση με τους έμμεσους φόρους, είναι ιδιαίτερα ορατός στους φορολογούμενους και κατά συνέπεια προκαλεί περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο φόρο τις αντιδράσεις τους. Επιπλέον, η ιδιότητα του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων να προσαρμόζει το φορολογικό βάρος στις προσωπικές συνθήκες των φορολογουμένων στην οποία οφείλεται και η ονομασία του ως «προσωπικού φόρου εισοδήματος» τον έχει σταδιακά μεταβάλλει σε ένα φόρο εξαιρετικά πολύπλοκο στην πρακτική του εφαρμογή, κάτι που σε συνδυασμό με τις αδυναμίες των φοροτεχνικών υπηρεσιών, ευνοεί περισσότερο την φοροδιαφυγή. Πιο συγκεκριμένα, εισοδήματα από: μισθούς, συντάξεις, ενοίκια, κινητές αξίες και άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος.

■ Φοροδιαφυγή στον τομέα του αυτοκινήτου.

Η φορολόγηση του αυτοκινήτου και γενικότερα των οχημάτων αποτελεί στην Ελλάδα μια από τις σημαντικότερες πηγές δημόσιων εσόδων. Ειδικότερα, τα οχήματα επιβαρύνονται με μια σειρά φόρων και τελών που επιβάλλονται κατά την εισαγωγή, τη μεταβίβαση, την

επισκευή και τη μετατροπή. Η συνολική επιβάρυνση των αυτοκινήτων και των λοιπών οχημάτων από όλους αυτούς τους φόρους, τα τέλη και τις εισφορές που επιβάλλονται σ' αυτό είναι πολύ υψηλή και σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει την σχετική νομοθεσία κάνει τη φοροδιαφυγή ιδιαίτερα συμφέρουσα και δελεαστική.

■ Φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων

Πολλοί από τους τρόπους φοροδιαφυγής που αναφέρθηκαν στο φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων για την απόκρυψη εισοδήματος από εμπορικές, βιομηχανικές και βιοτεχνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούνται και για την απόκρυψη εισοδήματος στη φορολογία νομικών προσώπων. Ωστόσο, το μέγεθος, το σύστημα λογιστικής οργάνωσης και οι συναλλαγές που έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις που υπάγονται στο φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων διαφοροποιούν σε μεγάλο βαθμό τις επιχειρήσεις αυτές από τις ατομικές επιχειρήσεις και επηρεάζουν ανάλογα τους τρόπους φοροδιαφυγής.

■ Φοροδιαφυγή στον κατασκευαστικό τομέα

Στο κατασκευαστικό τομέα οι δυνατότητες φοροδιαφυγής είναι πολλές. Επίσης, οι τρόποι με τους οποίους εκδηλώνεται το φαινόμενο είναι πολλοί και διαφέρουν μεταξύ τεχνικών εταιριών, μηχανικών και εργατών. Στην περίπτωση των τεχνικών εταιριών τα πιο συνηθισμένα φαινόμενα φοροδιαφυγής εκδηλώνονται με την εμφάνιση εικονικών τιμολογίων, που έχουν ως αποτέλεσμα τη διόγκωση των δαπανών σε επίπεδα πολύ υψηλότερα των πραγματικών. Ένας άλλος συνηθισμένος τρόπος φοροδιαφυγής είναι η εμφάνιση εικονικών ωρών εργασίας και εικονικών συνεργασιών.

■ Φόρος προστιθέμενης αξίας

Ο φόρος προστιθέμενης αξίας θεωρείται ότι από τη φύση του συμβάλει στον περιορισμό της φοροδιαφυγής, γιατί με τη μέθοδο πίστωσης του φόρου με την οποία επιβάλλεται στα διαδοχικά στάδια παραγωγής ενός προϊόντος δημιουργεί αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ αγοραστών και πωλητών, με συνέπεια να περιορίζονται σημαντικά οι πιθανότητες συνεννόησης μεταξύ τους για απόκρυψη της συναλλαγής και κατ' επέκταση της φορολογητέας ύλης.

■ Φόρος μεταβίβασης ακινήτων

Ο ρυθμός σταδιακής επέκτασης της εφαρμογής της μεθόδου αυτής σε όλη τη χώρα έχει καθυστερήσει σημαντικά, με αποτέλεσμα σε πολλές περιοχές και ιδιαίτερα σ' αυτές που βρίσκονται εκτός σχεδίου πόλεως η τιμή της αξίας των ακινήτων για φορολογικούς σκοπούς

να υπολογίζεται και σήμερα με τη μέθοδο των «συγκριτικών στοιχείων».

■ Φόρος μεγάλης ακίνητης περιουσίας

Η φοροδιαφυγή στο φόρο ακίνητης περιουσίας υπήρξε στην Ελλάδα ανέκαθεν μεγάλη και εκδηλώνονταν κυρίως με την υποβολή φορολογικής δήλωσης εκ μέρους των υπόχρεων. Αλλά και στις περιπτώσεις που υποβάλλονταν φορολογική δήλωση, η δηλωθείσα αξία των ακινήτων ήταν κατά κανόνα πολύ χαμηλότερη της πραγματικής. Όμως, αυτή η κατάσταση έχει βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια λόγω της επέκτασης του αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων, της κατάρτισης του κτηματολογίου και των μέτρων που έχει λάβει το υπουργείο οικονομικών.

■ Ειδικός φόρος κατανάλωσης υγρών καυσίμων

Λόγω του μεγέθους της φορολογικής βάσης και των υψηλών φορολογικών συντελεστών που επιβάλλονται, το πετρέλαιο και γενικότερα τα πετρελαιοειδή προϊόντα αποτελούν μια από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού. Μέχρι πριν λίγα χρόνια δεν υπήρχαν σημαντικές δυνατότητες για το φόρο αυτό. Ωστόσο, η σημαντική διαφοροποίηση των φορολογικών συντελεστών ανά κατηγορία προϊόντος είχε ως αποτέλεσμα την νόθευση και λαθρεμπορία πετρελαιοειδών προϊόντων με στόχο την φοροδιαφυγή.

■ Ειδικός φόρος κατανάλωσης οινοπνευμάτων

Η φοροδιαφυγή που υπάρχει στο φόρο αυτό συντελείται με διάφορες μορφές. Υπάρχει η λαθραία εισαγωγή οινοπνευματωδών ποτών, όπου, εκτός του ειδικού φόρου κατανάλωσης, αποφεύγεται και η πληρωμή του σχετικού φόρου πολυτελείας, η παραγωγή ή εμφιάλωση των ποτών αυτών από εγχώριους συνήθως παράνομους παραγωγούς, η φοροδιαφυγή που πραγματοποιείται από πολλές μικρής εμβέλειας ποτοποιίες.

■ Ειδικός φόρος κατανάλωσης καπνοβιομηχανικών προϊόντων

Το σύστημα ελέγχου της παραγωγής και διακίνησης των εγχώριων παραγόμενων τσιγάρων είναι τέτοιο που δεν αφήνει σημαντικά περιθώρια για φοροδιαφυγή. Επομένως, αν υπάρχει φοροδιαφυγή στο τομέα αυτό θα είναι πάρα πολύ μικρή.

■ Φοροδιαφυγή στον κλάδο της υγείας

Ο τομέας της υγείας, λόγω του ισχύοντος ιατροασφαλιστικού συστήματος των προσωπικών σχέσεων που δημιουργούνται μεταξύ του ασθενούς και του ιατρού, αποτελούσε ανέκαθεν ένα τομέα στον οποίο η παραοικονομία - φοροδιαφυγή έβρισκε ιδιαίτερα πρόσφορο έδαφος.

■ Τουριστικές επιχειρήσεις

Η φοροδιαφυγή στον τουρισμό μπορεί να επιτευχθεί με πολλούς τρόπους οι οποίοι οι κυριότεροι είναι οι εξής: Υποτιμολόγηση παρεχόμενων υπηρεσιών κυρίως στις οργανωμένες επισκέψεις τουριστών από το εξωτερικό, λήψη πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, κυρίως από μεγάλες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, μη τήρηση ή ελλιπής ή ανακριβής τήρηση του ειδικού βιβλίου κίνησης πελατών των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων.

3.11 Φοροαποφυγή

Ο ακριβής ορισμός της φοροαποφυγής είναι δύσκολος να διατυπωθεί γιατί ο όρος αυτός μπορεί να αλλάζει διαχρονικά και ποικίλει από χώρα σε χώρα. Έτσι στην περίπτωση της φοροαποφυγής οι φορολογούμενοι αποφεύγουν την καταβολή του φόρου με μέσα και διαδικασίες, οι οποίες δεν συνεπάγονται ποινές γι' αυτούς και δεν επιφέρουν νομικές συνέπειες (Τάτσος,2001)

Η Τράπεζα της Ελλάδος (2011) ορίζει την φοροαποφυγή ως *την οποιαδήποτε νόμιμη διαδικασία ή τρόπο για την αποφυγή πληρωμής φόρων.*

Σε αντίθεση με τη φοροδιαφυγή, η οποία είναι παράνομη, η φοροαποφυγή, η έννοια της οποίας για πρώτη φορά περιλήφθηκε στις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας στον 4174/2013, κινείται, κατά κανόνα, εντός των ορίων του νόμου. Ωστόσο, πολλές μορφές φοροαποφυγής αντιβαίνουν προς το πνεύμα του νόμου, διευρύνοντας όσο το δυνατόν περισσότερο την ερμηνεία του τι συνιστά «νόμιμη» ενέργεια, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η συνολική φορολογική συνεισφορά του φορολογουμένου.

Στις οικονομικές τους συνέπειες η φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή δεν έχουν καμιά απολύτως διάφορα. Η διάφορα τους βρίσκεται στην ηθική και πολιτική άποψη. Ενώ στη περίπτωση της φοροδιαφυγής υπάρχει καταστρα- τήγηση τόσο του γράμματος, όσο και του πνεύματος του νομού, στην περίπτωση της φοροαποφυγής υπάρχει καταστρατήγηση μονό του πνεύματος του νομού (Καράγιωργας Δ.,1981).

Η φοροαποφυγή παρουσιάζει τρία συγκεκριμένα χαρακτηριστικά:

1. Συνήθως υπάρχει ένα ανειλικρινές στοιχείο, ίσως ένα εικονικό ή ακόμα και πλαστό. Κίνητρο των ενεργειών αυτών είναι η αποφυγή φόρου και όχι επίτευξη κάποιου σκοπού επιχειρηματικού ούτε και οικονομικού.
2. Συχνό φαινόμενο είναι η εκμετάλλευση κενών ή ασαφειών και κακών διατυπώσεων που

υπάρχουν στη διατύπωση των νόμων του κράτους. Ακόμα παρατηρείται εκμετάλλευση δυνατότητας που παρέχει η φορολογική νομοθεσία που δεν ήταν στη πρόθεση του νομοθέτη.

3. Τέλος, σύνθητες χαρακτηριστικό της φοροαποφυγής είναι η μυστικότητα που τη διακρίνει.

Ο λόγος που υπάρχει η μυστικότητα αυτή είναι πως όσο γρηγορότερα μάθουν το τρόπο φοροαποφυγής οι φορολογικές αρχές τόσο γρηγορότερα θα παρθούν σχετικά μέτρα.

Το φαινόμενο της φοροαποφυγής συναντάται κυρίως σε μεγάλες επιχειρήσεις εξαιτίας του μεγάλου οφέλους αλλά και των πολύπλοκων διαδικασιών. Για να στεφθεί με επιτυχία χρειάζονται εξειδικευμένες νομικές και οικονομικές γνώσεις, γνώσεις που μεταφράζονται σε μεγάλες δαπάνες και καλά προετοιμασμένα σχέδια. Βέβαια, τα έξοδα και ο χρόνος που θα σπαταληθούν πρέπει να αντικατοπτριστούν στο όφελος το οποίο πρέπει να είναι μεγάλο και για αυτό το λόγο η φοροαποφυγή διενεργείται από τα ανώτατα στρώματα της οικονομικής δραστηριότητας. Τέλος, ένα ακόμη χαρακτηριστικό της φοροαποφυγής είναι και η διεθνής της έκθεση καθώς είναι ευκολότερο να επιτευχθεί μέσω μεταφοράς κεφαλαίων και κερδών από τη μία χώρα στην άλλη και ειδικότερα σε χώρες με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές και τραπεζική ανωνυμία.

3.12 Παραοικονομία

Η έννοια της οικονομικής δραστηριότητας η οποία δεν καταγράφεται, είτε διότι την αποκρύπτουν οι διεξάγοντες αυτήν, είτε διότι οι στατιστικές υπηρεσίες δεν διαθέτουν την κατάλληλη προς αυτό οργάνωση, εμφανίζεται στη διεθνή οικονομική φιλολογία με ποικιλία όρων. Στη χώρα μας έχει επικρατήσει ο όρος «παραοικονομία», ίσως για να προσδώσει στην έννοια χροιά παραβάσεως της εννόμου τάξεως, των καθιερωμένων κανόνων λειτουργίας της οικονομίας, καταστρατηγήσεων αρχών και υποχρεώσεων κ.ο.κ. Στη βιβλιογραφία η έννοια εμφανίζεται, συνήθως, με τους όρους «σκιάδης», «υποδόρια», «κρυφή», «παράλληλη», «ακανόνιστη», κ.τ.λ. (Παυλόπουλος Π.Γ. 2002).

Παρόλο που δεν υπάρχει ακριβής ορισμός της παραοικονομίας, ως τέτοια συνήθως θεωρείται το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο δεν εμφανίζεται στους εθνικούς λογαριασμούς (όπως το εθνικό προϊόν) και δεν δύναται να καταγραφεί από τις στατιστικές υπηρεσίες. Αυτό το τμήμα μπορεί να προέρχεται από άσκηση παράνομης

οικονομικής δραστηριότητας ή από απόκρυψη συναλλαγών και εισοδημάτων. Στην έννοια της παραοικονομίας δηλαδή, εντάσσεται τόσο η πώληση προϊόντων τα οποία μπορούν να πωληθούν νόμιμα αλλά η συναλλαγή πραγματοποιήθηκε χωρίς τα νόμιμα παραστατικά όσο και η πώληση ή παραγωγή παράνομων ουσιών (π.χ. ναρκωτικά).

Πίνακας 1 - Κατηγοριοποίηση Τύπων Δραστηριοτήτων Παραοικονομίας

Είδος δραστηριότητας	Χρηματικές συναλλαγές		Μη χρηματικές συναλλαγές	
Παράνομες δραστηριότητες	Εμπόριο κλεμμένων αγαθών, εμπόριο και παραγωγή ναρκωτικών, εμπόριο λαθραίων και νοθεία, τζόγος		Ανταλλαγές: ναρκωτικών, κλεμμένων αγαθών, λαθραίων κλπ. παραγωγή ή καλλιέργεια ναρκωτικών για ιδία χρήση, κλοπή για ιδία χρήση	
Νόμιμες δραστηριότητες	Φοροδιαφυγή	Φοροαποφυγή	Φοροδιαφυγή	Φοροαποφυγή
	Αδήλωτο εισόδημα από αυτοαπασχόληση, ημερομίσθια, μισθοί	Εκπτώσεις προς εργαζομένους, πρόσθετες παροχές	Ανταλλαγές νόμιμων υπηρεσιών και αγαθών	Όλες οι εργασίες κάντο μόνος σου - do it yourself και η αλληλοβοήθεια

Πηγή: Schneider (2002)

Η πρώτη και κύρια ένδειξη ύπαρξης παραοικονομίας είναι η δυσανάλογη σχέση ανάμεσα στην δηλωθείσα εθνική κατανάλωση και στα δηλωθέντα εθνικά εισοδήματα. Το ακριβές ποσό σε απόλυτους αριθμούς ή εκφραζόμενο σε ποσοστό (%) του εθνικού προϊόντος είναι αδύνατο να μετρηθεί με ακρίβεια και μπορεί μόνο να προσεγγιστεί στατιστικά, καθώς πολλές παράνομες δραστηριότητες δεν περιλαμβάνονται στον υπολογισμού του εθνικού προϊόντος παρόλη την προστιθέμενη αξία για το κοινωνικό σύνολο.

Το σίγουρο είναι πως η παραοικονομία αποτελεί σημαντικό κομμάτι της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας και σε πολλές περιπτώσεις μπορεί ακόμη και να την επισκιάσει (βλ. παραοικονομία Κολομβίας την εποχή του Π. Εσκομπάρ και περίοδο ποτοαπαγόρευσης στην Αμερική).

3.13 Παράγοντες - αιτίες της Παραοικονομίας

Οι κυριότερες αιτίες της εμφάνισης της παραοικονομίας είναι οι εξής:

1. Κρατικοί περιορισμοί - απαγορεύσεις: Έχει αποδειχθεί πολλάκις στην ιστορία πως κάθε φορά που ένα κράτος απαγορεύει ένα προϊόν ή καθιστά τη συναλλαγή του κοστοβόρα ή ακόμη και ανέφικτη, τότε δημιουργείται μια ολόκληρη παρααγορά γύρω από το προϊόν. Τα ίδια αποτελέσματα επιφέρει και η υψηλή φορολόγηση. Τρανταχτά παραδείγματα στη χώρα μας είναι το αλκοόλ και το πετρέλαιο, προϊόντα τα οποία υπερφορολογούνται μέσω των ειδικών φόρων κατανάλωσης (οι φόροι αντιστοιχούν σε περισσότερο από το 65% της λιανικής τιμής) με αποτέλεσμα να έχουν αναπτυχθεί «μαύρες» αγορές στις οποίες οποιαδήποτε συναλλαγή δεν φορολογείται και έτσι χάνονται δισεκατομμύρια ευρώ από τα κρατικά έσοδα.
2. Γραφειοκρατία: Η ύπαρξη πολλών σταδίων ολοκλήρωσης μιας συναλλαγής με το δημόσιο εγκυμονεί κινδύνους καθώς ο αριθμός των προσώπων που εμπλέκεται με τη συναλλαγή είναι μεγάλος και καθιστά εύκολη τη δωροδοκία, ενώ ταυτόχρονα δεν χρησιμοποιούνται τα απαραίτητα ηλεκτρονικά μέσα για την αποφυγή τέτοιων περιστατικών.
3. Ανεργία: Το υψηλό ποσοστό ανεργίας ευνοεί την ανάπτυξη του φαινομένου της παραοικονομίας αφού η δεινή οικονομική θέση των ανέργων τους καθιστά ευάλωτους σε παράνομες προτάσεις (εργασία χωρίς ασφάλιση, αδήλωτη εργασία με συνέχιση είσπραξης προνοιακών επιδομάτων όπως το ταμείο ανεργίας, εργασία σε παράνομες δραστηριότητες, εργασία με καθεστώς εκ περιτροπής απασχόλησης).
4. Φοροδιαφυγή: βλ. Συνεπειες φοροδιαφυγής στο υποκεφάλαιο 3.8.
5. Ποσοστό εγκληματικότητας που σχετίζεται με «μαύρο» χρήμα: Για παράδειγμα η παραοικονομία στην Ελλάδα οφείλεται σε άλλες αιτίες ενώ αυτή του Μεξικό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη διακίνηση ναρκωτικών και την ανάγκη για νομιμοποίηση του «μαύρου» χρήματος μέσω νομιμοφανών διαδικασιών.
6. Μορφωτικό επίπεδο και κοινωνική συνείδηση
7. Μικρές ποινές για τους παραβάτες
8. Υψηλές ασφαλιστικές εισφορές: Οι εργοδότες ωθούνται για λόγους εξοικονόμησης κόστους να αποκρύπτουν τις ασφαλιστικές εισφορές προκειμένου να επωφεληθούν από μελλοντικά κέρδη τα οποία θα εμφανίζονται αυξημένα λόγω της μη καταβολής τους.

3.14 Επιπτώσεις παραοικονομίας

Όπως είναι λογικό, η παραοικονομία επηρεάζει άμεσα και δυναμικά κάθε πτυχή της οικονομικής δραστηριότητας μιας χώρας. Ακολουθούν οι κυριότερες επιπτώσεις:

Αρνητικές:

- Έλλειψη φορολογικών εσόδων με αποτέλεσμα μια σειρά από επιπτώσεις, ίδιες με αυτές που περιγράφηκαν στο υποκεφάλαιο 3.8.
- Αποτυχία σχεδιασμού μακροοικονομικής πολιτικής, αφού τα στοιχεία της παραοικονομίας δεν προσμετρούνται στους εθνικούς λογαριασμούς με συνέπεια η πραγματική οικονομία να είναι εντελώς υποεκτιμημένη.
- Διαιώνιση φαινομένων όπως αυτά της ανασφάλιστης εργασίας, της δωροληψίας και της εγκληματικότητας.
- Στρεβλώσεις στην επιχειρηματική ανταγωνιστικότητα καθώς οι επιχειρήσεις της παραοικονομίας διαθέτουν περισσότερους πόρους για την επίτευξη των σκοπών τους.

Θετικές:

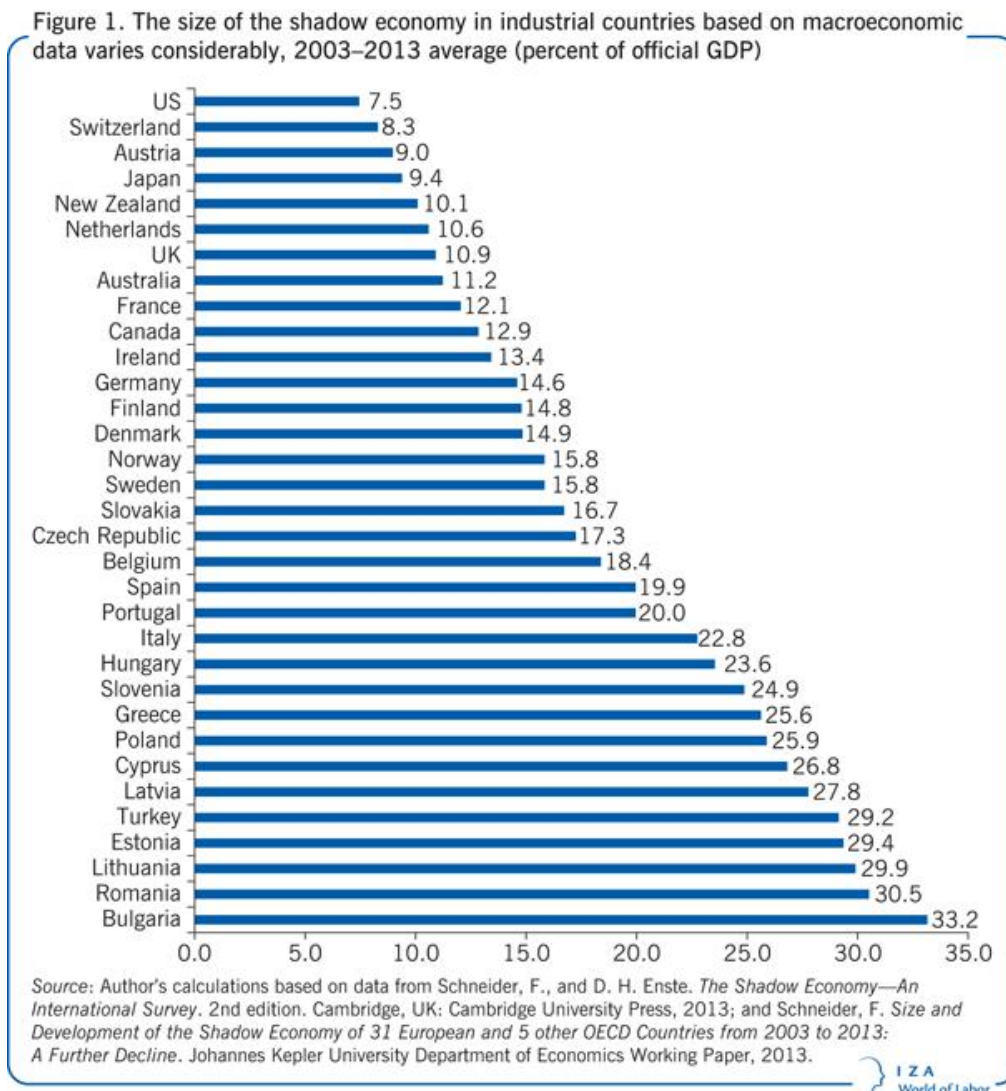
- Ενισχύει την απασχόληση μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας.
- Ενισχύει τα εισοδήματα των πολιτών.
- Πιθανώς να ενισχύει την απόδοση των έμμεσων φόρων αφού τα αποκτηθέντα, από την παραοικονομία- εισοδήματα καταναλώνονται σε προϊόντα της πραγματικής οικονομίας και εν τέλει φορολογούνται έμμεσα.
- Ποσοστό μεγαλύτερο του 66% διοχετεύεται στον επίσημο οικονομικό τομέα (Schneider και Ernste, 2000)

3.15 Μέγεθος παραοικονομίας - φοροδιαφυγής

Ο Friedrich Schneider, οικονομολόγος σε θέματα παραοικονομίας, προχώρησε σε μία έρευνα για το μέγεθος της παραοικονομίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε ακόμη πέντε μεγάλες χώρες και τα ευρήματα είναι σοκαριστικά, ιδιαίτερα για την Ελλάδα. Στον πίνακα που ακολουθεί, στον οποίο περιέχονται στοιχεία από την έρευνα του Schneider και από έρευνα του

πανεπιστημίου της Κολωνίας (2015), παρουσιάζεται το μέγεθος της παραοικονομίας σε κάθε χώρα, εκπεφρασμένο σε ποσοστό του Α.Ε.Π.

Πίνακας 2 - Το μέγεθος της παραοικονομίας στις βιομηχανικές χώρες

Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία η παραοικονομία στην Ελλάδα αντιστοιχεί σε 25,6% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, παραπάνω από το ένα τέταρτο (1/4) της οικονομίας. Το Α.Ε.Π. της Ελλάδος το 2013 σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. ανήλθε σε 185.108 εκατομμύρια ευρώ κάτι που σημαίνει πως το ύψος της παραοικονομίας αγγίζει το ποσό των 47,4 δισεκατομμυρίων ευρώ περίπου. Η συνολική πραγματική οικονομία υπολογίζεται σε περίπου 232,5 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ τα χαμένα έσοδα από τη φορολόγηση ανέχονται σε περίπου 11 δισεκατομμύρια.

Αξίζει να παρατηρηθεί πως η Ελλάδα παρουσιάζει όλα εκείνα τα στοιχεία που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα υποκεφάλαια και που είναι προσδιοριστικά στοιχεία εμφάνισης της παραοικονομίας. Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) είναι από τους υψηλότερους στην Ε.Ε.(24%), οι εταιρίες φορολογούνται με συντελεστή 29% και η επίσημα μετρηθείσα ανεργία ανέρχεται σε 23,5%, βάζοντας την Ελλάδα στην κορυφή των χωρών με τους περισσότερους ανέργους.

Μερικά ακόμη σημαντικά στοιχεία για την αδήλωτη εργασία πηγάζουν από την ανάγνωση του επόμενου πίνακα. Σε αυτόν αριστερά καταγράφεται το ποσοστό των πολιτών οι οποίοι δήλωσαν πως απέκτησαν αγαθά ή υπηρεσίες που ενέχουν ψήγματα αδήλωτης εργασίας και δεξιά καταγράφεται το ποσοστό των πολιτών οι οποίοι παρείχαν αδήλωτη εργασία τους τελευταίους δώδεκα μήνες.

Πίνακας 3 - Προσφορά και ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών παραοικονομίας

Figure 2. Demand for and supply of goods and services in the shadow economy based on survey data, for selected European countries, 2013

Country	Demand ^a	Supply ^b
EU average	11	4
Greece	30	3
Netherlands	29	11
Latvia	28	11
Denmark	23	9
Slovakia	17	5
Sweden	16	7
Italy	12	2
France	9	5
Spain	8	5
UK	8	3
Germany	7	2
Poland	5	3

Notes: a. Percentage of people aged 15 or older who reported having acquired goods or services in the past 12 months that they believed involved undeclared work; b. Percentage of people aged 15 or older who reported having carried out undeclared paid activities in the last 12 months.

Source: Williams, C. C., and S. Nadin. "Evaluating the participation of the unemployed in undeclared work: Evidence from a 27-nation European survey." *European Societies* 16:1 (2013): 68–89 [4].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

4.1 Η νομοθεσία για τις επισιτιστικές επιχειρήσεις

Οι νόμοι που περιγράφουν τις διαδικασίες σύστασης και λειτουργίας των επισιτιστικών επιχειρήσεων έχουν υποστεί αρκετές αλλαγές στην πάροδο των χρόνων. Γνώμονας για τις αλλαγές αυτές τα τελευταία χρόνια είναι η επίσπευση των απαιτούμενων διαδικασιών, αλλαγές που απαιτεί πλέον και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Τις περισσότερες φορές γίνεται χρήση του όρου «καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος» για να περιγραφούν οι επισιτιστικές επιχειρήσεις.

Η πρώτη ρύθμιση των κανόνων λειτουργίας αυτού του είδους των επιχειρήσεων έγινε με το προεδρικό διάταγμα (Π.Δ.) 180/1979 «Περί των όρων λειτουργίας καταστημάτων πωλήσεως οινοπνευματωδών ποτών και κέντρων διασκεδάσεως». Σε αυτό, μνημονεύονται τα απαιτούμενα δικαιολογητικά για την έκδοση της άδειας λειτουργίας καθώς και οι προϋποθέσεις για το φυσικό πρόσωπο που υπέβαλε την αίτηση. Επίσης περιλαμβάνει τις προϋποθέσεις για την προσωρινή ή μόνιμη αφαίρεση της άδειας.

Έκτοτε, έχουν εκδοθεί πέντε (5) προεδρικά διατάγματα τα οποία τροποποιούν το αρχικό. Με το Π.Δ. 231/89 δίνεται η δυνατότητα στην Αστυνομική Διεύθυνση να αρνείται τη χορήγηση άδειας λειτουργίας σε όσα καταστήματα βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των πενήντα μέτρων (σε ευθεία γραμμή) από ναούς, σχολεία, κλινικές, νοσοκομεία, φροντιστήρια, στρατώνες, εργοστάσια, παιδικούς σταθμούς, νηπιαγωγεία, ορφανοτροφεία, βιβλιοθήκες, ωδεία, αθλητικούς χώρους και διάφορες άλλες σχολές. Γίνεται εύκολα αντιληπτό πως αν αυτό το μέτρο τηρούταν κατά γράμμα τότε δεν θα υπήρχαν, παρά μετρημένα στα δάχτυλα, καταστήματα εντός πόλεων ή κοινοτήτων.

Με το Π.Δ. 457/1990 εισέρχονται νέες προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες δύναται η Αρχή που χορηγεί την άδεια να προβεί σε σφράγισμα καταστημάτων.

Ακολουθεί το Π.Δ. 257/2001 με το οποίο γίνεται υποχρεωτική η ύπαρξη χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων εντός ακτίνας 100 μέτρων για τα κέντρα διασκέδασης ενώ το Π.Δ. 264/2003 δεν εισάγει κάποια αξιομνημόνευτη αλλαγή.

Παράλληλα με τα Προεδρικά Διατάγματα εκδόθηκαν και μερικές Υπουργικές Αποφάσεις (Υ/Ο) στις οποίες γίνεται αναφορά για τον υγειονομικό έλεγχο των αδειών ιδρύσεως και λειτουργίας των εγκαταστάσεων επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος, καθώς και των γενικών και ειδικών όρων ιδρύσεως και λειτουργίας των εργαστηρίων και καταστημάτων τροφίμων ή/ και ποτών.

Η μεγάλη αλλαγή γίνεται το 2006 με τη θέσπιση του νόμου 3463 με τον οποίο οι Δήμοι ή οι Κοινότητες είναι αυτοί/αυτές που αποφασίζουν για την έκδοση της άδειας λειτουργίας, δυνάμενοι να θέτουν περεταίρω περιοριστικούς όρους ενώ ταυτόχρονα εισάγεται και ο θεσμός της προέγκρισης αδειας.

Το 2011 επιχειρείται απλούστευση των διαδικασιών χορήγησης με την Υ.Α. ΔΙΠΑΔ/Φ.Α.3.1/21220/2011, προσπάθεια που συνεχίζεται με τις υπό αριθμό ΔΙΑΔΠ/Φ.Α.2/34824-34825/27-12-2013 Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις των Υπουργών Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Εσωτερικών, Υγείας, Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής και Οικονομικών (ΦΕΚ 3402Β'/31-12-2013 και 3403Β'/31-12-2013 αντίστοιχα).

Σήμερα ισχύουν οι διατάξεις και οι κανόνες όπως αυτές και αυτοί ορίζονται στο με Αρ. Πρωτ. ΔΙΑΔΠ/Φ.Α.2.2/1506/2014 - Απλούστευση και Προτυποποίηση των διοικητικών διαδικασιών ίδρυσης και λειτουργίας α) Καταστήματος Υγειονομικού Ενδιαφέροντος λιανικής διάθεσης τροφίμων και ποτών (Κατηγορίας ΙΙΙ Υγειονομικής Διάταξης) και β) Καταστήματος Παροχής Υπηρεσιών Υγειονομικού ενδιαφέροντος -Σύστημα Γνωστοποίησης.

Εδώ παρατηρείται και μία προσπάθεια αυτοκριτικής, αφού στην εισαγωγή ο αναγνώστης διαβάζει πως: *Το ελληνικό σύστημα αδειοδοτήσεων στηρίζεται σε ένα πλέγμα απαιτήσεων υπερβολικής πολυπλοκότητας και αυστηρότητας. Η ανάγκη προστασίας του δημοσίου συμφέροντος και πρόβλεψης κάθε πιθανότητας παρανομίας έχει οδηγήσει στην υιοθέτηση μιας πολιτικής πρόληψης, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας είναι η απαίτηση υποβολής από τον πολίτη μεγάλου πλήθους δικαιολογητικών στις αδειοδοτούσες αρχές κατά την αδειοδότηση της επιχείρησης/ της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Δυστυχώς, η αποτελεσματικότητα της προληπτικής αυτής πολιτικής είναι μειωμένη κυρίως λόγω της απουσίας επαρκών μεταγενέστερων (ex post) ελέγχων. Αρκετές φορές έχει επισημανθεί από διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς ότι η δυσανάλογα αυστηρή, γραφειοκρατική και άδικη για πολίτες και επιχειρήσεις πολιτική αδειοδοτήσεων οδηγεί σε σπατάλη πόρων της διοίκησης και αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξη της*

επιχειρηματικότητας. Για το λόγο αυτό οδηγούμαστε στην ανάγκη σχεδιασμού ενός συστήματος, κύριο χαρακτηριστικό του οποίου θα είναι η ορθολογική χρήση των κατάλληλων προγενέστερων (*ex ante*) ελέγχων όπου αυτοί κρίνονται αναγκαίοι και η επιβεβλημένη χρήση μεταγενέστερων (*ex post*) ελέγχων σε αναλογία με τα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες κάθε διαδικασίας.

4.1.1 Γνωστοποίηση έναρξης λειτουργίας Κ.Υ.Ε

1. Ο ενδιαφερόμενος προμηθεύεται το έντυπο της διαδικασίας μέσω της ιστοσελίδας του Υπουργείου Εσωτερικών, του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, του οικείου Δήμου, του ηλεκτρονικού Ε.Κ.Ε (ERMISEUGO), είτε μεταβαίνοντας σε οποιοδήποτε φυσικό Ε.Κ.Ε ή σε οποιαδήποτε καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία του Δήμου (π.χ. Τμήμα ή Γραφείο έκδοσης αδειών Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος, Τμήμα Δημοτικών Προσόδων κλπ). Από το Β' μέρος του εν λόγω εντύπου μπορεί να ενημερωθεί για όλες τις προϋποθέσεις λειτουργίας της επιχείρησής του. Επισημαίνεται ότι οι εν λόγω προϋποθέσεις αφορούν στην επιχείρηση τόσο κατά την ίδρυσή της (π.χ. οικοδομική άδεια, πυροπροστασία, συνδεσιμότητα με υδρευτικό δίκτυο κλπ) όσο και κατά τη συνέχεια της λειτουργίας της (π.χ. τήρηση όρων υγιεινής, συμμετοχή σε συστήματα εναλλακτικής διαχείρισης κλπ). Για το λόγο, αυτό ο ενδιαφερόμενος μπορεί να ανατρέχει στην πληροφόρηση που του παρέχει το έντυπο της διαδικασίας και μετά την έναρξη λειτουργίας της επιχείρησής του, προκειμένου να γνωρίζει τι αναμένεται από τον ίδιο κατά τη διάρκεια λειτουργίας της, καθώς και σε περίπτωση ελέγχου.

2. Πριν την υποβολή του εντύπου γνωστοποίησης στις καθ' ύλην αρμόδιες υπηρεσίες, ο ιδιοκτήτης του Κ.Υ.Ε διάθεσης τροφίμων και ποτών ή του Κ.Υ.Ε παροχής υπηρεσιών υγειονομικού ενδιαφέροντος οφείλει να έχει λάβει προέγκριση από το δήμο για την ίδρυση της επιχείρησής του. Η διαδικασία της προέγκρισης ίδρυσης Κ.Υ.Ε παραμένει ως είχε, απαιτεί την κατάθεση των δικαιολογητικών που προβλέπονται από τις οικείες διατάξεις¹ και διεκπεραιώνεται εντός δεκαπέντε (15) από την υποβολή της αίτησης.

3. Ο ενδιαφερόμενος, σε συνεργασία με τον αρμόδιο μηχανικό του, είναι υπεύθυνοι για τη

¹ 1. Αίτηση η οποία περιλαμβάνει τα στοιχεία του ιδιοκτήτη, την περιγραφή της επιχείρησης και την ακριβή περιγραφή της τοποθεσίας του οικήματος, 2. σκαρίφημα ή αποτύπωση χάρτη στο οποίο σημειώνεται η ακριβής θέση της εγκατάστασης και 3. για τις περιπτώσεις στέγασης της επιχείρησης σε χώρο οριζόντιας ιδιοκτησίας υπεύθυνη δήλωση του διαχειριστή της πολυκατοικίας ή του ιδιοκτήτη περί μη απαγόρευσης από τον Κανονισμό ή από την πλειοψηφία των ιδιοκτητών των συστεγαζόμενων διαμερισμάτων χρήσης του χώρου για τη λειτουργία του υπό ίδρυση καταστήματος

διαμόρφωση του χώρου της επιχείρησης σύμφωνα με τις αναγραφόμενες στο έντυπο προϋποθέσεις και προδιαγραφές. Οι προϋποθέσεις αυτές δεν διαφοροποιούνται από τις ήδη ισχύουσες, απλώς βρίσκονται ομαδοποιημένες και καταγεγραμμένες με τρόπο κατανοητό ώστε να καθίσταται όσο το δυνατόν ευκολότερη η προετοιμασία του καταστήματος. Σημειώνεται ότι μέχρι σήμερα, οι ενδιαφερόμενοι πληροφορούνταν μόνο για τα δικαιολογητικά που όφειλαν να προσκομίσουν στις καθ' ύλην αρμόδιες αρχές και συχνά αγνοούσαν την ύπαρξη συγκεκριμένων προδιαγραφών εντός του σχετικού θεσμικού πλαισίου.

Ορισμένα δικαιολογητικά (π.χ. αντίγραφο οικοδομικής άδειας με βεβαίωση κύριας χρήσης ΚΥΕ, αναλυτικό και επικαιροποιημένο όπου χρειάζεται διάγραμμα ροής της δραστηριότητας της επιχείρησης, το οποίο καταρτίζει και υπογράφει ο υγειονομικά υπεύθυνος είτε επιστήμονας σχετικής ειδικότητας, σύστημα ιχνηλασιμότητας δηλ. συσχέτισης των παραλαμβανόμενων προϊόντων με τους προμηθευτές τους κλπ) δεν θα υποβάλλονται πλέον στην καθ' ύλην αρμόδια (πρώην αδειοδοτούσα) αρχή, αλλά θα διατηρούνται εντός της επιχείρησης για τις περιπτώσεις διενέργειας ελέγχων.

4. Όταν ολοκληρωθεί η προετοιμασία του Κ.Υ.Ε λιανικής διάθεσης τροφίμων και ποτών ή του Καταστήματος παροχής υπηρεσιών υγειονομικού ενδιαφέροντος, σύμφωνα με τις νόμιμες προδιαγραφές, ο ενδιαφερόμενος, ο μηχανικός του και ο υγειονομικά υπεύθυνος (εκτός από την περίπτωση όπου ο υγειονομικά υπεύθυνος ταυτίζεται με τον ιδιοκτήτη και εκτός από τις περιπτώσεις των Καταστημάτων Υπηρεσιών Υγειονομικού Ενδιαφέροντος) υπογράφουν τις σχετικές υπεύθυνες δηλώσεις του πρώτου μέρους του εντύπου με τις οποίες πιστοποιούν και αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη συμμόρφωσή τους με το νόμο ως προς τη λειτουργία της επιχείρησης. Οι υπογράφωντες οφείλουν επίσης να συμπληρώσουν με ένα Χ τα κενά πεδία (κουτάκια) του Β' μέρους του εντύπου σχετικά με τις προϋποθέσεις, για την τήρηση των οποίων έχουν δεσμευθεί μέσω των υπεύθυνων δηλώσεών τους. Εάν, εκ παραδρομής, τα πεδία αυτά (των οποίων η συμπλήρωση διευκολύνει τις καθ' ύλην αρμόδιες υπηρεσίες κατά τη διενέργεια ελέγχου) δεν συμπληρωθούν σωστά, υπερισχύει η υπεύθυνη δήλωση του Α' μέρους σύμφωνα με την οποία υπάρχει δέσμευση για την τήρηση όλων των σχετικών με την εκάστοτε επιχείρηση όρων λειτουργίας. Σημειώνεται τέλος ότι η υπεύθυνη δήλωση του μηχανικού δεσμεύει τον υπογράφοντα ως προς την τήρηση των σχετικών με την αρμοδιότητά του προϋποθέσεων κατά την ημερομηνία υπογραφής της δήλωσης. Μετά από την ημερομηνία αυτή, υπεύθυνος για τη μη τροποποίηση των κτιριολογικών προϋποθέσεων καθίσταται ο ιδιοκτήτης.

5. Οι υπεύθυνες δηλώσεις (Α' Μέρος), το συμπληρωμένο έντυπο (Β' Μέρος) καθώς και το προβλεπόμενο παράβολο υποβάλλονται στο φυσικό ή ηλεκτρονικό Ε.Κ.Ε ή στην καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία του δήμου. Ο υπάλληλος της Γραμματείας, του Πρωτοκόλλου ή του Ε.Κ.Ε που παραλαμβάνει το έντυπο, αφού διενεργήσει αποκλειστικά και μόνον έλεγχο πληρότητας των υποβληθέντων στοιχείων, συμπληρώνει τη σχετική «Βεβαίωση υποβολής γνωστοποίησης», στην οποία εμπεριέχεται και ο αριθμός πρωτοκόλλου παραλαβής. Επισημαίνεται ότι η εν λόγω βεβαίωση επέχει θέση άδειας και με την παραλαβή της το Κ.Υ.Ε λιανικής διάθεσης τροφίμων και ποτών της κατηγορίας ΙΙΙ της Υγειονομικής Διάταξης/ Κατάστημα παροχής υπηρεσιών υγειονομικού ενδιαφέροντος, μπορεί πλέον να λειτουργήσει κανονικά, χωρίς να απαιτείται καμία πρόσθετη ενέργεια από τον ενδιαφερόμενο, ούτε επεξεργασία των υποβληθέντων στοιχείων από την καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία του Δήμου.

6. Η αρμόδια υπηρεσία του Δήμου, μετά την παραλαβή του συμπληρωμένου εντύπου γνωστοποίησης άμεσα υποχρεούται να το κοινοποιήσει εντός πέντε (5) ημερών στην Υγειονομική Υπηρεσία της Οικείας Περιφερειακής Ενότητας, στην οικεία Υπηρεσία Δόμησης καθώς και στην Πυροσβεστική Υπηρεσία προκειμένου οι υπηρεσίες αυτές α) να έχουν καταχωρημένες τις νέες επιχειρήσεις στα αρχεία τους και β) να μπορούν να χρησιμοποιούν τα στοιχεία των σχετικών εντύπων κατά τη διενέργεια των απαραίτητων δειγματοληπτικών, έκτακτων και περιοδικών ελέγχων.

4.1.2 Δειγματοληπτικοί έλεγχοι

Η διενέργεια των απαραίτητων ελέγχων κατά τη λειτουργία μιας επιχείρησης κρίνεται ως πολύ πιο σημαντική από την τυπική διασφάλιση της πληρότητας των δικαιολογητικών και της συνδρομής των νόμιμων προϋποθέσεων για την ίδρυση και λειτουργία της κατά το στάδιο της αδειοδότησης, όπως αυτό γινόταν μέχρι σήμερα. Σκοπός των αρχικών δειγματοληπτικών ελέγχων, οι οποίοι θα διενεργούνται υποχρεωτικά σε ποσοστό τουλάχιστον είκοσι τοις εκατό (20%) επί του συνόλου των Κ.Υ.Ε που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των σχετικών Κ.Υ.Α. τα οποία ιδρύονται και λειτουργούν με το σύστημα της γνωστοποίησης, είναι η διαπίστωση της συνδρομής των νομίμων προϋποθέσεων για τη λειτουργία τους καθώς και η ακρίβεια των δηλουμένων στοιχείων. Ευρύτερος στόχος όλων των ελέγχων, τόσο των δειγματοληπτικών όσο και των έκτακτων, είναι η διασφάλιση της διαρκούς καλής λειτουργίας της επιχείρησης ώστε να διασφαλίζεται αντίστοιχα και η αποτελεσματικότερη προστασία του δημοσίου συμφέροντος (ασφάλεια καταναλωτή/ πελάτη, τήρηση κανόνων υγιεινής

και καλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών, εκπλήρωση φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων ιδιοκτήτη κλπ).

Η ύπαρξη ορισμένων κατάλληλων ελεγκτικών μηχανισμών (όπως π.χ. η Υγειονομική Υπηρεσία, η οποία ενεπλέκετο στη διαδικασία αδειοδότησης) διευκολύνει κατά πολύ την εφαρμογή των περι ελέγχου διατάξεων, με τη διαφορά ότι α) η εν λόγω υπηρεσία δεν θα γνωμοδοτεί πλέον προκειμένου να αδειοδοτηθεί μία επιχείρηση, αλλά θα διενεργεί τον υποχρεωτικό δειγματοληπτικό έλεγχο όπως αυτός ορίζεται στην παρούσα Κ.Υ.Α και β) τόσο η Υγειονομική Υπηρεσία όσο και η Υπηρεσία Δόμησης καθώς και η Πυροσβεστική Υπηρεσία θα αναλάβουν τη διενέργεια περισσότερων μεταγενέστερων ελέγχων στα νεοσυσταθέντα και στα ήδη υπάρχοντα Κ.Υ.Ε/Καταστήματα παροχής υπηρεσιών Υγειονομικού Ενδιαφέροντος. Αντίστοιχα, οι αρμόδιες υπηρεσίες των Δήμων (πρώην αδειοδοτούσες αρχές) στις οποίες περιέρχονται οι δηλώσεις γνωστοποίησης, μετατρέπονται από υπηρεσίες αδειοδότησης σε υπηρεσίες σχεδιασμού των ελέγχων και διασφάλισης της τήρησης της σχετικής νομοθεσίας.

Η ακριβής διαδικασία ελέγχου διαμορφώνεται ως εξής:

Η αρμόδια Υγειονομική Υπηρεσία της οικείας Περιφερειακής Ενότητας, η οικεία Υπηρεσία Δόμησης καθώς και η Πυροσβεστική Υπηρεσία ενημερώνονται από την καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία του Δήμου στην οποία έχει περιέλθει το έντυπο της γνωστοποίησης λειτουργίας Κ.Υ.Ε λιανικής διάθεσης τροφίμων και ποτών της κατηγορίας ΙΙΙ της Υγειονομικής Διάταξης/Καταστήματος παροχής υπηρεσιών υγειονομικού ενδιαφέροντος του συγκεκριμένου Δήμου. Κατά τη διάρκεια κάθε ημερολογιακού έτους, οι τρεις αυτές υπηρεσίες υποχρεούνται να διενεργήσουν δειγματοληπτικό έλεγχο τουλάχιστον στο είκοσι τοις εκατό (20%) του συνόλου των ανωτέρω κατηγοριών Κ.Υ.Ε τα οποία ιδρύθηκαν εντός του έτους με γνωστοποίηση του ιδιοκτήτη τους στην καθ' ύλην αρμόδια αρχή. Τα Κ.Υ.Ε που θα ελεγχθούν δειγματοληπτικά από την Υγειονομική Υπηρεσία και την Υπηρεσία Δόμησης επιλέγονται από την καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία του οικείου Δήμου (πρώην αδειοδοτούσα αρχή), ενώ η Πυροσβεστική Υπηρεσία διενεργεί ανεξάρτητα τους δικούς της δειγματοληπτικούς ελέγχους.

Εκτός από τους υποχρεωτικούς δειγματοληπτικούς ελέγχους, ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί και σε ελέγχους που θα διεξάγονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα ως έκτακτοι. Οι έλεγχοι αυτοί πρέπει πλέον να ακολουθούν την πολιτική της διασφάλισης της διαρκούς καλής λειτουργίας των προαναφερθέντων επιχειρήσεων και της αντίστοιχης διαρκούς συμμόρφωσης με τη σχετική νομοθεσία. Η διενέργειά τους δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στις περιπτώσεις που έχει

προηγηθεί καταγγελία αλλά θα πρέπει να επεκταθεί σε όλα ανεξαιρέτως τα Κ.Υ.Ε που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των σχετικών Κ.Υ.Α., είτε αυτά λειτουργούν με αδειοδότηση είτε με γνωστοποίηση.

Η λίστα των προϋποθέσεων του εντύπου της διαδικασίας ίδρυσης και λειτουργίας Κ.Υ.Ε λιανικής διάθεσης τροφίμων και ποτών της Κατηγορίας ΙΙΙ της Υγειονομικής Διάταξης / Καταστήματος Παροχής Υπηρεσιών Υγείας, ή της Αντικατάστασης Γνωστοποίησης ίδρυσης και λειτουργίας του, η οποία υποβάλλεται από τους ενδιαφερομένους κατά τη γνωστοποίηση στον οικείο Δήμο, θα χρησιμοποιείται και από τους ελεγκτές για τη διενέργεια του ελέγχου, καθιστώντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, την ελεγκτική διαδικασία προσιτή και στον ενδιαφερόμενο/ιδιοκτήτη. Η ύπαρξη της συγκεκριμένης και αναλυτικής αυτής λίστας προϋποθέσεων οδηγεί στη διασφάλιση διαφάνειας κατά τη διενέργεια των ελέγχων. Αναμένεται έτσι να μειωθεί η δυσανασχέτηση των ενδιαφερομένων καθώς και η τυχόν μη αποδοχή εκ μέρους τους των πορισμάτων των ελέγχων λόγω δικής τους ελλιπούς γνώσης των σχετικών διατάξεων που καθορίζουν τις προϋποθέσεις λειτουργίας της επιχείρησής τους. Επιπλέον, αναμένεται να μειωθούν οι περιπτώσεις αυθαίρετης επιβολής από τους ελεγκτές προστίμων ή ποινών, στις οποίες μπορεί να οδηγήσουν η διακριτική ευχέρεια ως προς την ερμηνεία των σχετικών διατάξεων, η πολυνομία και η ασαφής διατύπωση των προϋποθέσεων εντός του θεσμικού πλαισίου.

Τα πορίσματα κάθε ελέγχου, με τις τυχόν ευρεθείσες παραβάσεις και τις αντίστοιχες αιτιολογημένες προτεινόμενες ποινές (πρόστιμα/ οριστική παύση ή προσωρινή διακοπή λειτουργίας κλπ) γνωστοποιούνται στην αρμόδια υπηρεσία του Δήμου (Τμήμα ή Γραφείο έκδοσης αδειών Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος κλπ) ,η οποία διατηρεί αρχείο ελέγχων και καθορίζει με απόφασή της τις οριστικές ποινές σε περίπτωση που έχει διαπιστωθεί κάποια παράβαση ή έλλειψη.

Σε περίπτωση που κατά τον δειγματοληπτικό ή τον έκτακτο έλεγχο διαπιστωθεί κάποια σοβαρή παράβαση με αντίστοιχη ψευδή δήλωση του ενδιαφερομένου, η αρμόδια Δ/ση του Δήμου οφείλει να παραπέμψει την εν λόγω υπόθεση στη δικαιοσύνη για την επιβολή στον ενδιαφερόμενο ή/και στον μηχανικό, ή/και στον υγειονομικώς και αγορανομικώς υπεύθυνο των σχετικών ποινικών κυρώσεων που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986.

Η οριστική ή μερική ανάκληση άδειας η οποία ίσχυε μέχρι σήμερα στις περιπτώσεις διαπίστωσης σοβαρών παραβάσεων και εξακολουθεί να ισχύει για τις επιχειρήσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων σχετικά με τη γνωστοποίηση ίδρυσης και λειτουργίας

επιχείρησης, αντικαθίσταται πλέον από οριστική παύση ή μερική διακοπή λειτουργίας για τα τις επιχειρήσεις που λειτουργούν με το καθεστώς της γνωστοποίησης.

4.2 Τέλος ακαθάριστων εσόδων καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό το οποίο αξίζει αναφοράς καθώς επηρεάζει άμεσα τη φοροδιαφυγή είναι η συγκεκριμένη υποχρέωση που αφορά στα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, επιβάλλεται υπέρ των δήμων και κοινοτήτων στην περιφέρεια των οποίων ισχύει το σύστημα του αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων, τέλος σε ποσοστό (0,5%) στα ακαθάριστα έσοδα των: α) κάθε είδους, μορφής και ονομασίας καταστημάτων στα οποία πωλούνται για κατανάλωση εντός του καταστήματος ή σε πακέτο, φαγητά, ποτά, καφές, αναψυκτικά, γαλακτοκομικά προϊόντα και γλυκίσματα, εφόσον κατά την άδεια που έχει εκδοθεί, διαθέτουν πάγκους ή τραπεζοκαθίσματα εντός ή και εκτός του καταστήματος, β) ζυθοπωλείων και μπαρ ανεξαρτήτως ιδιαίτερης ονομασίας και κατηγορίας, γ) καντινών. Το τέλος αυτό καταβάλλεται μέσα στην ίδια προθεσμία απόδοσης του φόρου προστιθέμενης αξίας, εφόσον οι υπόχρεοι υπόκεινται στον φόρο αυτόν.[άρθρο 17 παρ. 7 νόμου 2130/1993]

Προκειμένου για νυχτερινά κέντρα, αίθουσες χορού και άλλα καταστήματα με ποτά και θέαμα, καφωδεία, κέντρα διασκέδασης (καμπαρέ, night club, κοσμικές ταβέρνες, μπουάτ) και χορευτικά κέντρα με μουσική, το ανωτέρω τέλος επιβάλλεται σε ποσοστό πέντε τοις εκατό (5%)

4.3 Ορισμός της φοροδιαφυγής για φορολογικούς λόγους

Στο άρθρο 55 Παραβάσεις Φοροδιαφυγής του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας²δίνεται ο ακριβής ορισμός της φοροδιαφυγής για φορολογικούς σκοπούς. Ειδικότερα:

1. Για τους σκοπούς του Κώδικα, ως «φοροδιαφυγή» νοείται:

α) Η απόκρυψη καθαρών εισοδημάτων από οποιαδήποτε πηγή με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή φόρου εισοδήματος. Ως απόκρυψη καθαρών εισοδημάτων νοείται και η περίπτωση κατά την οποία καταχωρούνται στα βιβλία πλασματικές ή εικονικές ολικά ή μερικά δαπάνες ή γίνεται επίκληση στη φορολογική δήλωση

² Ν.4174/2013

τέτοιων δαπανών, ώστε να μην εμφανίζονται καθαρά εισοδήματα ή να εμφανίζονται αυτά μειωμένα.

β) Η μη απόδοση, ανακριβής απόδοση, συμψηφισμός, έκπτωση ή διακράτηση φόρου προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, καθώς και η μη υποβολή δήλωσης ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης με σκοπό τη μη πληρωμή των παραπάνω φόρων τελών ή εισφορών, εφόσον προβλέπεται από τις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας που αφορά φόρους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα.

γ) Η είσπραξη επιστροφής των παραπάνω φόρων από τη Φορολογική Διοίκηση μετά από παραπλάνηση της Φορολογικής Διοίκησης με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων.

δ) Η έκδοση πλαστών φορολογικών στοιχείων, καθώς και η νόθευση φορολογικών στοιχείων. Θεωρείται ως πλαστό και το φορολογικό στοιχείο που έχει διατηρηθεί ή σφραγιστεί με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς να έχει καταχωριστεί στα οικεία βιβλία της αρμόδιας φορολογικής αρχής σχετική πράξη θεώρησής του και εφόσον η μη καταχώριση τελεί σε γνώση του υπόχρεου για τη θεώρηση του φορολογικού στοιχείου. Θεωρείται ως πλαστό και το φορολογικό στοιχείο και όταν οι αξίες που αναγράφονται στο πρωτότυπο και στο αντίτυπο αυτού, το οποίο χρησιμοποιείται για φορολογικούς σκοπούς είναι διαφορετικές.

ε) Η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων και η αποδοχή αυτών. Εικονικό είναι το στοιχείο που εκδίδεται για συναλλαγή ανύπαρκτη στο σύνολό της ή για μέρος αυτής ή για συναλλαγή που πραγματοποιήθηκε από πρόσωπα διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στοιχείο ή το ένα από αυτά είναι άγνωστο φορολογικώς πρόσωπο, με την έννοια ότι δεν έχει δηλώσει την έναρξη του επιτηδεύματός του ούτε έχει θεωρήσει στοιχεία στην κατά τόπο αρμόδια, σύμφωνα με την αναγραφόμενη στο στοιχείο διεύθυνση, φορολογική αρχή. Εικονικό είναι επίσης το στοιχείο που φέρεται ότι εκδόθηκε ή έχει ληφθεί από εικονική εταιρία, κοινοπραξία, κοινωνία ή άλλη οποιασδήποτε μορφής επιχείρηση ή από φυσικό πρόσωπο για το οποίο αποδεικνύεται, ότι είναι παντελώς αμέτοχο με τη συγκεκριμένη συναλλαγή, οπότε στην τελευταία αυτή περίπτωση η σχετική διοικητική κύρωση επιβάλλεται, καθώς και η ποινική δίωξη ασκείται κατά του πραγματικού υπευθύνου που υποκρύπτεται. Τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία συναλλαγής κατώτερη της πραγματικής θεωρούνται πάντοτε για τους σκοπούς του παρόντος νόμου ως ανακριβή, ενώ τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία μεγαλύτερη της πραγματικής θεωρούνται ως εικονικά κατά το μέρος της μεγαλύτερης αυτής

αξίας.

2. α) Όταν η παράβαση αναφέρεται σε μη έκδοση ή σε ανακριβή έκδοση παραστατικού στοιχείου και έχει ως αποτέλεσμα την απόκρυψη της συναλλαγής ή μέρους αυτής, η δε αποκρυφθείσα αξία είναι μεγαλύτερη των πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ, επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσό στο σαράντα τοις εκατό (40%) της αξίας της συναλλαγής ή του μέρους αυτής που αποκρύφτηκε με ελάχιστο ύψος προστίμου στην περίπτωση αυτή το ποσό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ.

β) Σε περίπτωση έκδοσης πλαστών φορολογικών στοιχείων επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό εκατό τοις εκατό (100%) της αξίας του στοιχείου.

γ) Σε περίπτωση έκδοσης εικονικών φορολογικών στοιχείων ή λήψης εικονικών στοιχείων επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας του στοιχείου. Αν η αξία του στοιχείου είναι μερικώς εικονική, το ως άνω πρόστιμο επιβάλλεται για το μέρος της εικονικής αξίας. Εξαιρετικά στις κατωτέρω περιπτώσεις το πρόστιμο της περίπτωσης γ' μειώνεται ως εξής:

αα) Όταν δεν είναι δυνατός ο προσδιορισμός της μερικώς εικονικής αξίας επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) της αξίας του στοιχείου.

ββ) Όταν η εικονικότητα ανάγεται αποκλειστικά στο πρόσωπο του εκδότη, στο λήπτη του εικονικού στοιχείου επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) της αξίας του στοιχείου. Στην περίπτωση αυτή, εάν ο λήπτης του στοιχείου έχει εξοφλήσει μέσω πιστωτικού ιδρύματος ή αξιόγραφων πλήρως την αξία του τιμολογίου και τον αναλογούντα φόρο προστιθέμενης αξίας στον εκδότη του στοιχείου και καταθέσει στη Φορολογική Διοίκηση τα σχετικά παραστατικά με αναφορά στο εικονικό στοιχείο τεκμαίρεται ότι τελούσε σε καλή πίστη και δεν επιβάλλεται πρόστιμο στον λήπτη. Σε αυτή την περίπτωση το πρόστιμο που επιβάλλεται στον εκδότη διπλασιάζεται.

γγ) Στον λήπτη εικονικού στοιχείου επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της αξίας του στοιχείου, εφόσον η λήψη του στοιχείου δεν είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους.

δδ) Όταν η εικονικότητα του στοιχείου αφορά το χαρακτηρισμό της αναγραφείσας συναλλαγής, η οποία αποδεικνύεται ότι αφορά άλλη υποκρυπτόμενη πραγματική συναλλαγή και κατά συνέπεια η έκδοση του εικονικού στοιχείου δεν επιφέρει καμία απώλεια εσόδων σχετικά με

φόρους, επιβάλλεται πρόστιμο για την έκδοση μη προσήκοντος στοιχείου, ύψους πεντακοσίων ευρώ ανά στοιχείο και με ανώτατο ύψος προστίμου πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ ανά ελεγχόμενο φορολογικό έτος.

δ) Στο Φ.Π.Α., όταν μετά από έλεγχο αποδειχθεί ότι ο υποκείμενος στο φόρο, ως λήπτης εικονικού φορολογικού στοιχείου ή στοιχείου το οποίο νόθευσε αυτός ή άλλοι για λογαριασμό του, διενήργησε έκπτωση φόρου εισροών ή έλαβε επιστροφή φόρου, σύμφωνα με τις διατάξεις περί Φ.Π.Α., ή ως εκδότης δεν απέδωσε φόρο, με βάση πλαστά, εικονικά ή νοθευμένα φορολογικά στοιχεία, επιβάλλεται πρόστιμο ισόποσο με το πενήντα τοις εκατό (50%) του φόρου που εξέπεσε ή που επιστράφηκε ή δεν απέδωσε, ανεξάρτητα αν δεν προκύπτει τελικά ποσό φόρου για καταβολή. Το πρόστιμο αυτό επιβάλλεται και στα πρόσωπα που έλαβαν επιστροφή φόρου με βάση πλαστά, εικονικά ή νοθευμένα φορολογικά στοιχεία που εξέδωσαν οι ίδιοι.

3. Η επιβολή προστίμων και η σχετική διοικητική διαδικασία σύμφωνα με τον Κώδικα είναι ανεξάρτητες από τυχόν ποινικές κυρώσεις και οποιαδήποτε ποινική διαδικασία προβλέπεται από οποιονδήποτε άλλο νόμο.

4. Πληροφορίες ή έγγραφα, τα οποία αφορούν ποινική διαδικασία, δεν χορηγούνται στη Φορολογική Διοίκηση χωρίς προηγούμενη έγγραφη άδεια του αρμόδιου Εισαγγελέα.

4.4 Παραστατικά πωλήσεων

Τα προβλεπόμενα από το νόμο παραστατικά πωλήσεων χονδρικής και λιανικής πώλησης ορίζονται στο κεφάλαιο 3 του νόμου 4308/2014 «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις». Σε αυτό το υποκεφάλαιο παρατίθενται όλες οι πληροφορίες που αφορούν στην καθημερινότητα των περισσότερων επιχειρήσεων στον κλάδο της εστίασης.

4.4.1 Τιμολόγιο πώλησης

1. Τιμολόγιο είναι το στοιχείο που εκδίδεται από την υποκείμενη σε αυτόν το νόμο οντότητα για κάθε πώληση αγαθών και παροχή υπηρεσιών, εντός της χώρας ή άλλης χώρας μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή προς άλλη χώρα, καθώς και σε κάθε περίπτωση συναλλαγής που

υπόκειται σε Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.), βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας.

2. Κάθε έγγραφο που περιλαμβάνει όλες τις πληροφορίες που απαιτούνται για το τιμολόγιο θεωρείται τιμολόγιο, με την προϋπόθεση ότι ο παραλήπτης των αγαθών ή υπηρεσιών που υπόκεινται σε τιμολόγηση αποδέχεται το έγγραφο αυτό.

3. Κάθε έγγραφο ή μήνυμα που τροποποιεί και αναφέρεται ειδικά και αναμφισβήτητα σε ένα αρχικό τιμολόγιο, θεωρείται τιμολόγιο.

4. Ο όρος «τιμολόγιο» μπορεί να υποκαθίσταται αναλόγως των καθιερωμένων πρακτικών σε διάφορους κλάδους της οικονομίας.

5. Η οντότητα που πωλεί αγαθά ή υπηρεσίες έχει την ευθύνη να διασφαλίζει ότι εκδίδεται τιμολόγιο για κάθε πώληση. Ο πωλητής αγαθών ή υπηρεσιών εκδίδει το τιμολόγιο πώλησης. Εναλλακτικά, ο πωλητής μπορεί με προηγούμενη συμφωνία να διασφαλίσει την έκδοση τιμολογίου από το λήπτη των αγαθών ή των υπηρεσιών (αυτο-τιμολόγηση) ή από τρίτο πρόσωπο εξ ονόματος και για λογαριασμό του πωλητή. Η συμφωνία για έκδοση τιμολογίου από το λήπτη αγαθών ή υπηρεσιών ή από άλλο τρίτο πρόσωπο δεν απαλλάσσει την οντότητα από τη νόμιμη υποχρέωση να διασφαλίσει ότι θα εκδοθεί τιμολόγιο, καθώς και από κάθε σχετική ευθύνη.

6. Πιστωτικό τιμολόγιο είναι το τιμολόγιο που εκδίδεται για κάθε περίπτωση εκπτώσεων, επιστροφών ή άλλων διαφορών.

7. Τα εκδιδόμενα ή λαμβανόμενα τιμολόγια αποτελούν μέρος των λογιστικών αρχείων της οντότητας.

4.4.2 Περιεχόμενο τιμολογίου

1. Το τιμολόγιο φέρει υποχρεωτικά τις ακόλουθες ενδείξεις:

α) Την ημερομηνία έκδοσης του τιμολογίου.

β) Τον αύξοντα αριθμό για μία ή περισσότερες σειρές τιμολογίων, ο οποίος χαρακτηρίζει το τιμολόγιο με μοναδικό τρόπο.

γ) Τον Αριθμό Φορολογικού Μητρώου (Α.Φ.Μ.), με βάση τον οποίο ο πωλητής πραγματοποίησε την παράδοση των αγαθών ή την παροχή των υπηρεσιών.

δ) Τον Α.Φ.Μ. του πελάτη, με βάση τον οποίο έλαβε χώρα η παράδοση των αγαθών ή η παροχή των υπηρεσιών.

ε) Την πλήρη επωνυμία και την πλήρη διεύθυνση του πωλητή και του πελάτη που αποκτά τα αγαθά ή λαμβάνει τις υπηρεσίες.

στ) Την ποσότητα και το είδος των παραδιδόμενων αγαθών ή την έκταση και το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών, εκτός εάν η έκταση και το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών προκύπτει από άλλα έγγραφα στα οποία παραπέμπει το τιμολόγιο.

ζ) Την ημερομηνία κατά την οποία πραγματοποιήθηκε ολοκληρώθηκε η παράδοση αγαθών ή η παροχή υπηρεσιών, εφόσον η ημερομηνία αυτή δεν συμπίπτει με την ημερομηνία έκδοσης του τιμολογίου.

η) Την αξία αγαθών ή υπηρεσιών ανά συντελεστή Φ.Π.Α., την αξία που απαλλάσσεται Φ.Π.Α., την αξία μονάδας αγαθού ή υπηρεσίας χωρίς Φ.Π.Α., καθώς και την αξία κάθε έκπτωσης ή επιστροφής, εάν δεν συμπεριλαμβάνονται στην τιμή μονάδας.

θ) Το συντελεστή Φ.Π.Α. που εφαρμόζεται.

ι) Το ποσό του οφειλόμενου Φ.Π.Α., εκτός εάν εφαρμόζεται ειδικό καθεστώς, σύμφωνα με το οποίο η πληροφορία αυτή παραλείπεται.

4.4.3 Χρόνος έκδοσης τιμολογίου

1. Η υποχρέωση έκδοσης τιμολογίου γεννάται κατά το χρόνο που πραγματοποιείται η αποστολή ή παράδοση των αγαθών ή των υπηρεσιών.

2. Ο χρόνος έκδοσης τιμολογίου καθορίζεται ως εξής:

α) Σε περίπτωση πώλησης αγαθών ή παροχής υπηρεσιών, τιμολόγιο εκδίδεται το αργότερο μέχρι τη 15η ημέρα του επόμενου μήνα της παράδοσης ή αποστολής αγαθών ή της ολοκλήρωσης της υπηρεσίας, κατά περίπτωση.

β) Σε περίπτωση συνεχιζόμενης παροχής αγαθών, υπηρεσίας ή κατασκευής έργου, το τιμολόγιο εκδίδεται μέχρι τη 15η ημέρα του επόμενου μήνα από την περίοδο στην οποία μέρος της σχετικής αμοιβής καθίσταται απαιτητό για τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που έχουν παρασχεθεί ή το μέρος του έργου που έχει ολοκληρωθεί.

γ) Σε περίπτωση απόκτησης δικαιώματος λήψης υπηρεσίας, με την απόκτηση του δικαιώματος.

4.4.4 Εκδιδόμενα στοιχεία για λιανική πώληση

1. Για κάθε πώληση αγαθών ή υπηρεσιών σε ιδιώτες καταναλωτές, μπορεί να εκδίδεται στοιχείο λιανικής πώλησης (απόδειξη λιανικής πώλησης ή απόδειξη παροχής υπηρεσιών), αντί έκδοσης τιμολογίου του άρθρου 8. Αντίτυπο αυτού του εγγράφου παραδίδεται, αποστέλλεται ή τίθεται στη διάθεση του πελάτη.

2. Το στοιχείο λιανικής πώλησης φέρει υποχρεωτικά τις ακόλουθες ενδείξεις:

α) Την ημερομηνία έκδοσης.

β) Τον αύξοντα αριθμό για μία ή περισσότερες σειρές στοιχείων λιανικής πώλησης, ο οποίος χαρακτηρίζει το στοιχείο αυτό με μοναδικό τρόπο.

γ) Τον Αριθμό Φορολογικού Μητρώου (Α.Φ.Μ.), με βάση τον οποίο ο πωλητής πραγματοποίησε την παράδοση των αγαθών ή την παροχή των υπηρεσιών.

δ) Το πλήρες όνομα και την πλήρη διεύθυνση του πωλητή των αγαθών ή υπηρεσιών.

ε) Το συντελεστή Φ.Π.Α. που εφαρμόζεται και τη μικτή αξία πώλησης που αυτός αφορά.

3. Για σκοπούς ευχερούς ταυτοποίησης των σχετικών συναλλαγών, δύναται να καθίσταται υποχρεωτική η αναγραφή πρόσθετων στοιχείων στα εκδιδόμενα στοιχεία λιανικής πώλησης ορισμένων κατηγοριών υπηρεσιών ή αγαθών, με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων, ύστερα από δημοσίευση αξιολόγησης των διοικητικών βαρών για τις υποκείμενες οντότητες σε σχέση με το αναμενόμενο φορολογικό όφελος.

4. Στην περίπτωση εκπτώσεων ή επιστροφών εκδίδεται πιστωτικό στοιχείο λιανικής πώλησης. Για κάθε εκδιδόμενο πιστωτικό στοιχείο λιανικής πώλησης άνω των 50 ευρώ τηρείται από τον πωλητή αρχείο με το ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση του πελάτη.

5. Με στοιχείο λιανικής πώλησης εξομοιώνεται κάθε άλλο έγγραφο που περιλαμβάνει τα δεδομένα του στοιχείου λιανικής πώλησης και αντίτυπο αυτού παραδίδεται, αποστέλλεται ή τίθεται στη διάθεση του πελάτη.

6. Το στοιχείο λιανικής πώλησης μπορεί να φέρει ανάλογη ονομασία, σύμφωνα με τις επικρατούσες συναλλακτικές πρακτικές ή τις απαιτήσεις άλλης νομοθεσίας.

7. Η οντότητα που πωλεί αγαθά ή υπηρεσίες σε ιδιώτες καταναλωτές έχει την ευθύνη να διασφαλίζει ότι εκδίδεται στοιχείο λιανικής πώλησης ή εναλλακτικά τιμολόγιο, για κάθε σχετική πώληση. Η οντότητα αυτή εκδίδει το παραστατικό πώλησης. Εναλλακτικά, η οντότητα μπορεί με προηγούμενη συμφωνία να διασφαλίσει την έκδοση παραστατικού από τρίτο πρόσωπο

εξ' ονόματος και για λογαριασμό της. Η συμφωνία για έκδοση παραστατικού πώλησης από τρίτο πρόσωπο δεν απαλλάσσει την οντότητα από τη νόμιμη υποχρέωση να διασφαλίσει ότι θα εκδοθεί σχετικό παραστατικό, καθώς και από κάθε σχετική ευθύνη, σύμφωνα με αυτόν το νόμο.

8. Η έκδοση στοιχείων λιανικής πώλησης (αποδείξεων λιανικής ή τιμολογίων) γίνεται με τη χρήση φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών που προβλέπει ο ν. 1809/1988 κατά τη θέση σε ισχύ του παρόντος νόμου.

9. Με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων δύναται να τίθενται σε εφαρμογή τεχνικές προδιαγραφές, καθώς και πληροφοριακά και λειτουργικά χαρακτηριστικά των φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών που είναι, σύμφωνα με τις βέλτιστες Ευρωπαϊκές πρακτικές, με σκοπό τη διασφάλιση της αυθεντικότητας και της ακεραιότητας των εκδιδόμενων στοιχείων λιανικής πώλησης. Με την ίδια απόφαση δύναται να ρυθμίζονται θέματα σχετικά με την εφαρμογή των εν λόγω τεχνικών προδιαγραφών.

10. Οι οντότητες δύνανται να εκδίδουν τα στοιχεία λιανικής πώλησης με τη χρήση υπηρεσιών παρόχου ηλεκτρονικής έκδοσης στοιχείων λιανικής πώλησης, αντί της χρήσης φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών της παραγράφου 8.

11. Με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων, ύστερα από δημοσίευση αξιολόγησης των διοικητικών βαρών για τις υποκείμενες οντότητες σε σχέση με το αναμενόμενο φορολογικό όφελος, δύναται να απαλλάσσονται ορισμένες κατηγορίες οντοτήτων από την υποχρέωση της παραγράφου 8. Οι οντότητες αυτές δύνανται να εκδίδουν τα στοιχεία λιανικής πώλησης με χειρόγραφο τρόπο ή με άλλο τεχνικό μέσο.

12. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η έκδοση στοιχείων λιανικής πώλησης με χειρόγραφο τρόπο ή με άλλο τεχνικό μέσο, αντί της εφαρμογής των παραγράφων 8 ή 10 του παρόντος άρθρου, για περιστασιακές λιανικές πωλήσεις.

13. Η οντότητα μπορεί να εκδίδει παραστατικά λιανικής πώλησης με χειρόγραφο τρόπο στην περίπτωση διακοπής του συστήματος διανομής ηλεκτρικής ενέργειας ή διακοπής της λειτουργίας του μέσου της παραγράφου 8, λόγω τεχνικού προβλήματος. Σε περίπτωση μη λειτουργίας του εξοπλισμού της παραγράφου 8 του παρόντος άρθρου λόγω τεχνικού προβλήματος, η οντότητα λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποκατάσταση της λειτουργίας του εξοπλισμού χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση και για την αποτροπή επαναλήψεων του προβλήματος. Με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων της παραγράφου 9 δύναται να ρυθμίζονται θέματα εφαρμογής αυτής της παραγράφου, καθώς και να επιβάλλονται υποχρεώσεις ενημέρωσης

της Διεύθυνσης Υποστήριξης Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών.

14. Η οντότητα που εκδίδει στοιχεία λιανικής πώλησης με τη χρήση φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών της παραγράφου 8, διαβιβάζει εντός δέκα (10) ημερών από την έναρξη ή την παύση της χρήσης του εν λόγω μέσου στη Διεύθυνση Υποστήριξης Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών τις ακόλουθες, κατά περίπτωση πληροφορίες:

α) Τον τύπο και το σειριακό αριθμό (κωδικό) του κατασκευαστή του χρησιμοποιούμενου μέσου που απαιτείται για την ταυτοποίηση του εν λόγω μέσου.

β) Την ημερομηνία απόκτησης και την ημερομηνία οριστικής παύσης της χρήσης του μέσου.

15. Οι οντότητες, οι οποίες επιλέγουν να εκδίδουν τα στοιχεία λιανικής πώλησης μέσω τρίτου προσώπου (πάροχος) διαβιβάζουν προς τη Διεύθυνση Υποστήριξης Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών την επωνυμία και τα στοιχεία επικοινωνίας του τρίτου προσώπου, καθώς και την ημερομηνία έναρξης και παύσης της χρήσης των υπηρεσιών του παρόχου. Η διαβίβαση των πληροφοριών αυτών γίνεται εντός δέκα (10) ημερών από την έναρξη ή την παύση χρήσης των υπηρεσιών του παρόχου.

4.4.5 Έκδοση στοιχείων λιανικής πώλησης από σύστημα παραγγελιοληψίας

Σύμφωνα με την εγκύκλιο ΔΕΛ Ζ ΚΦΑΣ 1142901 ΕΞ 2015/26.10.2015, ορίζεται:

Α. Έκδοση στοιχείων λιανικής πώλησης με το σύστημα της παραγγελιοληψίας, από οντότητες - εκμεταλλευτές καταστημάτων, που διαθέτουν στο κοινό οποιοδήποτε είδος τροφής ή ποτού.

1. Από 01.01.2015, ημερομηνία έναρξης ισχύος των Ε.Λ.Π. (ν.4308/2014), η έκδοση στοιχείων λιανικής γίνεται με τη χρήση φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών (φορολογική ταμειακή μηχανή ή μηχανισμό Ε.Α.Φ.Δ.Σ.Σ.), που προβλέπει ο ν.1809/1988 κατά τη θέση σε ισχύ του παρόντος νόμου, κατά το χρόνο παράδοσης ή έναρξης της αποστολής, όταν πρόκειται για πώληση αγαθών (άρθρα 12 και 13 Ε.Λ.Π.-ν.4308/2014).

2. Περαιτέρω, με το άρθρο 9 της Α.Υ.Ο.ΠΟΛ.1220/13.12.2012 η οποία διατηρείται σε ισχύ και με τις διατάξεις του ν.4308/2014, ως προς τις προβλεπόμενες ιδιότητες και τα τεχνικά χαρακτηριστικά των Φ.Η.Μ., ορίζεται η διαδικασία έκδοσης των αποδείξεων λιανικής με τη χρήση Φ.Τ.Μ. με πρόγραμμα εστιατορίου, σύμφωνα με την οποία, για κάθε σερβίρισμα παραδίδεται στο τραπέζι μια προσωρινή απόδειξη με τα σερβιρισμένα είδη και τις επιμέρους αξίες κάθε είδους, χωρίς να αναγράφεται συνολικό άθροισμα του ποσού και στο τέλος εκδίδεται τελική νόμιμη απόδειξη για το «κλείσιμο» του λογαριασμού του τραπεζιού, στην οποία αναφέρονται αναλυτικά τα είδη που καταναλώθηκαν και η συνολική τους αξία. Τα δεδομένα δε τόσο των προσωρινών αποδείξεων όσο και της τελικής απόδειξης, ενταμιεύονται στη φορολογική μνήμη αυτής.

3. Συνεπώς, οι εκδίδοντες αποδείξεις λιανικής με τη χρήση Η/Υ και μηχανισμού Ε.Α.Φ.Δ.Σ.Σ., μπορούν να κάνουν ανάλογη εφαρμογή των προαναφερομένων και αντί να εκδίδουν σημασμένες αποδείξεις λιανικής πώλησης με κάθε σερβίρισμα, να εκδίδουν προσωρινές αποδείξεις δελτία παραγγελίας με σήμανση και για το «κλείσιμο» του λογαριασμού του τραπεζιού μια απόδειξη λιανικής πώλησης με σήμανση, για το σύνολο των σερβιρισμένων ειδών.

4.5 Φορολογικοί Ηλεκτρονικοί Μηχανισμοί

Οι υποχρεώσεις του κατόχου Φ.Η.Μ. περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο 8 της ΠΟΛ. 1068/24.3.2015 «Διαδικασίες έγκρισης και ανάκλησης Φ.Η.Μ.. Υποχρεώσεις κατόχων άδειας καταλληλότητας Φορολογικών Ηλεκτρονικών Μηχανισμών (Φ.Η.Μ.), πωλητών Φ.Η.Μ., πιστοποιημένων τεχνικών Φ.Η.Μ., κατόχων-χρηστών Φ.Η.Μ.».

Ο κάτοχος/χρήστης Φ.Η.Μ. έχει τις κάτωθι υποχρεώσεις:

8.1. Διαβιβάζει τις πληροφορίες της παραγράφου 14 του άρθρου 12 του Ν. 4308/2014 στη Διεύθυνση Υποστήριξης Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών -Τμήμα Δ' Ηλεκτρονικών Ταμειακών Μηχανών. Η διαβίβαση γίνεται ηλεκτρονικά μέσω TAXISNET (έντυπο Δ13 ή Δ14) και εντός της καθορισμένης προθεσμίας από την έναρξη ή παύση χρήσης του Φ.Η.Μ.. Η ημερομηνία έναρξης ή παύσης καθορίζεται από την ημερομηνία του πρώτου ή τελευταίου Δελτίου Ημερήσιας Κίνησης Ζ αντίστοιχα.

8.2. Είναι υπεύθυνος για την φύλαξη του Βιβλίου Συντήρησης του Φ.Η.Μ., την σφράγιση και ενημέρωση του από κάθε τεχνικό (πιστοποιημένο ή μη) που επεμβαίνει στο Hardware ή το

Software του Φ.Η.Μ. καθώς και την άμεση παράδοση του στα ελεγκτικά όργανα, αν και όταν αυτό ζητηθεί.

8.3. Επιτρέπει την αποσφράγιση της κεφαλής της βίδας ασφαλείας, μόνο από εξουσιοδοτημένους τεχνικούς.

8.4. Είναι υπεύθυνος για την φύλαξη και την καλή λειτουργία του Φ.Η.Μ. πριν και μετά την πλήρωση της φορολογικής μνήμης και ειδικότερα για την δυνατότητα παραγωγής αναφορών ανάγνωσης φορολογικής μνήμης.

8.5. Αντικατάσταση Φορολογικής Μνήμης Φ.Η.Μ. επιτρέπεται μόνο σε περίπτωση βλάβης αυτής, εντός του χρόνου ισχύος της άδειας καταλληλότητας. Εξαιρούνται οι ΑΔΗΜΕ των ταξιμέτρων, όπου η αντικατάσταση φορολογικής μνήμης επιτρέπεται και σε περίπτωση πλήρωσης της εντός της ισχύος της άδειας καταλληλότητας.

8.6. Εκδίδει Z μετά την πάροδο 24 ωρών από την πρώτη συναλλαγή μετά το τελευταίο Z.

8.7. Οι ταμειακές μηχανές με πρόγραμμα εστιατορίου επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται μόνο σε χώρους εστίασης.

Περιληπτικά, για κάθε Φ.Η.Μ. ισχύουν τα κάτωθι:

1. Χαρακτηρίζεται από έναν μοναδικό αριθμό μητρώου
2. Αποκτάται μόνο από εξουσιοδοτημένους φορείς (επιχειρήσεις)
3. Πρέπει να δηλωθούν στο taxisnet ο αριθμός μητρώου, το είδος, η ημερομηνία κτήσης, ο προμηθευτής, οι σελίδες του βιβλίου συντήρησης και το πρώτο Z
4. Η ανάγνωση της μνήμης και η αποκατάσταση κάθε βλάβης γίνεται μόνο από εξουσιοδοτημένους φορείς
5. Αποθηκεύει στη μνήμη όλα τα στοιχεία πωλήσεων και η μνήμη πρέπει να μπορεί να «διαβαστεί»
6. Όλοι οι νέοι τύποι Φ.Η.Μ. μπορούν να διαβιβάσουν τα στοιχεία στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (Γ.Γ.Π.Σ.)

4.6 Φορολογικοί συντελεστές

Ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.) ή αλλιώς νόμος 4172/2013 ρυθμίζει τη φορολογία του εισοδήματος των φυσικών προσώπων και νομικών προσώπων και των κάθε είδους νομικών

οντοτήτων. Επίσης ρυθμίζει τον τρόπο φορολόγησης για τις κατηγορίες εισοδημάτων, όπως ορίζονται στον Κ.Φ.Ε., καθώς και τον τρόπο απόδοσης των φόρων με την υποβολή της δήλωσης, την προκαταβολή του φόρου και την παρακράτηση του. Για λόγους οικονομίας κρίνεται σκόπιμο να μην παρατεθούν τα άρθρα του Κ.Φ.Ε. αλλά να γίνει μια περιληπτική αναφορά στους φορολογικούς συντελεστές όπως αυτοί ισχύουν για το έτος 2016

Πίνακας 4 - Φορολογικοί συντελεστές νομικών προσώπων όπως αυτοί ισχύουν το 2016

Νομικά πρόσωπα - οντότητες	Φορολογικός Συντελεστής Απλογραφικό Λογιστικό Σύστημα	Φορολογικός Συντελεστής Διπλογραφικό Λογιστικό Σύστημα	Προκαταβολή Φόρου
Α.Ε. / Ε.Π.Ε./ Ι.Κ.Ε.	29%	29%	100%
Ο.Ε. / Ε.Ε.	29%	29%	100%
Συνεταιρισμοί - Ενώσεις	29%	29%	100%
Κοινοπραξίες προσωπικών εταιρειών	29%	29%	100%
Λοιπές νομικές οντότητες	29%	29%	100%

Τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα (ατομικές επιχειρήσεις, ελ. επαγγελματίες και λοιπά φυσικά πρόσωπα που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα) φορολογούνται πλέον από 1.1.2016 με την κλίμακα της παρ. 1 του άρθρου 15 του Κ.Φ.Ε., δηλαδή την ίδια ως κάτω κλίμακα των μισθωτών:

Πίνακας 5 - Φορολογική κλίμακα μισθωτών όπως αυτή ισχύει το 2016

Κλιμάκιο Εισοδήματος	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Κλιμακίου	Σύνολο Εισοδήματος	Σύνολο Φόρου
20.000	22%	4.400	20.000	4.400
10.000	29%	2.900	30.000	7.300
10.000	37%	3.700	40.000	11.000
Υπερβάλλον	45%			

Τέλος, τα μερίσματα που διανέμουν οι κεφαλαιουχικές εταιρείες φορολογούνται με συντελεστή 10%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΣΤΙΑΣΗ

5.1 Ορισμός

Εστία είναι το σημείο του σπιτιού, όπου ανάβει φωτιά για παρασκευή φαγητού ή για θέρμανση. Μεταφορικά έχει το νόημα της οικίας ή γενικότερα του χώρου συγκέντρωσης. Οι επιχειρήσεις εστίασης είναι επιχειρήσεις συγκέντρωσης ανθρώπων, οι οποίες προσφέρουν φαγητά, ποτά, γλυκά και/ή αφειρήματα προς άμεση κατανάλωση, όπως εστιατόρια, μπαρ, καφετέριες, ζαχαροπλαστέια και κέντρα διασκέδασης. Τις επιχειρήσεις εστίασης μπορούμε να τις διαχωρίσουμε σε δύο ομάδες (Ρίζος,2015).

- Τις επιχειρήσεις εστίασης έντασης υλικού προϊόντος, τις οποίες οι πελάτες επισκέπτονται κύρια για την κατανάλωση του υλικού προϊόντος τους και,
- Τις επιχειρήσεις εστίασης έντασης άυλου προϊόντος τις οποίες οι πελάτες επισκέπτονται κύρια για να ψυχαγωγηθούν και να διασκεδάσουν.

5.2 Συμβολή στο ΑΕΠ

Οι επιχειρήσεις εστίασης στην Ελλάδα έχουν μεγάλη συμβολή στο Α.Ε.Π. λόγω ορισμένων εθνικών χαρακτηριστικών όπως:

- Ανεπτυγμένο τουριστικό προϊόν: Ως νησιωτική χώρα, η Ελλάδα προσελκύει πολλούς τουρίστες, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες οπότε και κορυφώνεται ο τζίρος του κλάδου της εστίασης. Οι αφίξεις τουριστών σημειώνουν συνεχή άνοδο από το 2009 με αποκορύφωμα το 2015 οπότε και σύμφωνα με στοιχεία του Σ.Ε.Τ.Ε.(Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων) επιτεύχθηκε ιστορικό υψηλό με 17.109.040 αφίξεις αεροπορικάς. Οι συνολικές αφίξεις υπολογίζονται περίπου στις 26.000.000 για το 2015, αναμένοντας τα επίσημα στοιχεία από την ΕΛ.ΣΤΑΤ.
- Κλιματολογικές συνθήκες: Το εύκρατο, μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας, με τις υψηλές θερμοκρασίες και τη μεγάλη ηλιοφάνεια αποτελούν το ιδανικό σκηνικό για συχνές εξωτερικές συγκεντρώσεις ανθρώπων σε καταστήματα εστίασης, γεγονός που διατηρεί την εσωτερική κατανάλωση σε υψηλά επίπεδα.

- Ήθη, έθιμα και παραδόσεις: Οι συνεστιάσεις κατέχουν διαχρονικά σημαντική θέση στους θεσμούς της οικογένειας και της κοινωνίας. Παραδοσιακά, κάθε κοινωνικό γεγονός αποτελεί αφορμή για συνεστίαση, είτε αυτή λαμβάνει χώρα στην οικία, είτε σε κάποιο κατάστημα εστίασης.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ³ για το 2015, ο κλάδος των υπηρεσιών και δραστηριοτήτων καταλυμάτων και εστίασης συνέβαλε κατά 6,21% στο συνολικό Α.Ε.Π. της Ελλάδος, βρισκόμενος έτσι στην 3η θέση πίσω από τον κλάδο Διαχείρισης Ακίνητης Περιουσίας (Real Estate) και τη Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα.

5.3 Ιδιαιτερότητες του κλάδου

Εκτός των προαναφερθέντων εθνικών χαρακτηριστικών, ο κλάδος της εστίασης παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες από τις οποίες πολλές φορές εξαρτώνται τόσο η επιτυχία των επιχειρήσεων, όσο και η πορεία πολλών δημοσιονομικών στόχων.

Η κύρια ιδιαιτερότητα του κλάδου είναι ασφαλώς η αντιμετώπιση του ευπαθούς προϊόντος, είτε πρόκειται για τρόφιμο, είτε για αφέψημα. Και τα δύο απαιτούν υψηλό αίσθημα ευθύνης από την πλευρά της διοίκησης, κατάλληλη εκπαίδευση του προσωπικού και εφαρμογή δικλείδων ποιότητας του τελικού προϊόντος. Για αυτό το λόγο η νομοθεσία απαιτεί την τήρηση των κανόνων όπως αυτοί ορίζονται από τις υγειονομικές υπηρεσίες.

Ακολουθεί η πολύπλοκη νομοθεσία (συμπεριλαμβανομένης της γραφειοκρατίας στην οποία οδηγεί) η οποία περισσότερο εμποδίζει παρά ευνοεί την ύπαρξη τέτοιων επιχειρήσεων. Αν και τα τελευταία έτη γίνονται προσπάθειες επίσπευσης των διαδικασιών, ο χρόνος που απαιτείται κυμαίνεται από πολλές ημέρες έως και μήνες, ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης και των χαρακτηριστικών της. Η μεσολάβηση πολλών προσώπων (μηχανικός, δικηγόρος, λογιστής) αλλά και δημόσιων φορέων (δήμος, υγειονομική υπηρεσία, εφορία ή ΓΕ.ΜΗ.) αυξάνει σημαντικά το κόστος σύστασης και ευνοεί τα φαινόμενα δωροδοκίας και ύποπτων συναλλαγών.

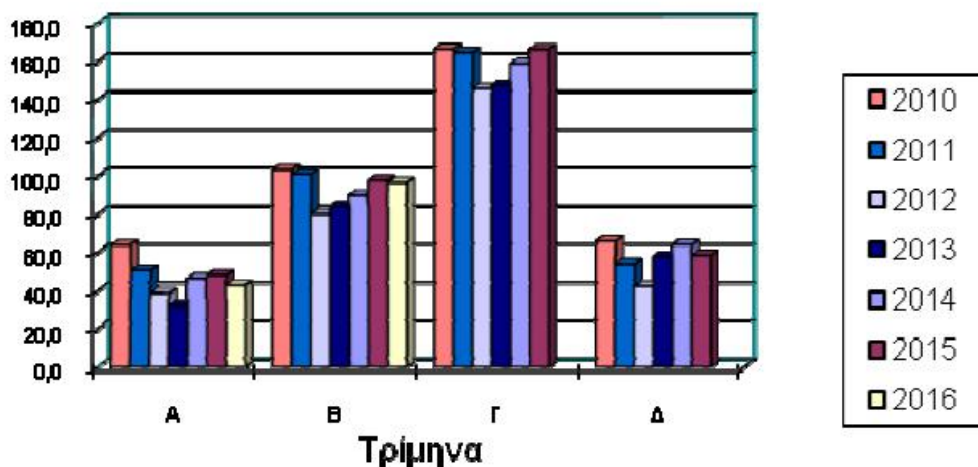
Η εποχικότητα είναι ακόμη ένα χαρακτηριστικό που παίζει σημαντικό ρόλο στη λειτουργία των επιχειρήσεων της εστίασης. Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο αλλά και απεικονίζεται στον κάτωθι πίνακα⁴, ο τζίρος αυτού του είδους των καταστημάτων εμφανίζει θεαματική άνοδο κατά τους θερινούς μήνες η οποία οφείλεται στην αύξηση του τουρισμού αλλά

³ Βλ. ΕΛ.ΣΤΑΤ., «Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία κατά κλάδο (Α64) (Προσωρινά στοιχεία) (1995 - 2015)»

⁴ Βλ. ΕΛ.ΣΤΑΤ., «Δείκτης κύκλου εργασιών στον τομέα υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης»

και άλλων χαρακτηριστικών όπως π.χ. η χορήγηση άδειας και επιδόματος άδειας στους υπαλλήλους.

Πίνακας 6: Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης (2010 = 100%)

Ο κλάδος αποτελείται ως επί το πλείστον από μικρομεσαίες οικογενειακές επιχειρήσεις, στις οποίες κυρίαρχο είναι το στοιχείο της προσωπικής εργασίας. Αφενός αυτός είναι ο μοναδικός τρόπος προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν τα έξοδα, αφετέρου οι επιχειρηματίες προσδοκούν μεγαλύτερα κέρδη προς ανταπόδοση της αυξημένης εργασίας τους. Το ίδιο μπορεί να ισχύει και για τις εργάσιμες ώρες αφού το ωράριο των επισιτιστικών επιχειρήσεων διαφέρει από αυτό των εμπορικών μιας και λόγω των προσφερόμενων υπηρεσιών τους λειτουργούν καθημερινά, μη εξαιρουμένων των εορτών και αργιών.

Σημαντικό επίσης στοιχείο είναι η σύνδεση αυτών των επιχειρήσεων με τα ποσοστά ανεργίας. Σύμφωνα με στοιχεία του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ μέσω του οποίου ανακοινώνονται κάθε είδους μεταβολές στις εργασιακές σχέσεις, ο κλάδος της εστίασης είναι εκείνος που προσφέρει τις περισσότερες θέσεις εργασίας και συνεισφέρει στην πτώση του ποσοστού ανεργίας. Εξαιτίας των πολλών ιδιαιτεροτήτων του κλάδου, παρουσιάζονται συχνά τα φαινόμενα της μερικής απασχόλησης, της εκ περιτροπής εργασίας ή της πλήρους απασχόλησης για μερικούς μήνες (συνήθως κατά τους θερινούς). Σε αντίθεση με τα ανωτέρω, η εστίαση είναι επίσης ο κλάδος ο οποίος έχει την πρωτοκαθεδρία στην ανασφάλιστη εργασία, φαινόμενο του οποίου η ένταση έχει εξασθενήσει λόγω των ιδιαίτερα τσουχτερών προστίμων (10.550,00 ευρώ / ανασφάλιστο). Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται στοιχεία απασχόλησης για το πρώτο

επτάμηνο του έτους 2016, προερχόμενα από το σύστημα ΕΡΓΑΝΗ⁵.

Πίνακας 7: Ισοζύγιο προσλήψεων Ιουλίου 2016

(σε θέσεις εργασίας)	<u>Ιούλιος 2016</u>	<u>Ιούλιος 2015</u>	<u>Διαφορά</u> (1-2)	<u>Α' Επτάμηνο 2016</u>	<u>Α' Επτάμηνο 2015</u>	<u>Διαφορά</u> (3-4)
	(1)	(2)		(3)	(4)	(3-4)
I. Προσλήψεις	201.793	143.972	57.821	1.265.383	1.044.807	220.576
II. Αποχωρήσεις*	182.512	160.630	21.882	1.011.438	858.342	153.096
A. Καταγγελίες συμβάσεων αορίστου χρόνου και λήξεις συμβάσεων ορισμένου χρόνου	100.269	93.577	6.692	552.956	480.078	72.878
B. Οικειοθελείς αποχωρήσεις	82.243	67.053	15.190	458.482	378.264	80.218
III. Ισοζύγιο (I-II)	19.281	-16.658	35.939	253.945	186.465	67.480

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	E3 (Αναγγελίες Πρόσληψης)	E5 (Αναγγελίες Οικειοθελούς Αποχώρησης)	E6 (Καταγγελίες Συμβάσεων Αορίστου Χρόνου)	E7 (Λήξεις Σ.Ο.Χ.)	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΟΧ/ΣΕΩΝ E5+E6+E7	ΙΣΟΖΥΓΙΟ E3 - (E5+E6+E7)
Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	71.175	35.221	5.263	11.243	51.727	19.448
Καταλύματα	24.617	6.600	825	7.314	14.739	9.878
Βιομηχανία Τροφίμων	13.274	3.153	1.056	2.153	6.362	6.912
Λιανικό εμπόριο	15.130	6.181	2.502	1.754	10.437	4.693
Χονδρικό εμπόριο	9.050	4.105	2.321	2.005	8.431	619
Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια	3.579	2.013	940	1.020	3.973	-394
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	1.340	327	810	641	1.778	-438
Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης	3.932	2.960	764	2.102	5.826	-1.894
Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	727	266	602	2.153	3.021	-2.294
Εκπαίδευση	2.993	1.288	2.649	19.809	23.746	-20.753

⁵ Διαθέσιμα στοιχεία στον ιστότοπο του Υπουργείου Εργασίας, <http://www.ypakp.gr/index.php>

Τέλος, μια ακόμη σημαντική παράμετρος η οποία πάντα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν ερευνάται η φοροδιαφυγή στην εστίαση είναι η σχέση του κλάδου με τα μετρητά και την άμεση εισπαραξιμότητα των εσόδων. Οι περισσότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν σημαντικά μεγέθη στον λογαριασμό των απαιτήσεων από πελάτες αλλά κάτι τέτοιο δεν ισχύει για τις επισιτιστικές επιχειρήσεις αφού τα έσοδά τους είναι ως επί το πλείστον άμεσα απαιτητά. Η ευρύτατη χρήση των μετρητών βοηθά τους παρανομούντες καθώς είναι σχεδόν αδύνατη η ιχνηλασιμότητά τους εν αντιθέσει με το «πλαστικό» χρήμα το οποίο μπορεί εύκολα να εντοπιστεί και να ανακαλυφθεί η πορεία του. Η χρήση των μετρητών βοηθά επίσης στη συντήρηση αυτού φαύλου κύκλου αφού τα ίδια μετρητά που εισπράχτηκαν χρησιμοποιούνται για τις υποχρεώσεις των επιχειρήσεων με κίνδυνο την εξάπλωση της φοροδιαφυγής σχεδόν σε όλα τα συναλλακτικά στάδια. Σύμφωνα με έρευνα της G4S (2016) σχετικά με τη χρήση μετρητών στις χώρες της Ε.Ε. η Ελλάδα διαθέτει το υψηλότερο ποσοστό χρήσης μετρητών με το 96,6% των συναλλαγών να πραγματοποιούνται με αυτόν το τρόπο.

5.4 Μέθοδοι φοροδιαφυγής

Στην πάροδο των ετών και με δεδομένη την συνεχή ανάπτυξη και χρήση της τεχνολογίας οι τρόποι φοροδιαφυγής έχουν αλλάξει αλλά η ουσία παραμένει ίδια: η απόκρυψη των πραγματικών εισοδημάτων. Η πολιτεία βελτιώνει συνεχώς τις μεθόδους καταπολέμησης της φοροδιαφυγής. Οι φοροφυγάδες όμως και αυτοί από την πλευρά τους βελτιώνουν και εκσυγχρονίζουν τους τρόπους φοροδιαφυγής τους (Καραγιάννης,1995). Στην ακόλουθη ενότητα εξετάζονται οι περισσότεροι τρόποι με τους οποίους φοροδιαφεύγουν σήμερα οι επιχειρήσεις στον κλάδο της εστίασης.

5.4.1 Μη έκδοση παραστατικού

Σύμφωνα με την νομοθεσία, κάθε επιχείρηση οφείλει να τηρεί, ως μέρος του λογιστικού συστήματός της, αρχείο κάθε συναλλαγής και γεγονότος αυτής που πραγματοποιείται στη διάρκεια της περιόδου αναφοράς, καθώς και των προκύπτοντων πάσης φύσεως εσόδων, κερδών, εξόδων, ζημιών, αγορών και πωλήσεων περιουσιακών στοιχείων, εκπτώσεων και επιστροφών, φόρων και τελών.

Από 1/1/2015 οπότε και τέθηκαν σε εφαρμογή οι διατάξεις των Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων, η έκδοση στοιχείων λιανικής γίνεται με τη χρήση φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών (φορολογική ταμειακή μηχανή ή μηχανισμό Ε.Α.Φ.Δ.Σ.Σ.), που προβλέπει ο ν.1809/1988.

Στον υπό εξέταση κλάδο, το συντριπτικό μέρος των επιχειρήσεων είναι υποχρεωμένες να εκδίδουν απόδειξη από Φ.Τ.Μ. ή μέσω μηχανισμού Ε.Α.Φ.Δ.Σ.Σ. Η μη έκδοση αυτού του παραστατικού αποτελεί τον πιο διαδεδομένο και απλό τρόπο φοροδιαφυγής εδώ και πολλά χρόνια.

Με τον τρόπο αυτό συντελείται το αδίκημα της φοροδιαφυγής τόσο στους άμεσους όσο και στους έμμεσους φόρους. Ας υποθεθεί πως η τελική τιμή ενός προϊόντος είναι 12,40 ευρώ. Η καθαρή αξία αυτού του ποσού είναι 10,00€ καθώς τα υπόλοιπα 2,40€ είναι ο Φ.Π.Α. που αναλογεί (24%). Αν η επιχείρηση που πωλεί το συγκεκριμένο προϊόν προβεί στην έκδοση του - από τον νόμο υποχρεωτικού- παραστατικού τότε υποχρεούται να αποδώσει στο κράτος το Φ.Π.Α. που εισέπραξε από τον καταναλωτή (2,40€) ενώ παράλληλα θα φορολογηθεί για το κέρδος του υπόλοιπου τιμήματος. Αν υποθεθεί πως το καθαρό κέρδος είναι 20% της καθαρής αξίας και ο φορολογικός συντελεστής ανέρχεται σε 29%, η φορολογική επιβάρυνση είναι $(10,00 \times 20\%) \times 29\% = 0,58\text{€}$. Σε περίπτωση που δεν εκδοθεί το παραστατικό, ο Φ.Π.Α. παρακρατείται παρανόμως από την επιχείρηση ενώ παράλληλα στερούνται 0,58€ από τα φορολογικά έσοδα. Το συνολικό όφελος από τη μη έκδοση του παραστατικού ανέρχεται σε 2,98€.

Κάθε φαινόμενο επιδέχεται φυσικά διαφορετικές ερμηνείες, ανάλογα με τη σκοπιά του ερμηνευτή. Έτσι, η φοροδιαφυγή, αν και κατακριτέα από το συντριπτικό μέρος της κοινωνίας, θεωρείται από μερικούς ως μέσο εξασφάλισης επιβίωσης του προσώπου ή ακόμη και της επιχείρησης, ιδιαίτερα όταν οι φορολογικοί συντελεστές είναι υψηλοί. Μία θεωρία είναι πως στο παραπάνω παράδειγμα, το όφελος των 2,98€ θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από την επιχείρηση για την ανάπτυξή της ή για την αγορά εμπορευμάτων κάτι που θα ενίσχυε την κατανάλωση της αγοράς. Η σε περιπτώσεις μικρομεσαίων επιχειρήσεων (όπως οι περισσότερες στην Ελλάδα) θα χρησιμοποιούταν για την αποπληρωμή λοιπών υποχρεώσεων (φόροι, ασφαλιστικές εισφορές). Η ειδοποιός διαφορά στην εστίαση έχει να κάνει με τη συγκατάθεση του συναλλασσόμενου. Στις εμπορικές επιχειρήσεις, τις περισσότερες φορές η φοροδιαφυγή συντελείται με τη σύμφωνη γνώμη του αγοραστή επειδή συνήθως κερδίζει και αυτός μερίδιο από το όφελος μέσω της έκπτωσης, κάτι που δεν ισχύει για τον επισιτιστικό κλάδο.

5.4.2 Παραπλανητικά παραστατικά

Η χρήση τους είναι ευρέως διαδεδομένη σε καφετέριες, εστιατόρια και μπαρ, καταστήματα που αποτελούν το μεγαλύτερο κομμάτι της εστίασης και για τα οποία η έκδοση αποδείξεων λιανικής γίνεται με τη χρήση Η/Υ και μηχανισμού Ε.Α.Φ.Δ.Σ.Σ. αλλά μπορούν να κάνουν ανάλογη εφαρμογή των προαναφερομένων και αντί να εκδίδουν σημασμένες αποδείξεις λιανικής πώλησης με κάθε σερβίρισμα, να εκδίδουν προσωρινές αποδείξεις δελτία παραγγελίας με σήμανση και για το «κλείσιμο» του λογαριασμού του τραπεζιού μια απόδειξη λιανικής πώλησης με σήμανση, για το σύνολο των σερβιρισμένων ειδών.

Περιληπτικά, για κάθε παράδοση προϊόντων για επιτόπια κατανάλωση (σερβίρισμα) παραδίδεται προσωρινή απόδειξη και στο τέλος, αφού έχουν πραγματοποιηθεί όλα τα σερβίρισμα, εκδίδεται η τελική - νόμιμη απόδειξη η οποία και περιλαμβάνει αθροιστικά όλες τις επιμέρους προσωρινες.

Οι περισσότεροι καταστηματάρχες χρησιμοποιούν ηλεκτρονικά συστήματα εστιατορίου προκειμένου να παρακολουθούν τις παραγγελίες. Για κάθε παραγγελία εκδίδεται το δελτίο παραγγελίας ή αλλιώς η προσωρινή απόδειξη. Όταν ο πελάτης ζητήσει τον λογαριασμό ο καταστηματάρχης θα ζητήσει από το πρόγραμμα να αθροίσει τις επιμέρους αποδείξεις για το συγκεκριμένο τραπέζι και να εκδοθεί η τελική απόδειξη. Αντί αυτής, εκδίδεται προσωρινή απόδειξη με το σύνολο του τραπεζιού και επειδή οι προσωρινές αποδείξεις έχουν ακριβώς την ίδια μορφή με τις τελικές, ο πελάτης θεωρεί πως κρατά στα χέρια του μια νόμιμη απόδειξη. Η διαφορά ανάμεσα στις δύο βρίσκεται στο κείμενο της απόδειξης αφού στην προσωρινή αναφέρεται πως δεν αποτελεί φορολογική απόδειξη.

Συχνή είναι επίσης η χρήση της ίδιας απόδειξης για παραπάνω από μία φορές. Αυτό είναι εύκολο να γίνει όταν τα περισσότερα προϊόντα έχουν την ίδια τιμή, κάτι που ισχύει στις καφετέριες και στα καταστήματα fast food. Αντί της νόμιμης απόδειξης στην οποία θα έπρεπε να αναγράφεται ως ώρα έκδοσης η ώρα παροχής της υπηρεσίας, παραχωρείται στον πελάτη απόδειξη που έχει εκδοθεί σε προγενέστερο χρόνο και για άλλον πελάτη. Έτσι, ο καταναλωτής κρατά στα χέρια του μια απόδειξη με το σωστό ποσό, νόμιμη, αλλά εκδοθείσα μερικές ώρες πριν. Σε καταστήματα όπου η παρουσία του πελάτη στα τραπεζοκαθίσματα είναι ολιγόλεπτη μεταφέρονται εντέχνως οι αποδείξεις από το ένα τραπέζι στο άλλο.

Τέλος, η απόδειξη που εκδίδεται από τα τερματικά αποδοχής χρεωστικών και πιστωτικών καρτών P.O.S. (Point of Sale) χρησιμοποιείται πολλάκις ως παραστατικό από τους επιχειρηματίες

ενώ στην πραγματικότητα απλώς επιβεβαιώνουν την τραπεζική συναλλαγή. Πολλοί πολίτες λόγω άγνοιας πιστεύουν πως κρατούν στα χέρια τους τη νόμιμη απόδειξη και έτσι αποχωρούν χωρίς το κατάλληλο παραστατικό. Είναι πασιφανές πως ανεξάρτητα από τον τρόπο πληρωμής - σε αυτή την περίπτωση μέσω της χρήσης πλαστικού χρήματος - για κάθε συναλλαγή πρέπει να εκδοθεί και το ανάλογο παραστατικό.

Το καλοκαίρι του 2016 εξαρθρώθηκε μεγάλο κύκλωμα το οποίο διέθετε στη χώρα συσκευές εκκαθάρισης πληρωμών με πιστωτικές και χρεωστικές κάρτες (POS) στο εξωτερικό, παρακάμπτοντας με αυτόν τον τρόπο τους περιορισμούς των capital controls.

5.4.3 Έκδοση απόδειξης από αδήλωτο Φ.Η.Μ.

Προκείμενου να φοροδιαφύγουν, πολλοί καταστηματάρχες προμηθεύονται Φ.Η.Μ. από κυκλώματα παράνομων μηχανισμών οι οποίοι όπως είναι φυσικό παραμένουν για όλο το διάστημα χρήσης τους αδήλωτοι. Με αυτό τον τρόπο εκδίδεται κανονικά η απόδειξη μόνο που το έσοδο δεν καταχωρείται στα βιβλία αφού η ταμειακή μηχανή δεν είναι δηλωμένη στην Γ.Γ.Π.Σ.. Ο μόνος τρόπος για να διαπιστωθεί η παράβαση είναι ο επιτόπιος έλεγχος από κάποιο οικονομικό κλιμάκιο το οποίο και θα αντιπαραβάλλει τα στοιχεία που αναγράφονται πάνω στην απόδειξη (αριθμός μητρώου Φ.Η.Μ.) με τα στοιχεία που έχουν δηλωθεί στο λογαριασμό της επιχείρησης στο taxisnet. Όταν οι ελεγκτές ανακάλυψαν πως αυτού του είδους οι απάτες αφορούσαν περίπου στις μισές εξακριβωθείσες παραβάσεις, η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων (Γ.Γ.Δ.Ε.) ανέπτυξε μια εφαρμογή στην οποία ο χρήστης (πολίτης) εισάγει τον αριθμό μητρώου ή τον τύπο (μοντέλο) του Φ.Η.Μ. για να εξακριβώσει αν αυτός είναι δηλωμένος και αν το μοντέλο είναι εγκεκριμένο (έχει άδεια καταλληλότητας).

5.4.4 Παραποιημένο λογισμικό Φ.Η.Μ.

Η τελευταία χρονικά μέθοδος απόκρυψης του φορολογητέου εισοδήματος είναι οι ταμειακές μηχανές με αλλοιωμένο / παραποιημένο λογισμικό, μέθοδος η οποία απαιτεί και τη συνέργεια με άτομο ή κύκλωμα που διαθέτει τις κατάλληλες τεχνολογικές γνώσεις.

Στην ουσία πρόκειται για παραποιημένο σύστημα αποδείξεων το οποίο επιτρέπει την έκδοση της ίδιας απόδειξης παραπάνω από μία φορά ή παραποιεί τα αριθμητικά αποτελέσματα του Φ.Η.Μ.. Έναντι αδράς αμοιβής, η οποία πολλές φορές μπορεί να ξεπεράσει τις 15.000,00€,

αλλοιώνεται από τον ειδικό το δελτίο Z και εμφανίζονται μόνο οι αποδείξεις που επιθυμεί ο καταστηματάρχης.

Η ανακάλυψη της απάτης είναι εξαιρετικά δύσκολη, καθώς κατά τη διάρκεια λειτουργία της επιχείρησης οι αποδείξεις εκδίδονται κανονικά από την ταμειακή μηχανή και έτσι σε περίπτωση ελέγχου ο καταστηματάρχης είναι καλυμμένος. Ένας τρόπος να εξακριβωθεί αν συντελείται φοροδιαφυγή είναι η παρατήρηση και η αντιπαραβολή. Ο ελεγκτής παρατηρεί για ώρες τη λειτουργία της επιχείρησης και στο τέλος καταγράφει τα μέχρι τότε αποτελέσματα (πωλήσεις). Έπειτα αντιπαραβάλλει αυτά τα στοιχεία με τα εκδοθέντα στοιχεία (Z) προηγούμενου διαστήματος και ιδιαίτερα με εκείνα της ίδιας μέρας της εβδομάδος, ούτως ώστε μπορέσει να εκτιμήσει αν υπάρχουν σημαντικές διαφορές που δεν οφείλονται σε ειδικούς παράγοντες όπως κάποια εθνική ή μεγάλη ονομαστική εορτή, κοινωνική εκδήλωση κ.α.

5.4.5 Υποτιμολόγηση και υπερτιμολόγηση

Η υποτιμολόγηση αφορά στους λογαριασμούς εσόδων ενώ η υπερτιμολόγηση στις δαπάνες. Στην πρώτη περίπτωση η επιχείρηση υποτιμολογεί τις υπηρεσίες της προκειμένου να φορολογηθεί για έσοδα μικρότερα των πραγματικών ενώ στη δεύτερη παρουσιάζει μεγαλύτερες δαπάνες ώστε να μειώσει τα φορολογητέα κέρδη της. Προϋποθέτει παροχή υπηρεσιών καθώς η υποχρεωτική χρήση τιμοκαταλόγου συνιστά αδύνατη την αλλαγή της λιανικής τιμής των προϊόντων.

Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα είναι η υποτιμολόγηση των υπηρεσιών που προσφέρουν τα κέντρα κοινωνικών εκδηλώσεων. Σύμφωνα με τη νομοθεσία για κάθε κοινωνική εκδήλωση υπογράφεται ένα ιδιωτικό συμφωνητικό μεταξύ του κέντρου και του πελάτη στο οποίο αναφέρονται εκτός των άλλων η συμφωνηθείσα τιμή ανά άτομο ή η συμφωνηθείσα τιμή για την εξ' ολοκλήρου χρήση της αίθουσας. Το συγκεκριμένο συμφωνητικό περιλαμβάνεται στην τριμηνιαία κατάσταση που υποβάλλεται στο taxiset. Προκειμένου να αποφύγουν μεγαλύτερα πρόστιμα από την μη έκδοση παραστατικού, οι καταστηματάρχες υπογράφουν συμφωνητικά με αξία πολύ χαμηλότερη της κανονικής εξασφαλίζοντας τη συναίνεση του πελάτη με κάποιας μορφής δώρο (έκπτωση).

5.4.6 Εικονικά τιμολόγια

Η χρήση των εικονικών τιμολογίων δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στον υπό εξέταση κλάδο και εκτός της αποφυγής καταβολής έμμεσων φόρων όπως ο Φ.Π.Α. χρησιμοποιείται για τη χειραγώγηση των λογιστικών αποτελεσμάτων και ειδικότερα τους τελευταίους μήνες πριν από την ολοκλήρωση του οικονομικού έτους.

Από τη σκοπιά των εσόδων η χρήση τους γίνεται προκειμένου να καλυφθούν τα έξοδα και οι δαπάνες που έχουν καταχωριστεί στα βιβλία της επιχείρησης. Η εμφάνιση κερδών στο τέλος του έτους είναι αυτοσκοπός για τους περισσότερους επιχειρηματίες για πολλούς και διάφορους λόγους. Ένας από αυτούς είναι η αίσθηση πως θα αποφύγουν τους φορολογικούς ελέγχους αν εμφανίζουν μια σχετική κερδοφορία κάθε χρόνο. Εν μέρει αυτό μπορεί να είναι αληθές αφού για παράδειγμα μια εταιρία που εμφανίζει ζημίες για δέκα συναπτά έτη προϋδεάζει αρνητικά τον ελεγκτή. Μέχρι πριν από μερικά χρόνια η κερδοφορία μιας επιχείρησης της επέτρεπε τη σύναψη δανείων με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μιας και εμφάνιζε καλό πιστωτικό προφίλ, ενώ τα τελευταία χρόνια είναι εξαιρετικά δύσκολη η δανειοδότηση ακόμη και σε περιπτώσεις μεγάλης πραγματικής κερδοφορίας λόγω των ιδιαίτερων οικονομικών συνθηκών που επικρατούν.

Από την πλευρά των εξόδων, η χρήση τους γίνεται έτσι ώστε να καταχωρηθούν στα βιβλία αυξημένες δαπάνες προς μείωση του φορολογητέου εισοδήματος. Ως επί το πλείστον η εικονικότητα απαιτεί συναίνεση και προσεκτική χρήση. Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες επιχειρηματίες ανταλλάσσουν μεταξύ τους εικονικά τιμολόγια σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, κυρίως όσον αφορά σε περιόδους υποβολής δήλωσης Φ.Π.Α. (μηνιαίως ή τριμηνιαίως) προκειμένου να μειώσουν το προς απόδοση ποσό. Όταν ο ένας εμφανίζει μεγάλο πιστωτικό υπόλοιπο δύναται να εκδώσει εικονικό τιμολόγιο προς τον άλλον, έτσι ώστε ο τελευταίος να αυξήσει τις εισροές του. Σε κάποια επόμενη περίοδο ο δεύτερος μπορεί να ανταποδώσει τη εξυπηρέτηση ή ίσως να υπάρξει κάποιου είδους αμοιβή (χρηματική ή υλική). Τέλος, υπάρχουν μεγάλα κυκλώματα εικονικών τιμολογίων τα οποία προσφέρουν τις υπηρεσίες τους έναντι αμοιβής, χρησιμοποιώντας κυρίως επιχειρήσεις - φαντάσματα όπως αυτές που ανήκουν σε ηλικιωμένους ή σε αλλοδαπούς, τους λεγόμενους αχυρανθρώπους.

5.5 Αιτίες φοροδιαφυγής

5.5.1 Υψηλή φορολογία

Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές αποτελούν την κυριάρχη αιτία για τη φοροδιαφυγή καθώς το αποτέλεσμα της είναι άμεσα εμφανίσιμο στο διαθέσιμο εισόδημα του επιχειρηματία. Όπως αναφέρθηκε και στη βιβλιογραφική επισκόπηση έχει αποδειχθεί πως υπάρχει άμεση συσχέτιση του οφέλους από τη φοροδιαφυγή με την πιθανότητα αποκάλυψης της αλλά και με τις ποινές με τις οποίες τιμωρείται. Η αύξηση των φορολογικών συντελεστών με την παράλληλη μείωση της καταναλωτικής δαπάνης στα οκτώ χρόνια της κρίσης έχουν οδηγήσει σε συρρίκνωση τα κέρδη των επιχειρήσεων οι οποίες προσπαθούν να αποφύγουν την οριστική παύση εργασιών τους.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η ιδιομορφία που παρουσιάζει ο κλάδος της εστίασης. Οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι οικογενειακές ή ανήκουν στις λεγόμενες μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Η προσωπική εργασία είναι κανόνας τις περισσότερες φορές και τα ωράρια μπορούν να γίνουν εξαντλητικά ενώ συχνή είναι και η απασχόληση τις ημέρες και ώρες που ο λοιπός κόσμος αναπαύεται ή διασκεδάζει. Καταλαβαίνει κανείς λοιπόν πως αυτός ο επιχειρηματίας απαιτεί ένα αντίκρισμα της δουλειάς του στις απολαβές.

5.5.2 Γραφειοκρατία

Παρόλα τα βήματα προς την ηλεκτρονική διακυβέρνηση η γραφειοκρατία αποτελεί ακόμη ένα μεγάλο αγκάθι στην επένδυση. Στην ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου για τα Κ.Υ.Ε. στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας εμφανίζονται όλα εκείνα τα προβλήματα που δυσχεραίνουν την έναρξη ή μεταβίβαση μιας εταιρίας και τη λειτουργία της. Οι άνθρωποι της αγοράς αποκαλούν το φαινόμενο ως σύνδρομο της σφραγίδας καθώς όλες σχεδόν οι γραφειοκρατικές διαδικασίες κατά τη διάρκεια λειτουργίας μιας επιχείρησης απαιτούν σφραγίδα και αριθμό πρωτοκόλλου. Σε έρευνα του World Economic Forum (2014) σχετικά με την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, η γραφειοκρατία αναφέρεται ως το δεύτερο μεγαλύτερο πρόβλημα των επιχειρήσεων στην Ελλάδα μετά από την αδυναμία πρόσβασης σε χρηματοδότηση.

5.5.3 Πολυνομία

Η βασική αιτία της γραφειοκρατίας αποτελεί η πολυνομία, ειδικά όπως αυτή διαμορφώνεται στην φορολογική πολιτική. Η πολυνομία ήταν και παραμένει κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής έννομης τάξης (Ζουδιανός Δ., 2015). Σύμφωνα με έρευνα των Σωτηρόπουλου και Χριστόπουλου (2016) για λογαριασμό του Οργανισμού Έρευνας και Ανάλυσης «Διανεοσις», την τελευταία δεκαπενταετία θεσπίστηκαν συνολικά 1.478 νόμοι, δηλαδή περίπου εκατό νόμοι ετησίως. Τα παραπάνω δεδομένα προήλθαν από την έρευνα των συγγραφέων η οποία διεξήχθη στα Τεύχη Α' και Β' της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως(ΦΕΚ). Συνοπτικά, τα ποσοτικά στοιχεία έχουν ως εξής:

Από το 2001 μέχρι το 2015 εκδόθηκαν 3.452 Προεδρικά Διατάγματα (ΠΔ), δηλαδή η αναλογία είναι 5 ΠΔ ανά 1 Νόμο, λαμβάνοντας υπόψη τη νομοθεσία, εξαιρουμένων των κυρώσεων διεθνών συμβάσεων και συμφωνιών. Οι κανονιστικές και οι ατομικές διοικητικές πράξεις αριθμούν εκατοντάδες χιλιάδες, καθώς ο αριθμός των Τευχών Β' από το 2001 μέχρι το 2015 είναι 38.677, και κάθε τεύχος περιλαμβάνει τις περισσότερες φορές παραπάνω από 5 πράξεις. Οι νόμοι συμπεριλαμβάνουν 19.727 εξουσιοδοτήσεις σε περίπου 60.000 σελίδες νομοθεσίας. Τα τελευταία έτη, με την υπογραφή της πρώτης δανειακής σύμβασης (Μνημόνιο Ι, 2010), είναι αυξημένος ο αριθμός των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου (67 σε σύνολο 80) και των Πολυνομοσχεδίων (24 σε σύνολο 25). Σε σχέση με τους τομείς πολιτικής, στο σύνολο των 704 νόμων που αναλύθηκαν από το 2002 μέχρι το 2015, η πλειονότητα (41%) εντάσσεται στην κατηγορία «Κράτος – Δημόσια Διοίκηση», ενώ οι άλλες δύο κατηγορίες, δηλαδή α)«Οικονομία – Αγορά – Ανάπτυξη» και β) «Κοινωνία», είναι μοιρασμένες: 27% και 28% αντίστοιχα.

Ειδικότερα, για το πεδίο της φορολογίας ισχύουν τα κάτωθι:

Οι αμιγώς φορολογικοί νόμοι από το 2002 μέχρι σήμερα είναι 36, γεγονός που σημαίνει ότι σε μια χρονική διάρκεια 14 ετών (2002-2015) έχουν ψηφιστεί 2,5 νόμοι φορολογικού ενδιαφέροντος ανά έτος. Ο κάθε νόμος συμπεριλαμβάνει, κατά μέσον όρο, 20 εξουσιοδοτήσεις για την έκδοση κανονιστικών πράξεων και τρεις (3) μεταβατικές διατάξεις. Η κορύφωση της ψήφισης νόμων φορολογικού ενδιαφέροντος συναντάται σε δύο χρονιές, το 2010 και το 2013 (από 6 νόμους κάθε χρονιά). Η πρώτη (2010) είναι η χρονιά ένταξης στο πρώτο Μνημόνιο, ενώ η δεύτερη (2013) είναι η πρώτη χρονιά υλοποίησης των βασικών μεταρρυθμίσεων του δεύτερου Μνημονίου, όταν ψηφίζονται και οι μεγάλοι νόμοι, όπως ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, ο Κώδικας

Φορολογικών Διαδικασιών και ο νόμος για τον ΕΝΦΙΑ.

Η πολυνομία συνδέεται άμεσα με τις επενδύσεις καθώς κανένας επιχειρηματίας δεν θέλει να επενδύσει τα χρήματά του σε μία χώρα στην οποία δεν θα γνωρίζει αύριο με ποιον συντελεστή θα φορολογείται. Η φορολογική σταθερότητα είναι ισχυρό προαπαιτούμενο για προσέλκυση επενδύσεων. Επιπροσθέτως, η ύπαρξη χιλιάδων διάσπαρτων διατάξεων συνιστά την παρακολούθηση της νομοθεσίας εξαιρετικά δύσκολη για τους επιχειρηματίες με αποτέλεσμα να μη γνωρίζουν ποιες από αυτές βρίσκονται σε ισχύ και ποιες έχουν καταργηθεί.

5.5.4 Αργή απονομή δικαιοσύνης

Η εξαιρετικά χρονοβόρα διαδικασία της δικαστικής επίλυσης προβλημάτων αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της ελληνικής επιχειρηματικότητας. Οι περισσότερες υποθέσεις εκδικάζονται έπειτα από πολλά χρόνια ενώ πολλές εξ αυτών κινδυνεύουν με παραγραφή. Ενδεικτικό είναι το γεγονός πως η φορολογική διοίκηση παρατείνει περιοδικά τις ημερομηνίες παραγραφής αδικημάτων.

Το πρόβλημα είναι διττό. Από τη μία πλευρά ο νομοταγής επιχειρηματίας πολλές φορές εγκλωβίζεται στα αργά γρανάζια της δικαιοσύνης. Μπορεί να περιμένει μία αποζημίωση από το δημόσιο ή από κάποιον συναλλασσόμενο, η οποία θα του αποφέρει ρευστότητα και θα του επιτρέψει να ορθοποδήσει. Αν η υπόθεση του εκδικάζεται μετά από έξι χρόνια ίσως αυτός ο άνθρωπος να μην είναι καν επιτηδευματίας. Εκτός των υλικών απαιτήσεων όπου αυτές υπάρχουν, τίθεται πολλές φορές το θέμα αποκατάστασης του ονόματος του επιχειρηματία ή της εταιρίας. Δεν είναι λίγες οι φορές που για ανταγωνιστικούς λόγους έχει αμαυρωθεί το όνομα μιας επιχείρησης. Καταλαβαίνει κανείς πως αν η αγωγή που άσκησε η επιχείρηση εκδικαστεί μετά από χρόνια κινδυνεύει μέχρι τότε με απαξίωση του ονόματος ή του σήματος της, με συνέπειες ακόμη και το κλείσιμο της επιχείρησης. Φυσικά, δεν θα πρέπει να παραγνωριστούν και οι υπόλοιπες συνέπειες όπως η απώλεια θέσεων εργασίας, ασφαλιστικών εισφορών κλπ.

Από την άλλη ο επιχειρηματίας που φοροδιαφεύγει ή παρανομεί με κάποιον άλλο τρόπο γνωρίζει πως θα περάσει αρκετός καιρός μέχρι να απονομηθεί δικαιοσύνη ενώ στο μεσοδιάστημα θα έχει κερδίσει σημαντικό πλεονέκτημα έναντι του ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2015) η Ελλάδα εμφανίζει αναλογία περίπου 65% στην επίλυση των εν εξελίξει δικαστικών υποθέσεων έναντι νεοεισερχομένων.

Αυτό σημαίνει πως για κάθε 10 νέες υποθέσεις, τελεσιδικούν 6,5 παλιές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σημειώνει πως κάθε χώρα η οποία εμφανίζει επί σειρά ετών αναλογία κάτω του 100% μπορεί να παρουσιάσει σημαντικό συστηματικό πρόβλημα το οποίο και θα αυξήσει περαιτέρω τη διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών. Αξίζει να σημειωθεί πως η χώρα μας βρίσκεται στην τελευταία θέση της κατάταξης μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών ενώ στην προτελευταία βρίσκεται η Κύπρος η οποία εν πολλοίς εμφανίζει στην οικονομία της τις ίδιες στρεβλώσεις με την ελληνική.

5.5.5 Κακοδιαχείριση δημοσίου χρήματος

Η οικονομία είναι ψυχολογία σύμφωνα με τον Ντάνιελ Κάνεμαν (1979), ψυχολόγο βραβευμένο με Νόμπελ Οικονομίας. Τα τελευταία χρόνια έχει χαθεί η πίστη του πολίτη στη χρηστή διοίκηση από το κράτος, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στην έρευνα του World Economic Forum (2014) σύμφωνα με τα στοιχεία του οποίου η Ελλάδα καταλαμβάνει την 131η θέση μεταξύ 144 χωρών στην σπατάλη δημοσίου χρήματος και την 106η στην εμπιστοσύνη των πολιτών στους πολιτικούς. Σε συνάρτηση με τους υπόλοιπους επιβαρυντικούς παράγοντες και ιδιαίτερα με την υψηλή φορολογία, ο επιχειρηματίας βλέπει να χάνει μεγάλο μέρος του εισοδήματος του προκειμένου να καλυφθούν οι κρατικές οικονομικές τρύπες, χωρίς να λαμβάνει τις αντίστοιχες κοινωνικές παροχές. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες η υψηλότερη φορολογία συνοδεύεται από κοινωνικές υπηρεσίες υψηλότερου επιπέδου και για αυτό το λόγο δεν παρατηρείται τόσο έντονο το φαινόμενο της φοροδιαφυγής όσο στην Ελλάδα.

Το ίδιο ισχύει και για τις ασφαλιστικές εισφορές. Το ασφαλιστικό είναι ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια της ελληνικής οικονομίας και οι χαμηλού επιπέδου υπηρεσίες που προσφέρουν τα ασφαλιστικά ταμεία δεν συνάδουν με το μεγάλο μέρος του εισοδήματος που στερούνται μηνιαίως οι πολίτες και οι επιχειρηματίες για τον σκοπό αυτό. Η πεποίθηση αυτή ενισχύεται δικαίως όταν καλούνται να πληρώσουν αυξημένες εισφορές, ενώ, παράλληλα, γνωρίζουν πως λόγω της κρίσης δεν πρόκειται να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες.

5.5.6 Μη διασυνδεδεμένες υπηρεσίες

Είναι απορίας άξιο πως εν έτη 2016 οι περισσότερες κρατικές υπηρεσίες δεν συνδέονται μεταξύ τους ενώ η τεχνολογία το επιτρέπει εδώ και αρκετά χρόνια. Ακόμη και οι νέες ηλεκτρονικές πλατφόρμες υπουργείων και δημόσιων φορέων δεν αλληλεπιδρούν με άλλες, γεγονός που θα επέφερε δραστική μείωση της γραφειοκρατίας και άμεση εξυπηρέτηση προς τους πολίτες και τις επιχειρήσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η υποχρέωση⁶ ανάρτησης του αποδεικτικού υποβολής της φορολογικής δήλωσης στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του ΓΕ.ΜΗ. από τις επιχειρήσεις ενώ η αποστολή του αποδεικτικού θα μπορούσε να γίνεται ενδουπηρεσιακά.

Επιβαρυντικός παράγοντας μπορεί να θεωρηθεί και η κλειδαριθμολαγνεία που αποτρέπει πολίτες και επιχειρηματίες να συνδεθούν περισσότερο με το κράτος. Ξεχωριστός κλειδάριθμος για την εφορία, άλλος για τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες του ΟΑΕΕ, άλλος για τον ΟΑΕΔ και άλλος για το ΙΚΑ. Το ίδιο σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό ισχύει και με τα προσωπικά στοιχεία. Α.Φ.Μ., αριθμός μητρώου Ι.Κ.Α., Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (ΑΜΚΑ), όλα για να περιγράψουν μοναδικά έναν άνθρωπο σε κάθε υπηρεσία, τη στιγμή που ένας αριθμός θα ήταν αρκετός, αν όλες οι κρατικές υπηρεσίες επικοινωνούσαν μεταξύ τους.

5.5.7 Ελλιπείς φορολογικοί έλεγχοι

Πέρασε ένα μεγάλο χρονικό διάστημα αναξιοποίητο μέχρι να αρχίσουν οι καθημερινοί έλεγχοι τα τελευταία χρόνια. Η φορολογική διοίκηση καλείται να υπερκεράσει σημαντικά εμπόδια όπως η υποστελέχωση των ελεγκτικών κλιμακίων, η μείωση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων, η έλλειψη υλικοτεχνικού εξοπλισμού και η υπηρεσιακή γραφειοκρατία. Η πολυνομία λειτουργεί επιβαρυντικά καθώς η συχνή αλλαγή της νομοθεσίας δυσχεραίνει το ελεγκτικό έργο, μιας και απαιτείται υψηλό επίπεδο γνώσεων από την πλευρά των ελεγκτών, γνώσεις οι οποίες πρέπει να αποκτηθούν με τη διεξαγωγή σεμιναρίων και με κίνδυνο την απαξίωση τους σε ενδεχόμενη μεταγενέστερη νομοθετική αλλαγή.

⁶ Υ.Α 79752/31.12.2014

5.5.8 Εισφορές υπέρ τρίτων

Πάγιο αίτημα της τρώικα είναι η κατάργηση των περισσότερων μη ανταποδοτικών εισφορών και των εισφορών υπέρ τρίτων καθώς δημιουργούν σημαντικές στρεβλώσεις στην αγορά. Είναι ενδεικτικό πως μέχρι πριν από δύο χρόνια εισπράττονταν ο φόρος δημοσίων θεαμάτων, κατάλοιπο της εποχής της «βασιλομήτορος» Φρειδερίκης, η οποία στα τέλη της δεκαετίας του 1950 αποφάσισε να θεσπίσει φόρο με στόχο την ενίσχυση των «βόρειων επαρχιών» της χώρας, που είχαν πληγεί από τον Εμφύλιο. Τα έσοδα όδευαν στον Εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας ο οποίος όμως έπαψε να υπάρχει. Το ίδιο ισχύει και το Ταμείο Εθνικής Οδοποιίας, που, αν και δεν υφίσταται, εισπράττει 1 % από κάθε ασφαλιστήριο αυτοκινήτου.

Σημαντικές στρεβλώσεις δημιουργούν επίσης τα τέλη ακαθάριστων εσόδων των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, όταν την ίδια στιγμή πληρώνουν για τα διαθέσιμα τραπεζοκαθίσματα και για δημοτικά τέλη μέσω των λογαριασμών ΔΕΚΟ. Το τέλος 5% που πληρώνουν τα κέντρα διασκέδασης από τα ακαθάριστα έσοδα τους είναι εξοργιστικά μεγάλο και στην πλειονότητα των περιπτώσεων δεν υποβάλλεται καν η δήλωση απόδοσής τους, ενώ σε περίπτωση που έχει υποβληθεί είναι εξαιρετικά απίθανη η είσπραξη τους.

Για να κατανοηθεί καλύτερα πόσο μεγάλη είναι η επιβάρυνση από το προαναφερθέν τέλος παρατίθεται το ακόλουθο παράδειγμα:

Επιχείρηση-κέντρο διασκέδασης εμφανίζει ακαθάριστα έσοδα τριμήνου 50.000,00€. Η επιχείρηση έχει καθαρό περιθώριο κέρδους 20%, ποσοστό που κρίνεται ικανοποιητικό στην αγορά και αντιστοιχεί σε 10.000,00€. Με τη δήλωση απόδοσης τέλους ακαθάριστων εσόδων η επιχείρηση θα κληθεί να πληρώσει $50.000 \times 0,05 = 2.500,00\text{€}$.

Αφαιρείται λοιπόν το 25% από τα κέρδη της επιχείρησης, κέρδη που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε επενδύσεις, αύξηση προσωπικού και βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών. Αν μάλιστα υποτεθεί πως η επιχείρηση διατηρεί τις ίδιες επιδόσεις τα επόμενα τρίμηνα, τότε η συνολική ετήσια επιβάρυνση θα ανέλθει στις 10.000,00€.

5.5.9 Έλλειψη φορολογικής συνείδησης

Η φορολογική συνείδηση αναπτύσσεται από τα πρώτα μαθητικά στάδια του ανθρώπου έτσι ώστε όταν ενεργοποιηθεί στην αγορά εργασίας να μπορεί να κατανοήσει τι συμβαίνει γύρω του και να

γνωρίζει ποια είναι τα δικαιώματα αλλά και οι υποχρεώσεις του. Στην Ελλάδα, δεν έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη της φορολογικής συνείδησης με συνέπεια ο πολίτης να αγνοεί τα τη σχέση μεταξύ φορολογικής συμμόρφωσης και φορολογικής ανταποδοτικότητας. Δεν πρέπει να παραγνωρισθεί πως οι φόροι αποτελούν την εντονότερη μορφή άσκησης της κρατικής κυριαρχίας και για αυτόν το λόγο θα πρέπει να γίνει κατανοητό στους πολίτες ο σκοπός για τον οποίο φορολογούνται αλλά και σε ποιους τομείς διοχετεύονται τα χρήματά τους.

5.6 Φαύλος κύκλος

Θα μπορούσε να πει κανείς πως η φοροδιαφυγή δημιουργεί φαύλους κύκλους αφού το αποτέλεσμα της έχει συνέπειες στο κοινωνικό σύνολο.

Όταν μια επιχείρηση φοροδιαφεύγει αποκρύπτει μέρος των εσόδων της προκειμένου να μην φορολογηθεί. Η απόκρυψη αυτών των εσόδων θα εμφανιστεί αυτομάτως στα λογιστικά της αποτελέσματα. Προκειμένου να υπάρξει μια αντιστοιχία των δηλωθέντων εσόδων-εξόδων, θα πρέπει να προβεί σε μείωση των δαπανών της και αυτή η μείωση μπορεί να προέρχεται από αγορές εμπορευμάτων άνευ νόμιμου παραστατικού. Συν τοις άλλοις, με αυτόν το τρόπο νοικοκυρεύει την αποθήκη της.

Για παράδειγμα, επιχείρηση εστίασης αγοράζει διακόσια (200) μπουκάλια κρασί προς 2.00€ το μπουκάλι. Σύνολο αγορών = $200 \times 2,00 = 400,00\text{€}$. Η επιχείρηση τα διαθέτει όλα αλλά εκδίδει παραστατικά μόνο για τα 100. Αν υποθεθεί πως η τιμή πώλησης είναι 4,00€ δίχως να ληφθεί υπόψη ο Φ.Π.Α., τα έσοδα θα ανέρχονται σε $100 \times 4,00 = 400,00\text{€}$. Σε αυτό το σημείο παρατηρείται αναντιστοιχία ανάμεσα στα δηλωθέντα εμπορεύματα και στην αποθήκη. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα παραστατικά η αποθήκη θα πρέπει να παρουσιάζει απόθεμα 100 μπουκάλια. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει κανένα απόθεμα μιας και διατέθηκαν «μαύρα». Για να εξομαλύνει την κατάσταση ζητά από τον προμηθευτή της 100 μπουκάλια κρασί χωρίς παραστατικό και έτσι εμφανίζει το σωστό απόθεμα. Τώρα το πρόβλημα παρουσιάζεται στον προμηθευτή κρασιού, ο οποίος με τη σειρά του μπορεί να απαιτήσει από τον δικό του προμηθευτή κρασί άνευ τιμολογίου. Έτσι συντηρείται ένας αέναος φαύλος κύκλος ο οποίος στερεί από το κράτος σημαντικά φορολογικά έσοδα.

Αλυσιδωτές αντιδράσεις παρατηρούνται όμως και στην κοινωνία, πράγμα λογικό αν σκεφτεί κανείς πως οι επιχειρήσεις αποτελούν μέρος της. Το κράτος αδυνατεί να εισπράξει τους απαιτούμενους φόρους, ενώ την ίδια στιγμή πρέπει να προβεί σε δημόσια έργα, καταβολή συντάξεων και μισθών και γενικά να εκπληρώσει τους στόχους του. Από τη στιγμή που παρατηρείται υστέρηση εσόδων υπάρχουν δύο τρόποι εξεύρεσης χρημάτων ή συνδυασμός αυτών.

Ο πρώτος τρόπος είναι να εισπράξει αυτά τα χρήματα από άλλες κοινωνικές ομάδες με τους συνταξιούχους και τους μισθωτούς να είναι οι πρώτοι στη λίστα λόγω της πρακτικής αδυναμίας τους να φοροδιαφύγουν. Αυτοί με τη σειρά τους θα χάσουν μέρος της αγοραστικής τους δύναμης, το οποίο συνεπάγεται λιγότερες δαπάνες άρα και λιγότερα έσοδα για τις επιχειρήσεις. Επιπρόσθετα, θα προσπαθήσουν να αποκρύψουν με τη σειρά τους άλλα εισοδήματα αυξάνοντας τα ποσοστά φοροδιαφυγής και των διαφυγόντων κρατικών εσόδων.

Ο δεύτερος τρόπος είναι να αυξηθούν οι φορολογικοί συντελεστές για τα νομικά πρόσωπα γεγονός που θα οδηγήσει ακόμη περισσότερους να φοροδιαφύγουν με ακόμη σοβαρότερες συνέπειες για το σύνολο της κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

6.1 Εξορθολόγηση φορολογικών συντελεστών

Όλες οι έρευνες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα: αύξηση φορολογικών συντελεστών συνεπάγεται λιγότερα έσοδα. Έχουν ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα και αυτό έχει αποδειχθεί περίτρανα στον κλάδο της εστίασης όταν επιχειρήθηκε η αύξηση του Φ.Π.Α. από το 13% στο 23% το 2011. Τα έσοδα από την αλλαγή ήταν πολύ χαμηλότερα από τα αναμενόμενα, χάθηκαν χιλιάδες θέσεις εργασίας και πολλά καταστήματα αναγκάστηκαν να διακόψουν τη λειτουργία τους. Τον επόμενο χρόνο ο συντελεστής Φ.Π.Α. επανήλθε στα προηγούμενα επίπεδα με ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα.

Η εξορθολόγηση των φορολογικών συντελεστών πρέπει να γίνει συνολικά, τόσο σε επιχειρήσεις όσο και στα φυσικά πρόσωπα. Θα πρέπει να προηγηθεί εμπειριστατομένη μελέτη η οποία θα λαμβάνει υπόψη τη γνώμη των επιχειρηματιών και τη λειτουργία της αγοράς. Επιπλέον, θα πρέπει να αναλυθεί σε βάθος ποιο είναι εκείνο το επίπεδο φορολογίας που βελτιστοποιεί την είσπραξη εσόδων και παράλληλα δεν αποτελεί κίνητρο για φοροδιαφυγή. Αν αυτή η μελέτη υλοποιηθεί υπό διακομματική αιγίδα και με τη συμμετοχή διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρώπων και θεσμών, θα μπορεί να αντιπαρατεθεί σε κάθε προσπάθεια αμφισβήτησης.

6.2 Περιορισμός της γραφειοκρατίας

Η γραφειοκρατία πρέπει να ελαχιστοποιηθεί και όχι απλά να αλλάξει μορφή σε ηλεκτρονική. Το γεγονός πως δεν απαιτείται φυσική παρουσία για την παράδοση ενός εγγράφου δεν δικαιολογεί την απαίτηση δυο και τριών παραπάνω εξ αυτών.

Θα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρον αν οι εν δυνάμει επιχειρηματίες θα μπορούσαν να προσέλθουν σε ένα και μόνο μέρος (π.χ. εφορία) έπειτα από ραντεβού, ώστε να ξεκινήσουν τις διαδικασίες σύστασης εταιρίας, δίχως να χρειαστεί να μεταβούν αργότερα στον ασφαλιστικό

οργανισμό ή σε κάποιο επιμελητήριο. Με το πέρας της σύστασης θα ενημερώνονται αυτόματα όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί πως ο κατακερματισμός των ασφαλιστικών οργανισμών τα προηγούμενα χρόνια οδήγησε σε πάρα πολλά προβλήματα και η γραφειοκρατία ήταν ένα από αυτά. Η συνένωση τους σε έναν μεγάλο ασφαλιστικό φορέα θα οδηγούσε σε μείωση λειτουργικών δαπανών, βοηθώντας, παράλληλα, στην επίσπευση όλων των διαδικασιών. Ένας ασφαλιστικός αριθμός μοναδικός για κάθε άνθρωπο, αλλά κοινός για όλες του τις μελλοντικές διαδικασίες θα διευκόλυνε σημαντικά το έργο των δημοσίων υπαλλήλων και θα επέτρεπε την άνευ προβλημάτων καθημερινή λειτουργία των επιχειρήσεων.

6.3 Ένας νόμος

Η θέσπιση ενός νέου νόμου με όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την οικονομική δραστηριότητα, όσο μεγάλος και αν είναι, θα βοηθήσει αφάνταστα τις επιχειρήσεις, αλλά και το ίδιο το κράτος. Ένας νόμος, ξεκάθαρος, απλός και κατανοητός. Ένας νόμος που θα βρίσκεται αναρτημένος σε όλες τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις στις οποίες απαιτείται να βρίσκεται διαθέσιμος και που δεν θα παραπέμπει σε προηγούμενους νόμους, σε ΠΟΛ και εγκυκλίους. Αυτός ο νόμος θα είναι η «βίβλος» του επιχειρηματία και κάθε διαφορά θα λύνεται σύμφωνα με αυτόν. Όλες οι προηγούμενες διατάξεις που θα πάψουν να ισχύουν θα υπάρχουν απλά ως ιστορία και κάθε τροποποίηση του νέου νόμου θα γίνεται στο ίδιο κείμενο, έτσι ώστε ανά πάσα στιγμή να περιέχει μόνο τις ισχύουσες διατάξεις, απαλλαγμένος από άχρηστες πληροφορίες.

Φυσικά, πριν από τη θέσπιση του νόμου θα πρέπει να προηγηθεί συζήτηση με όλους τους παραγωγικούς φορείς της χώρας, προκειμένου να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή αποδοχή του.

6.4 Σταθερό φορολογικό περιβάλλον

Ο επιχειρηματίας πρέπει να ξέρει εκ των προτέρων με ποιον συντελεστή φορολογείται και ποιες είναι οι λοιπές υποχρεώσεις του έτσι ώστε να μπορεί να σχεδιάζει το επόμενο βήμα του. Σήμερα κάτι τέτοιο είναι εξαιρετικά δύσκολο μιας και οι αλλαγές είναι καθημερινό φαινόμενο. Το νέο

φορολογικό καθεστώς θα πρέπει να μείνει αναλλοίωτο για τουλάχιστον μία δεκαετία για να καθίσταται δυνατή η δημιουργία business plans από τους επιχειρηματίες. Εκτός των άλλων, θα πρέπει να έχει διακομματική αλλά και ευρωπαϊκή συναίνεση, ώστε να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του.

6.5 Ηλεκτρονική διακυβέρνηση

Στην εποχή της ευρυζωνικότητας και των μεγάλων τεχνολογικών αλλαγών είναι αδιανόητο για ένα σύγχρονο κράτος να μην στηρίζεται στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση.

Μια καλή αρχή θα ήταν η καθολική ψηφιοποίηση όλων των δημόσιων εγγράφων, διαδικασία η οποία βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, αλλά συνάμα προχωρά με νοχελικούς ρυθμούς. Κάτι τέτοιο θα αποσυμφορήσει τις δημόσιες υπηρεσίες και ειδικά τα ασφαλιστικά ταμεία στα οποία τον περισσότερο χώρο καταλαμβάνουν κούτες με διάφορα έγγραφα τα οποία μπορούν να χρονολογούνται ακόμη και τριάντα χρόνια πίσω.

Το taxisnet θα μπορούσε να αναδειχθεί σε ένα είδος λογαριασμού τύπου facebook με το οποίο οι επιχειρήσεις και οι πολίτες θα συνδιαλέγονται με το δημόσιο. Όλες οι απαραίτητες πληροφορίες θα είναι αναρτημένες σε αυτό και θα είναι δυνατή μια σειρά από διαδικασίες που μέχρι σήμερα δεν γίνονται ηλεκτρονικά, όπως:

- Έναρξη εργασιών για «απλές» επιχειρήσεις.
- Ηλεκτρονική εξουσιοδότηση: Η επιχείρηση θα μπορεί να εξουσιοδοτεί ηλεκτρονικά τρίτο πρόσωπο για την ολοκλήρωση κάποιων υποθέσεων της (π.χ. λογιστής) δίχως να απαιτείται η διαδικασία της εξουσιοδότησης στα Κ.Ε.Π.⁷ Η εξουσιοδότηση αυτή θα γνωστοποιείται αυτόματα στην αρμόδια υπηρεσία και έτσι η πιστοποίηση θα γίνεται με την επίδειξη της αστυνομικής ταυτότητας. Χρήσιμο θα ήταν να διατεθούν νέες ταυτότητες ενισχυμένης ασφάλειας σε κάθε πολίτη έτσι ώστε να είναι δύσκολο να πλαστογραφηθούν.
- Πάγια διαθεσιμότητα των εφαρμογών υποβολής δηλώσεων φορολογίας, Φ.Π.Α., Φ.Μ.Υ. κ.α. για όλα τα παρελθόντα έτη δίχως να είναι αναγκαία η επίσκεψη στη Δ.Ο.Υ.. Οποιαδήποτε δικαιολογητικά μπορούν να υποβάλλονται ηλεκτρονικά στο taxisnet και μόνο αν ο όγκος τους είναι μεγάλος ή υπάρχει ανάγκη ελέγχου θα προσέρχεται η επιχείρηση στην εφορία.

⁷ Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών

- Σύνδεση όλων των Φ.Η.Μ. και Ε.Α.Φ.Δ.Σ.Σ. με το taxis και διαβίβαση όλων των εκδιδόμενων στοιχείων από την ίδια την επιχείρηση. Με αυτό τον τρόπο κάθε επιχείρηση δηλώνει τα έσοδα της, ενώ παράλληλα αυτά τα έσοδα αποτελούν για κάποια άλλη επιχείρηση έξοδα. Οι περιοδικές δηλώσεις Φ.Π.Α. θα προσυμπληρώνονται με βάση τα στοιχεία που έχουν υποβληθεί και η επιχείρηση απλώς θα επαληθεύει τα στοιχεία. Με αυτό τον τρόπο θα δηλώνονται όλα τα έξοδα της επιχείρησης κάτι που σήμερα δεν γίνεται για διάφορους λόγους (απώλεια παραστατικού, παράβλεψη, απάτη). Σε περίπτωση που υπάρχει διαφωνία μεταξύ δύο επιχειρήσεων σχετικά με τα ποσά κάποιου τιμολογίου θα υπάρχει η δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ τους μέσω της εφαρμογής εκτός των παραδοσιακών μεθόδων.

Ιδιαίτερα χρήσιμη θα ήταν η αναβάθμιση των νέων μεθόδων επικοινωνίας έναντι των παραδοσιακών. Η χρήση των e-mails στην επικοινωνία των επιχειρήσεων με τις δημόσιες υπηρεσίες είναι σπάνια παρόλα τα πλεονεκτήματα που αυτά προσφέρουν.

Τέλος, θα πρέπει να συγκεντρωθούν όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες σε μία ιστοσελίδα, ώστε η ενημέρωσή τους να είναι έγκαιρη και έγκυρη δίχως να στηρίζονται σε ιδιωτικές πρωτοβουλίες.

6.6 Χρήση πλαστικού χρήματος

Το υπουργείο Οικονομικών σχεδιάζει εδώ και μερικά χρόνια τη χρήση πλαστικού χρήματος (τραπεζικές συναλλαγές, πιστωτικές ή χρεωστικές κάρτες) σε κάθε συναλλαγή μεταξύ των επιχειρήσεων αλλά δεν την έχει θέσει σε εφαρμογή. Κρίνεται απολύτως απαραίτητο να χρησιμοποιούνται όλες οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες για την εξόφληση των τιμολογίων έτσι ώστε να καθίσταται εύκολος ο έλεγχος. Κάθε επιχείρηση θα χρησιμοποιεί ακατάσχετο τραπεζικό λογαριασμό για την εξόφληση των υποχρεώσεων της, διαθέτοντας παράλληλα Ρ.Ο.Σ. για τις εισερχόμενες πληρωμές.

Για να επιτύχει το παραπάνω μέτρο πρέπει να μειωθούν στο ελάχιστο οι χρεώσεις των τραπεζικών συναλλαγών και να δοθούν επιδοτήσεις για την αγορά μηχανημάτων Ρ.Ο.Σ. αφού η χρήση τους θα είναι υποχρεωτική.

Τα αρχικά όρια για τις λιανικές συναλλαγές μπορούν να ξεκινήσουν από τα 50,00€ και σταδιακά να μειώνονται όσο εξοικειώνονται επιχειρήσεις και πολίτες με το μέτρο. Για τις συναλλαγές μεταξύ των επιχειρήσεων η χρήση του πλαστικού χρήματος θα είναι υποχρεωτική για οποιοδήποτε ποσό.

Η χορήγηση έκπτωσης φόρου στους πολίτες μπορεί να γίνεται μόνο αν έχουν πραγματοποιήσει ένα συγκεκριμένο όριο συναλλαγών με πλαστικό χρήμα έτσι ώστε να υπάρχει ισχυρό κίνητρο για τον πολίτη να πληρώνει με αυτόν το τρόπο.

6.7 Βελτίωση απόδοσης των φορολογικών ελέγχων

Όλες οι αρμόδιες υπηρεσίες πρέπει να στελεχωθούν ποιοτικά και ποσοτικά για τη διενέργεια καθημερινών φορολογικών ελέγχων. Τα στελέχη αυτών των υπηρεσιών πρέπει να οπλιστούν με τον απαραίτητο υλικοτεχνικό εξοπλισμό ενώ παράλληλα θα συμμετέχουν σε σεμινάρια επιμόρφωσης προκειμένου να διαθέτουν όλες τις απαραίτητες γνώσεις. Το σταθερό φορολογικό καθεστώς θα βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση μιας και οι αλλαγές θα είναι σπάνιες.

Συγχρόνως, οι προληπτικοί φορολογικοί έλεγχοι πρέπει να ενταθούν και να μουν στην καθημερινότητα της οικονομικής δραστηριότητας, δρώντας στοχευμένα και όχι εισπρακτικά, με μεγάλο αίσθημα ευθύνης εκ μέρους των ελεγκτών.

6.8 Γρήγορη απονομή δικαιοσύνης

Η σύσταση οικονομικών δικαστηρίων μπορεί να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση. Τα συγκεκριμένα δικαστήρια θα ασχολούνται μόνο με φορολογικές υποθέσεις και επίλυση οικονομικών διαφορών μεταξύ επιχειρήσεων. Προηγουμένως, θα έχει διεξαχθεί ενδελεχής μελέτη για τις ανάγκες στελέχωσης τους, αλλά και για το απαραίτητο νομικό οπλοστάσιο, έτσι ώστε η απόφαση τους να είναι δεσμευτική στην πλειονότητα των περιπτώσεων και να μην υπάρχει μεγάλος αριθμός προσφυγών στα διοικητικά ή ποινικά δικαστήρια.

Κάθε οικονομικό δικαστήριο θα πρέπει να εκδικάζει κάθε υπόθεση εντός ενός έτους, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων (τεράστιος όγκος αποδεικτικών, μεγάλος αριθμός εχόντων έννομο συμφέρον).

6.9 Κατάργηση παράλογων εισφορών υπέρ τρίτων

Προτείνεται η κατάργηση όλων εκείνων των εισφορών υπέρ τρίτων που λειτουργούν εισπρακτικά προς ενίσχυση συγκεκριμένων κλάδων ή ενώσεων. Κανείς επιχειρηματίας δεν επιθυμεί να πληρώνει περισσότερα χρήματα για μη ανταποδοτικές υπηρεσίες και είναι απολύτως λογικό να δυσανασχετεί με αυτό. Με αυτό τον τρόπο θα εξοικονομηθεί κεφάλαιο το οποίο μπορεί να επενδυθεί για την ανάπτυξη της επιχείρησης ή τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

6.10 Μείωση τελών ακαθάριστων εσόδων Κ.Υ.Ε.

Για τους περισσότερους δήμους τα τέλη από τα ακαθάριστα έσοδα καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος αποτελούν σημαντικό έσοδο στον προϋπολογισμό τους. Από την άλλη στερούν τις επιχειρήσεις από αναγκαία ρευστότητα. Αυτή τη στιγμή οι δήμοι της χώρας εισπράττουν χρήματα από την ίδια επιχείρηση με τρεις διαφορετικούς τρόπους:

1. Από τα τέλη ακαθάριστων εσόδων ΚΥΕ
2. Από τα τέλη στους λογαριασμούς ΔΕΚΟ
3. Από την ενοικίαση των τραπεζοκαθισμάτων

Στο τέλος του έτος το ποσό που έχει κληθεί να πληρώσει μια επισιτιστική επιχείρηση στους δήμους κρίνεται ιδιαίτερα μεγάλο αν αναλογισθεί κανείς τις φτωχές ανταποδοτικές υπηρεσίες που λαμβάνουν. Προτείνεται η μείωση των τελών όπου αυτή χρειάζεται ή ακόμη καλύτερα η αντικατάστασή τους από ένα μέτρο που δεν θα συνδέεται με τα δηλωθέντα εισοδήματα, αφού έτσι παρέχεται κίνητρο για φοροδιαφυγή.

6.11 Ηλεκτρονική διασύνδεση όλων των δημόσιων υπηρεσιών

Οι δημόσιες υπηρεσίες πρέπει να μπορούν να επικοινωνούν ουσιαστικά μεταξύ τους και να έχουν διαθέσιμα όλα τα απαιτούμενα στοιχεία ανά πάσα στιγμή. Με αυτό τον τρόπο θα εξοικονομηθούν πόροι από τις ίδιες τις υπηρεσίες, καθώς και απαραίτητο προσωπικό το οποίο μπορεί κάλλιστα να απασχοληθεί σε κάποιο άλλο χρήσιμο πόστο, όπως αυτό των ελέγχων.

Παράλληλα, μειώνεται στο ελάχιστο η γραφειοκρατία μιας και όλα τα στοιχεία θα ανταλλάσσονται δια-υπηρεσιακά και δεν θα απαιτείται η συνέργεια της επιχείρησης. Επιπλέον, επιταχύνονται οι διαδικασίες ελέγχου, αφού τα απαραίτητα στοιχεία θα είναι άμεσα διαθέσιμα και δεν θα υπάρχει καθυστέρηση για την απόκτηση τους.

Τέλος, με αυτόν το τρόπο ενισχύεται η διαφάνεια σε κάθε συναλλαγή, αφού θα υπάρχει το ηλεκτρονικό αποτύπωμα του υπεύθυνου για κάθε διαδικασία, μειώνεται το κίνητρο δωροδοκίας για την επίσπευση των διαδικασιών και βελτιώνεται η προσφερόμενη εμπειρία στις δημόσιες υπηρεσίες.

Σήμερα, γίνεται προσπάθεια εκκίνησης εφαρμογής μέσω της οποίας θα ιδρύνονται ηλεκτρονικά οι επιχειρήσεις. Η συγκεκριμένη εφαρμογή τιτλοφορείται Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Αδειοδότησης και Ελέγχων (ΟΠΣ-ΑΔΕ) και συμπεριλαμβάνεται στο σχέδιο νόμου «Νέο θεσμικό πλαίσιο για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας και άλλες διατάξεις».

Σκοπός του συστήματος είναι η εφαρμογή και η υποστήριξη της συνολικής διαδικασίας αδειοδότησης και ελέγχου της οικονομικής δραστηριότητας. Περιλαμβάνει τη διαδικασία γνωστοποίησης και έγκρισης, καθώς και την υποστήριξη του προγραμματισμού και υλοποίησης της διαδικασίας ελέγχων, βάσει κριτηρίων διαχείρισης κινδύνων δημοσίου συμφέροντος. Επιπλέον, σκοπείται η δημιουργία ολοκληρωμένου μητρώου στο οποίο περιλαμβάνονται πληροφορίες σχετικά με τη γνωστοποίηση που έχει υποβάλει μία επιχείρηση, τις έγκρισεις που έχουν εκδοθεί από το σύστημα, τους ελέγχους στους οποίους έχει υποβληθεί καθώς και το επίπεδο κινδύνου δημοσίου συμφέροντος της επιχείρησης. Επίσης, δύναται να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με άλλες εγκρίσεις που έχει λάβει η επιχείρηση.

6.12 Έλεγχος περιουσιακής εξέλιξης φυσικών προσώπων

Η φοροδιαφυγή προσφέρει υπερκέρδη και αυτά με τη σειρά τους πρέπει να διατεθούν σε άλλες δραστηριότητες μιας και η αποταμίευση τους είναι εξαιρετικό σπάνιο φαινόμενο. Η χρήση των τραπεζών για εναπόθεση αυτών των χρημάτων βρίσκεται εκτός πλαισίου, αφού οι έλεγχοι των τραπεζικών λογαριασμών από τη φορολογική διοίκηση είναι καθημερινοί.

Ο συνηθέστερος τρόπος διάθεσης αυτών των χρημάτων είναι η αγορά περιουσιακών

στοιχείων όπως ακίνητα, έργα τέχνης, μετοχές κ.α. Η καθιέρωση του περιουσιολογίου και ο ετήσιος έλεγχος του θα βοηθήσει στην ανακάλυψη περιπτώσεων φοροδιαφυγής.

6.13 Κατάργηση Φ.Π.Α. μεταξύ επιχειρήσεων

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία όσες επιχειρήσεις έχουν ετήσια ακαθάριστα έσοδα κάτω από 10.000,00€ μπορούν να επιλέξουν την απαλλαγή από το καθεστώς Φ.Π.Α., εφόσον το επιθυμούν. Στο αναθεωρημένο μνημόνιο προβλέπεται η αύξηση του ορίου στις 25.000,00€ αφού γίνει εμπειριστατωμένη μελέτη για τα αποτελέσματα του μέτρου.

Η καθολική κατάργηση του Φ.Π.Α. μεταξύ των επιχειρήσεων μπορεί να τονώσει την αγορά αλλά και τα φορολογικά έσοδα αφού:

- ✓ Μειώνεται το διοικητικό κόστος μιας και δεν θα είναι αναγκαία η υποβολή περιοδικής δήλωσης για ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων. Στις υπόλοιπες θα παρακολουθείται μόνο η είσπραξη του Φ.Π.Α. από τους τελικούς καταναλωτές
- ✓ Οι έλεγχοι γίνονται ευκολότεροι με πολύ λιγότερα σημεία ελέγχου
- ✓ Αφαιρείται ισχυρό κίνητρο φοροδιαφυγής στους έμμεσους φόρους
- ✓ Η αγορά δεν στερείται κεφάλαια τα οποία μπορούν πλέον να ανακυκλωθούν στους κόλπους της
- ✓ Μείωση της γραφειοκρατίας
- ✓ Αύξηση των κρατικών εσόδων από άλλες πηγές, όπως οι νέες θέσεις εργασίας, δηλώσεις όλων των πραγματοποιούμενων συναλλαγών (άρα και αύξηση των κερδών)

6.14 Ανάπτυξη φορολογικής συνείδησης

Το ξεκίνημα πρέπει να γίνει από τα σχολεία και την εισαγωγή μαθήματος δημόσιας οικονομίας με απλά, σαφή και κατανοητά παραδείγματα υποχρεώσεων και δικαιωμάτων του κάθε πολίτη. Το σημερινό μάθημα της οικονομικής θεωρίας προσφέρει στείρα γνώση για τις οικονομικές συναλλαγές και η ύλη που καλύπτει αφορά περισσότερο έναν πολίτη που ήδη γνωρίζει τις βασικές αρχές, παρά ένα παιδί που τις μαθαίνει τώρα.

Το επόμενο βήμα πρέπει να προέρχεται από το κράτος μέσω ενημερωτικών εκπομπών και φυλλαδίων στα οποία θα αναφέρονται όλες οι απαραίτητες πληροφορίες:

- ❖ Γιατί πληρώνω φόρους;
- ❖ Που πηγαίνουν οι φόροι που πληρώνω;
- ❖ Γιατί πρέπει να ζητάω απόδειξη;
- ❖ Ποιες υποχρεώσεις / ποια δικαιώματα έχω απέναντι στο κράτος
- ❖ Ποιες υποχρεώσεις / ποια δικαιώματα έχει το κράτος απέναντι μου
- ❖ Πως και γιατί η συμπεριφορά μου επηρεάζει το κοινωνικό σύνολο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ο κλάδος της εστίασης ως ενεργό και αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας μαστίζεται από τις χρόνιες παθογένειες της ελληνικής πραγματικότητας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι παραβλέπονται οι ατομικές ευθύνες του κάθε επιχειρηματία. Η πράξη της φοροδιαφυγής δεν τιμά τα μέλη της, ωστόσο, από την άλλη πλευρά, δεν υπάρχουν ισχυρά αντικίνητρα εναντίον της. Οι δύσκολες οικονομικές συγκυρίες ευνοούν την ενίσχυση του φαινομένου και δεν είναι λίγοι εκείνοι που διατείνονται πως είναι ο μόνος τρόπος προκειμένου να εξασφαλίσουν την επιβίωση των επιχειρήσεων τους.

Είναι άραγε σωστή μια τέτοια θεώρηση και αν ναι μέχρι ποιο ποσοστό η φοροδιαφυγή μπορεί να είναι ευεργετική για το κοινωνικό σύνολο; Η απάντηση είναι δύσκολη - αν όχι αδύνατη - καθώς είναι εξαιρετικά επικίνδυνη οποιαδήποτε πρόβλεψη.

Βέβαιο είναι πως η φοροδιαφυγή στερεί ετησίως σημαντικά κρατικά έσοδα με αποτέλεσμα να υπάρχει περαιτέρω φορολογική επιβάρυνση για πολυπληθείς ομάδες του κοινωνικού συνόλου. Είναι ένας αέναος, μάταιος, φαύλος κύκλος ο οποίος πρέπει να αντιμετωπίζεται εν τη γενέσει του και όχι εκ των υστέρων, λειτουργώντας με εισπρακτική διάθεση.

Οι τρόποι για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο έχουν προταθεί πολλάκις, ενώ δεν είναι λίγοι αυτοί που δεν εφαρμόζονται αν και νομοθετικά θεσπισμένοι. Για να στεφθεί με επιτυχία ο πόλεμος κατά της φοροδιαφυγής θα πρέπει να υπάρξει ισχυρή πολιτική βούληση και διακομματική συναίνεση. Οποιαδήποτε αλλαγή πρέπει να λειτουργεί με προστιθέμενη αξία στην προηγούμενη, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κλάδου. Θα περάσει σίγουρα μεγάλο χρονικό διάστημα μέχρις ότου τα πρώτα ενθαρρυντικά σημάδια κάνουν την εμφάνισή τους και η γρήγορη απογοήτευση μόνο ως επιβαρυντικός παράγοντας μπορεί να λειτουργήσει. Κάθε προτεινόμενος τρόπος αντιμετώπισης του φαινομένου μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα, με ισχνή όμως δυναμική, εν αντιθέσει με τον συνδυασμό τους οπότε και καθένας εξ αυτών λειτουργεί συνεπικουρικά.

Στην προσπάθεια καταγραφής της υπάρχουσας κατάστασης στον κλάδο της εστίασης αναζητήθηκαν στατιστικά δεδομένα από επίσημες κρατικές πηγές και αξιόπιστες ιδιωτικές

πρωτοβουλίες. Η μεταφορά και χρήση τους στην έρευνα έπρεπε να γίνει με ιδιαίτερη προσοχή ώστε να μην αλλοιωθούν τα χαρακτηριστικά τους μιας και πολλά εξ αυτών αποτελούν αντικείμενο μελέτης της φοροδιαφυγής στο σύνολο της. Αν και το φαινόμενο απασχολεί εδώ και αρκετά χρόνια την ελληνική οικονομία, οι έρευνες που έχουν εκπονηθεί είναι δυσανάλογες της σημαντικότητας του προβλήματος. Η δυσκολία πρόσβασης σε αξιόπιστα δεδομένα αποτελεί το κυριότερο εμπόδιο αφού τα περισσότερα στατιστικά στοιχεία προέρχονται από κρατικές πηγές, με τονισμό στον ποσοτικό και όχι στον ποιοτικό παράγοντα.

Η έρευνα αυτή μπορεί να αποτελέσει αφορμή για ενδελεχή μελέτη του προβλήματος στον κλάδο της εστίασης. Η χρήση ερωτηματολογίου σε επιχειρήσεις του κλάδου θα μπορέσει να προσδώσει βαρύτητα στην καταγραφή των αιτιών της φοροδιαφυγής, λαμβάνοντας υπόψη τις σκέψεις των επιχειρηματιών. Ανάλογης χρησιμότητας θα ήταν και η συλλογή οικονομικών δεδομένων και η ανάλυση τους σε βάθος σημαντικού χρονικού ορίζοντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Ελληνική

1. Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (1984), *«Προβλήματα της ελληνικής οικονομίας : θέματα από το χώρο της επιχείρησης»*, Αθήνα
2. Βαβούρας, Ι.Σ. (1990) (επιμ.), *«Παραοικονομία»*, Τεύχη Πολιτικής Οικονομίας, Ειδική Έκδοση 1, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
3. Βαβούρας, Ι.Σ. και Κούτρης, Α. (1991), *«Παραοικονομία»*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
4. Βασιλοπούλου Ιωάννα (2014), *«Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Ελλάδα. Η άποψη των εφοριακών»*, Πρέβεζα
5. Γεωργακόπουλος Θ. και Πάσχος Π. (2003), *«Εισαγωγή στη Φορολογία»*, , Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα
6. Γκίνογλου Δ. (2004), *«Φορολογική λογιστική»* Εκδόσεις Ανικούλα, Θεσσαλονίκη
7. Γκίνογλου Δ. (2014), *«Φορολογική λογιστική Ι»*, Θεσσαλονίκη
8. Ελευθέριος Ι. (2011), *«Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα εν μέσω οικονομικής κρίσης»*
9. Ζουδιανός Δ. (2015), *«Εισαγωγή στα νομικά»*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη
10. Ίδρυμα μεσογειακών μελετών (1993) *«Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα»*, Εκδόσεις Παπαζήση
11. Κανελλόπουλος Κ.Ν. (2002) *«Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών»*, Κ.Ε.Π.Ε., Αθήνα
12. Κανελλόπουλος Κ.Ν., Κουσουλάκος Ι., Ράπανος Β. (1995), *«Παραοικονομία και φοροδιαφυγή : μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις»*, Κ.Ε.Π.Ε., Αθήνα
13. Καραγιώργας Δ.,(1981), *«Οι Δημοσιονομικοί Θεσμοί»*, Εκδόσεις Παπαζήση
14. Μανεσιώτης, Β. (1990), *«Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: μια πρώτη διερεύνηση της μεταξύ τους σχέσης»* στο Παραοικονομία, Ι. Βαβούρας (επιμ.), Εκδόσεις Κριτική
15. Παυλόπουλος Π. (1987) *«Η παραοικονομία στην Ελλάδα - μια πρώτη ποσοτική οριοθέτηση»*, ΙΟΒΕ, Αθήνα
16. Παυλόπουλος Π.Γ. (2002) *«Η παραοικονομία στην Ελλάδα Επανεξέταση»*, Αθήνα

17. Ρίζος Δ. (2015), «Βελτίωση της ποιότητας στον κλάδο της εστίασης: καλές πρακτικές», Θεσσαλονίκη
18. Σαρμάς Ι. (1990), «Η Συνταγματική και Διοικητική νομολογία του ΣτΕ», Εκδόσεις Σάκκουλα
19. Τάτσος Ν. (2001), «Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
20. Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης Παντείου Πανεπιστημίου, (2014), σημειώσεις μαθήματος «Έλεγχος Φορολογίας και Κυρώσεις»
21. Τράπεζα της Ελλάδος (2011), «Φοροαποφυγή-φοροδιαφυγή», Τεύχος 13-14
22. Χατζής Α.(2010), απόσπασμα από τον Τιμητικό Τόμο Καλλιόπης Δ. Σπινέλλη: «Εγκληματολογικές Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις» εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή,

II. Ξενόγλωσση

1. Antreoni et al. (1998), «*Tax Compliance*», Journal of Economic Literature, Vol. XXXVI
2. Becker, G. (1968), «*Crime and punishment: An Economic Approach*», The Journal of Political Economy
3. Clotfelter C. (1983), «*Tax Evasion and Tax Rates: An Analysis of Individual Returns*», The Review of Economics and Statistics
4. Dixon, H. (1999), «*Editorial Introduction*», The Economic Journal, vol 109
5. Enste H. Dominik (2015), «*The shadow economy in industrial countries*»
6. Feige, E. L. (1979), «*How big is the irregular economy?*»
7. Friedrich S. (2012), «*The Shadow Economy and Work in the Shadow: What Do We (Not) Know?*»
8. Geeroms H. and Wilmots H. (1985), «*An Empirical Model of Tax Evasion and Tax Avoidance*», Public Finance/Finances Publiques
9. Guttman, M. (1977), «*The subterranean economy*», Financial Analysts Journal, 34
10. Kahneman D. and Tversky A. (1979), «*Prospect theory: An analysis of decisions under risk*», Econometrica, 47
11. Tanzi V. (1980), «*The underground economy in the United States: estimates and implications*», Banco Nazionale del Lavoro Quarterly Review
12. Yitzaki S. (1974), «*A note on income tax evasion: A theoretical analysis*», Journal of Public

III. Νόμοι - Αποφάσεις

- Εγκύκλιος ΔΕΛ Ζ ΚΦΑΣ 1142901 ΕΞ 2015/26.10.2015 «Παροχή διευκρινίσεων, επί των διατάξεων περί εκδιδόμενων παραστατικών πώλησης με βάση τις διατάξεις των Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων (ν.4308/2014)»
- Κ.Υ.Α ΔΙΑΔΠ/Φ.Α.2/34824/ΦΕΚ 3402Β731-12-2013 «Απλούστευση και Προτυποποίηση των διοικητικών διαδικασιών γνωστοποίησης ίδρυσης και λειτουργίας Καταστήματος Παροχής Υπηρεσιών Υγειονομικού Ενδιαφέροντος (Κ.Π.Υ.Υ.Ε.) - Ένταξη των διαδικασιών στα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π) που λειτουργούν ως Ενιαία Κέντρα Εξυπηρέτησης (Ε.Κ.Ε)»
- Κ.Υ.Α ΔΙΑΔΠ/Φ.Α.2.2/1506/2014 «Απλούστευση και Προτυποποίηση των διοικητικών διαδικασιών ίδρυσης και λειτουργίας α) Καταστήματος Υγειονομικού Ενδιαφέροντος λιανικής διάθεσης τροφίμων και ποτών και β) Καταστήματος Παροχής Υπηρεσιών Υγειονομικού ενδιαφέροντος -Σύστημα Γνωστοποίησης»
- Νόμος 2130/1993 «Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της Περιφερειακής Διοίκησης, του Κώδικα της Ελληνικής Ιθαγένειας, του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα, των Διατάξεων για τις Προσόδους των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 1809/1988 «Καθιέρωση Φορολογικών Μηχανισμών και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 3463/2008 «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων»
- Νόμος 4172/2013 «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις»
- Νόμος 4308/2014 «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις»
- Π.Δ. 180/1979 «Περί των όρων λειτουργίας καταστημάτων πωλήσεως οινοπνευματωδών ποτών και κέντρων διασκεδάσεως»
- Π.Δ. 231/89 «Τροποποίηση του Π.Δ. 180/79 «Περί των όρων λειτουργίας καταστημάτων πωλήσεων οινοπνευματωδών ποτών και κέντρων διασκεδάσεως» (Α 46)»
- Π.Δ. 457/1990 «Τροποποίηση του Π.Δ. 180/79 «Περί των όρων λειτουργίας καταστημάτων πωλήσεων οινοπνευματωδών ποτών και κέντρων διασκεδάσεως» (Α 46)»

- Π.Δ. 257/2001 «Συμπλήρωση διατάξεων του π.δ. 180/1979 «Περί των όρων λειτουργίας καταστημάτων πωλήσεως οινοπνευματωδών ποτών και κέντρων διασκεδάσεως» (46/Α)»
- Π.Δ. 264/2003 «Τροποποίηση διατάξεων του π.δ 180/79 «περί των όρων λειτουργίας καταστημάτων πωλήσεως οινοπνευματωδών ποτών και κέντρων διασκεδάσεως» (46/Α), όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε μεταγενέστερα»
- ΠΟΛ.1220/13.12.2012 Κωδικοποίηση «Συμπλήρωση τεχνικών προδιαγραφών Φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών και συστημάτων. Διαδικασίες χρήσης και λειτουργίας τους. Προδιαγραφές αποσπελλομένων αρχείων στην ΓΓΠΣ»
- ΠΟΛ.1068/24.3.2015 «Διαδικασίες έγκρισης και ανάκλησης Φ.Η.Μ.. Υποχρεώσεις κατόχων άδειας καταλληλότητας Φορολογικών Ηλεκτρονικών Μηχανισμών (Φ.Η.Μ.), πωλητών Φ.Η.Μ., πιστοποιημένων τεχνικών Φ.Η.Μ., κατόχων-χρηστών Φ.Η.Μ.»
- ΠΟΛ. 1168/29-7-2015 «Πρόσθετες διευκρινίσεις σχετικά με τον εφαρμοστέο συντελεστή ΦΠΑ σε παραδόσεις αγαθών και σε παροχές υπηρεσιών, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.4334/2015»
- Υ.Α. ΔΙΠΑΔ/Φ.Α.3.1/21220/2011 «Απλούστευση διαδικασίας έκδοσης άδειας ίδρυσης και λειτουργίας καταστήματος υγειονομικού ενδιαφέροντος, θεάτρου και κινηματογράφου»
- Υ.Α 79752/31.12.2014 «Ρυθμίσεις για το Γενικό Εμπορικό Μητρώο»

IV Ηλεκτρονική

- Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων
<http://www.publicrevenue.gr/kpi/>
- Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
http://www.gsis.gr/gsis/info/gsis_site/index.html
- Εθνικό Τυπογραφείο
<http://www.et.gr/index.php>
- ΕΛΣΤΑΤ
<http://www.statistics.gr/documents/20181/1cc22aec-3fc2-4f96-a9bc-1eff00fab4c0>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή - έρευνα δικαιοσύνης
http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2015_en.pdf
- Ινστιτούτο ΣΕΤΕ
<http://sete.gr/media/4629/ypa-2015-and-slots-2016.pdf>
- Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
<http://www.oaed.gr/home>
- World Economic Forum
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf